BNÉ BRIT

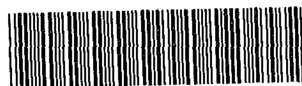
A „NORDAU" PÁHOLY 40 ÉVE

1949-1989

TEL-AVIV, 1991

A könyv borítólapját Rodán István testvér terve alapján Diósi Katalin készítette

Készült a Somogy Megyei Nyomdaipari Vállalat
kaposvári üzemében fényszedéssel – 111646
Felelős vezető: Mike Ferenc igazgató

Tartalom

Előszó

Negyven évvel ezelőtt alakult meg páholyunk, a tel-avivi Nordau-páholy. Az elmúlt negyven év munkájáról szeretnénk számot adni az utánunk jövő – talán az utolsó –, még magyarul is beszélő nemzedéknek. Köszönetünket akarjuk kifejezni az alapítóknak, és elismerésünket azon testvérek tevékenységéért, akik odaadással vitték előre páholyunk munkáját, és akik már nincsenek közöttünk.

A Nordau-páholy volt az első magyar nyelvű Bné-Brit-páholy az országban. Tagjai a magyar nyelvterületről származó, a zsidóság tragédiáját túlélők, de alapítói nagyrészt a romániai Erdélyből és Bánátból származó testvérek is. Ezekben az országrészekben már az évszázad húszas éveiben működtek Bné-Brit-páholyok. Mikor az újonnan jöttek már beilleszkedtek kissé az új állam életébe, és életkörülményeik lehetővé tették, keresték az utat egy közös kulturális és szociális kapcsolat kiépítésére. Ezek után Cion szeretete és a Bné-Brit célkitűzései már egyenesen vezettek a páholyélethez.

A kezdeti nehézségek leküzdése után sikerült fokozatosan megvalósítani a Rend célkitűzéseit. Mindenkor az ország, a cionizmus, a közösség érdeke lebegett szemünk előtt. Igyekeztünk segíteni ott, ahol szükség volt rá, és segíteni tudtunk. Állandó jellegű szociális és kultúrmunkát végeztünk, lehetőségeinkhez képest támogattunk intézményeket és rászorult, érdemes diákokat. Különböző témakörökből – de előnyben részesítve a cionizmust és judaisztikát – hetenként tartottunk előadásokat. Az előadók páholytestvérek vagy páholyon kívüli, köztiszteletben álló személyiségek voltak, és az előadások magas színvonalon mozogtak. Említésre méltó a páholy klitamunkája is a magyar nyelvterületről származó olék első lépéseinek megkönnyítésére. Többek között a páholy kezdeményezésére létesült a *Choma* kölcsönpénztár, mely mind a mai napig igen kedvező feltételek mellett nyújt kölcsönt az újonnan érkezetteknek.

Most, közel fél évszázad távlatából visszatekintve a múltra, elégedetten állapíthatjuk meg, hogy jó és a köz érdekében hasznos munkát végeztünk.

Dr. Deutsch Lóránt
a Nordau-páholy elnöke

Az izraeli Bné-Brit
Pnina Bor elnöknő

06. 03. 1990

Dr. Deutsch Lóránt
a Nordau-páholy
érdemes elnökének

Nekem jutott az a megtiszteltetés és öröm, hogy negyvenéves fennállása alkalmából üdvözölhessem a Nordau-páholyt.

A Nordau-páholyt joggal tartják a Rend egyik legtevékenyebb páholyának, olyan páholynak, amely a Bné-Brit megszentelt elveinek értelmében és annak szellemében működik.

A Nordau-páholy testvéreinek többsége az állam létesítésével egyidejűleg jött az országba, szépen és illően kapcsolódtak be az ország építésébe, és segítettek az új oléknak a beilleszkedésben. És íme, a páholy testvérei most is folytatják az olék beilleszkedése segítésének nagyszerű tradícióját, és kétségtelen, hogy az új olék érdeklődést és tartalmat találnak az érdemes Nordau-páholyban, és csatlakozni fognak hozzá.

Kedves elnök testvérem, Deutsch Lóránt! Nagy lehetőség jutott osztályrészedül, hogy ebben a történelmi időben állhatsz a páholy élén, és ehhez sok áldásos munkát kívánok.

Annak reményében, hogy a Bné-Brit Rend érdekében a Rend hasznára és a páholy javára folytatjátok működéseteket, kérem, add át üdvözletemet minden páholytestvérnek.

Üdvözlettel
Pnina Bor (sk.)
az izraeli Bné-Brit elnöknője

בני ברית
צדקה אחוה אחדות
לשכת הגליל הגדולה לישראל
מס' י"ד.

בתוקף הזכות הניתנה לנו על פי החוקה המוסדר בני ברית ובשם הועד הכללי של לשכת הגליל הגדולה לישראל מס' י"ד בירושלים נענו לבקשת האחים:

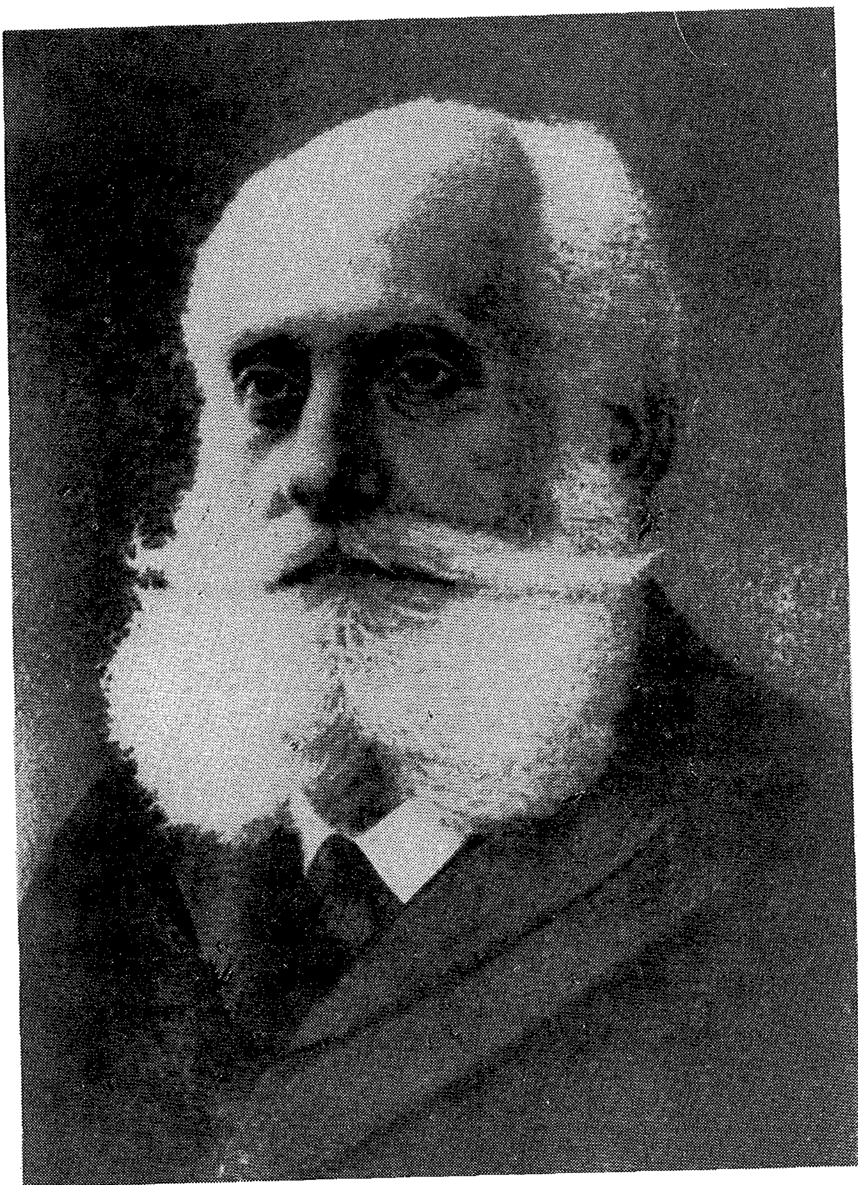
מגלת זכויות
זו על מנת ליסד ולקיים לשכה שתקרא
"לשכת נורדאו"

אשר תפעל בתל אביב ישראל. החל מיום כ"א כסלו תש"י
וברשות הועד הכללי של לשכת הגליל הגדולה לישראל מס' י"ד
מלאנו את ידי האחים הנזכרים למעלה הם וכל אלה שיצטרפו אליהם ואשר
יבואו אחריהם. אשר יבחרו כחוק וכמשפט, לכונן לשכה זו ולקיימה בשם נורדאו
וביה ניתנות להם כל הזכויות והסמכויות של לשכה על פי חוקת המסדר
והאחים הנזכרים בשם וכל אלה שיצטרפו אליהם ושיבואו אחריהם שומה עליהם
לכבד את חוקת המסדר ותקנותיו ולמלא אחרי כל פרטיהן, כי אם יעברו
עליהן יבטל כחה של מגלת זכויות זו.
ועל זה באנו על החתום ואשרנו בחותמת לשכת הגליל הגדולה לישראל
מס' י"ד ביום כ"א כסלו תש"י

א. ה. פרנקל	ש. פ. דורון	י. מזור
נשיא גדול	מזכיר גדול	גזבר גדול

A páholy Megilája – alapítólevele

Max Nordau

Max Nordau élete

Nordau, eredeti nevén Maximilián Südfeld, Pesten született 1849. július 29-én, még a két város, Pest és Buda egyesítése előtt.

Édesapja, Ráv Móse ben Joszef Südfeld, rabbi és író, főleg mint tanító működött. Tanítványai közé tartozott – többek között – a későbbi nagynevű osztrák politikus, dr. Adolf Fischof. A család Szalonikiből származott, és annak tagjai, a tradíció szerint, Don Jichák Abarbanel, volt spanyol pénzügyminiszter ivadékai voltak. Ráv Südfeld Budapesten halt meg 1872-ben. Nordau édesanyja, családi nevén Nelkin, Rigában született, Párizsban halt meg 1900-ban, és ott a montparnasse-i temetőben van eltemetve.

Nordau középiskolai tanulmányait Budapesten, az állami katolikus gimnáziumban kezdte el, majd a kálvinista gimnáziumban folytatta, ahol le is érettségizett. Később keserűen emlékezett meg tanárairól, akik között sok kikeresztelkedett zsidó volt, és azok nemegyszer sovinisztábbak és antiszemitábbak voltak, mint keresztény kartársaik. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, és 1875-ben kapott orvosi diplomát. Még tanulmányai idején mint sikeres újságíró működött, előbb kisebb lapoknál, majd mint a Pester Lloyd munkatársa és nagy nyugati lapok tudósítója. Ebben az időben vette fel hivatalosan a Nordau nevet. Harmincéves korában Párizsba költözött, és mint laptudósító, bejárta egész Európát. Kiváló nyelvérzékkel elsajátította annak az országnak a nyelvét, ahol éppen tartózkodott, így nem kevesebb mint tizennégy nyelven beszélt. 1894-ben kötött házasságot Ana Elisabet Donez-Kaufmann-nal, Richard Kaufmann dán író özvegyével. E házasságból született rajongásig szeretett leánya, Maxa – aki később jó nevű festőművész lett.

Az első világháború kitörésekor mint ellenséges osztrák–magyar állampolgárnak, el kellett hagynia Franciaországot, és Madridba költözött. Innen tartott állandó kapcsolatot a cionista világszövetséggel, és itt találkozott Vladimir Jabotinskyval és Hájim Weizmann-nal, akikkel együttesen beszélték meg a követendő lépéseket. A háború befejezése után Londonba költözött, ahol részt vett a háború utáni első cionista világkonferencián. Életének utolsó éveit Párizsban töltötte.

Nordau korának egyik legnagyobb polihisztora volt. Kevés olyan ága van a tudománynak, melyben ne tűnt volna ki. Kiváló pszichiáter volt, de jutott ideje komoly irodalmi és tudományos művek alkotására is. Huszonöt könyve jelent meg nyomtatásban, társadalomtudományi, orvosi, filozófiai és szépirodalmi művek. Cionista írásai és beszédei első gyűjteményes kiadása 1909-ben látott napvilágot *Zionistische Schriften* címen.

1884-ben jelent meg *Die konventionellen Lügen der Kulturmenschheit* című társadalomtudományi műve, melyben elítéli a szociális igazságtalanságokat és vallási túlkapásokat. A kötetet tizenkét nyelvre fordították le, de bátor hangja miatt néhány országban, így elsősorban Orosz- és Lengyelországban betiltották.

A kilencvenes évek elején nagy feltűnést keltett sajtóvitája az akkori asszimiláns bécsi főrabbival, dr. Gündemann-nal. Gündemann azon érvelésére, hogy a Tóra és a Midrás nem írják elő az Erecbe való visszatérést, Nordau kifejtette, hogy a vita nem terelhető teológiai síkra, mert a cionizmus nem vallási, hanem nemzeti-politikai mozgalom. Nordau érvelése Gündemann főrabbival folytatott vitájában sok hívet szerzett a cionizmusnak a bécsi zsidóság körében.

A *Muskeljudentum* című írásában a testnevelés fontosságát hangsúlyozza a zsidók körében, mert elmúlt az az idő, mikor a gettóélet megakadályozta a testnevelést, és az elmulasztottak bepótlása szükséges testi erőnk és önbizalmunk visszanyerésére. Felhívásának eredménye volt a *Barkohba* tornaegyesületek létrejötte Ausztriában és Németországban.

Lesújtó iskolai élményei, az antiszemitizmus terjedése és a zsidó tömegek nyomora indították el Nordaut a cionizmus útjára. 1892-ben Párizsban találkozott először Herzl Tivadarral, vele való barátsága és küzdelmük a közös célért Herzl haláláig tartott.

Nordau igazi nagysága a cionista kongresszusokon bontakozott ki. Az első cionista kongresszuson megszövegezte a híres baseli programot, az Erechez való jogunk elismerésének kiindulási pontját. Az elsőtől a tizedikig a kongresszusok mindegyikén részt vett, az első hat kongresszuson mint alelnök, a későbbi négyen mint elnök. Minden alkalommal ő volt a kongresszus vezérszónoka. Ismertette a kelet-európai és afrikai zsidók nyomorát, a nyugati zsidók szervilis asszimilációját, és látnoki erővel figyelmeztetett a későbbi katasztrófára.

Nordau a cionista mozgalom nagy alakja, aki aranybetűkkel írta be nevét az újkori zsidó történelembe. Hatvanéves korában írt önéletrajzában többek között a következőket vallja: „Az antiszemitizmus növekedése ébresztette fel bennem a népem iránti kötelességtudatot. A kezdeményező ezen a téren az én drága Herzl barátom volt, ő hívta fel a figyelmemet a népem iránti kötelességem teljesítésére. Teljes lelkemmel hiszek abban, hogy a cionizmus meg fogja hozni a megváltást a zsidó népnek. Nekem már megadta azt a tudatot, hogy életemnek van célja és van tartalma."

Nordau 1923-ban halt meg. Párizsban temették el, nagy gyászoló tömeg kísérte utolsó útjára. Holttestét 1925-ben Tel-Avivba szállították, porai itt nyugszanak a Trumpeldor utcai temetőben. A Bné-Brit Rend Nordau-páholyának testvéri köre szeretettel gondozza sírját, és meghajol nagysága előtt.

A tel-avivi Max Nordau-páholy első ünnepi, alakuló zárt ülésének és első tisztikara avatásának jegyzőkönyve

(1949. december 12.)

Dr. Weisz Artúr megnyitja az ülést, és üdvözli a Nordau-páholy megalapítása alkalmából megjelenteket. Ugyancsak üdvözli az új páholy létrehozását elősegítő Bialik-páholy tisztikarát, valamint a többi páholy képviselőit. Felkéri a Bialik-páholy volt elnökeit, Sperling Gád és dr. Krausz Móse testvéreket, hogy vezessék be az izraeli Bné-Brit nagypáholyának nagyelnökét és a nagytanács tagjait.

Néhány perc múlva belép a terembe dr. Fraenkel Ábrahám Halévi nagyelnök testvér és vele a nagytanács tagjai. Dr. Weisz Artúr üdvözli a nagyelnök testvért és a nagytanács tagjait, egyben felkéri a nagyelnök testvért a Nordau-páholy ünnepi alakuló ülésének vezetésére és első tisztikarának felavatására a Rend alapszabálya vonatkozó utasításainak megfelelően.

A nagyelnök testvér kijelöli az ideiglenes elnökséget, melynek tagjai: Kaszan S. testvér elnökhelyettes; Selicer V. testvér mentor; dr. Mazor J. testvér kincstárnok és Doron P. testvér őr. Az ideiglenes elnökség tagjai elfoglalják kijelölt helyüket.

A nagyelnök testvér a szokásos módon megnyitja az ünnepi ülést, majd Selicer V. testvér felolvassa a Nordau-páholy azon alapító testvéreinek itt következő névsorát, akik már korábban is a Bné-Brit Rend tagjai voltak: A Bialik-páholyból: Berger Jenő, Szenes Henrik, Fischer Sándor, dr. Krausz Imre, Sámir Slómó, Kántor Maximilián, Sperling Gád, Perényi Géza, Rosenbaum Menyhért, Spilberger Józséf, Hecht Jichák, Rosenberg Móse, dr. Weisz Artúr, dr. Darvas Edmund, Kőnig Gyula, Kohen Adof, Weiherz Gusztáv.

Az eddig még más izraeli Bné-Brit-páholyhoz nem tartozó testvérek névsora: Gottlieb Józséf, Klein Oszkár, Káháná Bernát, Ladányi Dénes, dr. Mencer Eldád, Huppert Fülöp, dr. Marton Ernő, dr. Fischer Joszéf, dr. Marton Jehuda, Jámbor Joszéf, Koródi Lév, dr. Engelberg Dávid, Náhári Mose, dr. Weisz Dávid, Nobel István, Heller Ferenc, Appelbaum Aharon, dr. Makkai Ernő, Talmon Ábrahám, Lampel Pál, Rimoni Gavriél, dr. Schőn Arnold, dr. Stamberger Sándor.

A nagyelnök testvér felsorolja a rendhez tartozással járó kötelességeket azon testvérek számára, akik eddig még nem voltak más izraeli páholy tagjai, és megújítja a korábban már fogadalmat tett testvérek kötelességvállalását. Ezzel az utóbbiakat az új páholy testvéri közösségének tagjaivá fogadja.

A nagyelnök testvér felkéri Selicer és Koródi Lév testvéreket, hogy vezessék be a terembe az új testvérjelölteket. A következő jelöltek tesznek fogadalmat és vétetnek fel új testvérekként: Bodor László, Dukász Emánuel, dr. Schwarz Vilmos, Ciegler Jichák, dr. Fendrich Ernő, Rosenfeld Adalbert, dr. Weisz Oszkár,

Salpeter Gyula, dr. Weinstock Sándor, Lusztig Ferenc, Stelsz Lajos, Fraenkel Becalél, Heilbrunn Ásér, Ben Jiszráél Hánán, dr. Mózes László, Szántó Dániel, Boskovitz Sándor, Kun József, Walter Mose, dr. Neumann Emil, dr. Stein Eliezer, dr. Záhávi Cvi.

Dr. Engelberg Dávid testvér felolvassa az előkészítő bizottság ülésének jegyzőkönyvét, mely a Nordau-páholy megválasztandó tisztikarának névsorát tartalmazza: dr. Weisz Artúr elnök, Kántor Maximilián és dr. Krausz Mose elnökhelyettesek, Koródi Lév mentor, dr. Engelberg Dávid titkár, Gottlieb József marsall, Rosenbaum Menyhért kincstárnok, Sámir Slómó pénztáros, Klein Oszkár őr, Szenes Henrik páholyügyész; Sperling Gád, Fischer Sándor, Náhári Mose, dr. Fischer Joszéf tanácstagok.

Doron O. testvér, a nagypáholy titkára, felolvassa az új páholy alapítóokmányát. Ezt követi a páholy első mentorának, Koródi Lév testvérnek felavatása, aki korábban a jugoszláv nagypáholy helyettes nagyelnöke volt, majd egymás után dr. Weisz Artúr elnök, dr. Engelberg titkár és a többi tisztségviselő felavatása.

A nagypáholy helyettes nagyelnöke, Kaszan S. testvér meggyújtja a szent menóra első lángját, és ezt követi különböző páholyok elnökeinek gyertyagyújtása. Közben Kaszan testvér bibliai részleteket olvas fel.

A menóra lángjainak meggyújtása után Selicer testvér az új testvéreknek megmagyarázza a rend jelzéseit, szimbólumait, szokásait, és bemutatja a felavatott testvéreket a páholy egészének.

A felavatási szertartás után az újonnan megválasztott tisztikar tagjai elfoglalják kijelölt helyüket, és a nagyelnök is helyet cserél a páholy új elnökével.

Stern Leó testvér (Bialik-páholy) a Mátnát Jád-páholy nevében (Zágráb, Szabadka–Jugoszlávia) átnyújtja az új páholynak a kalapácsot, és beszédében hangsúlyozza a páholy fontos és szent feladatait. A Bialik-páholy nevében annak elnöke, dr. Kellner V. átnyújtja az új elnöknek a rend szokásait tartalmazó könyvet, és tolmácsolja a Bialik-páholy jókívánságait. A nagyelnök testvér átnyújtja dr. Weisz Artúr elnöknek a kalapácsot és az alapítóokmányt, és ezzel bejelenti a Max Nordau-páholy megalakulását és az első tisztikar megválasztását.

Dr. Weisz Artúr meleg szavakkal köszöni meg a nagyelnöknek, a nagypáholy tisztikarának, a Bialik-páholynak és különösen Selicer Walter helyettes nagyelnöknek segítségüket és támogatásukat a Nordau-páholy megalakítását előkészítő munkában. Ünnepélyes ígéretet tesz, hogy ügyelni fog a rend szabályainak betartására, és hogy az új páholyt abban a szellemben fogja vezetni, ahogy azt az anyapáholyban, a Bialik-páholyban látta és tanulta.

Dr. Weisz Artúr elnök beszéde után a nagyelnök testvér és a nagypáholy tisztikara elhagyják az üléstermet, dr. Weisz elnök megkezdi az új páholy irányítását, és Isten áldását kéri a páholyra, a testvérekre és munkájukra. Az adománypersely körbevitele után az elnök bezárja az ülést.

Az ülésen részt vettek: a nagyelnök, a nagypáholy vezető tanácsának nyolc tagja, testvérek és vendégek.

elnök titkár

A Nordau-páholy alapító testvéreinek szociográfiája

Alig néhány héttel a páholy megalakulása után dr. Weisz Artúr elnök testvér megbízza Koródi Lév mentor testvért az új páholy tözskönyvezésével. Ő a megbízást kivételes gyorsasággal teljesíti, és egy hónappal az alakuló ülés után, 1950. január 26-án előadást tart a páholyban *A Nordau-páholy emberanyagáról* címmel. Az előadás szociográfiai tanulmánynak is beillik, melyből a következő képet kapjuk az első páholyegyüttesről:

A testvéri közösség egységes anyanyelvű és kultúrájú (magyar). Kirívó ellentét nincs közöttük, sem társadalmi állás, így vagyoni helyzet, sem politikai és világnézeti szempontból. Lényegében valamennyien a középosztályhoz tartoznak. Minden testvér tevékenyen részt vett a cionista mozgalomban vagy/és a zsidó közélet más megnyilvánulásaiban. „Örvendetes tény ez – jegyzi meg a mentor testvér –, amely egyben természetes is."

Létszám: Az alakuló ülésen 62 testvért avattak. Egy hónappal később már csak 61-en vannak, mert egy testvér, Weiherz Gusztáv időközben elhunyt. Az avatottak közül 22 új testvér, 25-en már származási országukban is Bné-Brit-testvérek voltak, 14 testvér a Bialik-páholyból jött át. Öt testvér több különböző szabadkőműves-páholyban is tag. A 61 testvér közül 30 egyetemi végzettségű diplomás, „amely ritka tény, és kell hogy éreztesse hatását páholyéletünk munkájában" – jegyzi meg az előadó testvér. A testvérek közül 29 született a 19. században. A legidősebb testvér 69 éves, a legfiatalabb 36. A testvérek átlagos életkora „pontosan" 50. A testvérek (kettő kivételével) az 1914-es Magyarország területén születtek.

Alija és héber nyelvtudás: 4 testvér már 30 éve van az országban, 2 testvér 25 éve; 1940-ben 7, 1941-ben 9 testvér alijázott. 14 testvér a Kasztner kezdeményezésű, ún. bergen-belseni csoporttal jött az országba 1945-ben, 2 testvér 1948-ban. 23 testvér alija adata még nem futott be.

Arra a kérdésre, hogy „tud-e héberül?", 55 testvér adott pozitív választ, a létszám 92%-a. A mentor testvér megjegyzése: „Kétlem, hogy volna még egy idegen nyelvű páholy Izraelben, ahol a testvérek ilyen nagy számban tudnának héberül." 6 testvér nem válaszolt a héber tudásra vonatkozó kérdésre.

Foglalkozási statisztika: A testvérek több mint egyharmada (21) tisztviselő, többségük állami tisztviselő, 9 mérnök, 9 kereskedő, 5 ügyvéd, 2 orvos, 2 zeneszerző, 2 tanár, 2 újságíró, 4 iparos, 3 gyáros, 1 bankár, 1 munkás.

Családi állapot: A Nordau-páholy első testvéri közösségének átlagos életkora 50, így érthető, hogy a testvérek többsége nős. Az első adatszámlálás szerint nős 53, nőtlen 6, elvált 1, özvegy 1 testvér. A páholy statisztikájából általában

kedvező képet festő Koródi testvér „kifogásolja" a gyermekek elégtelen számát. Adataiból megtudjuk, hogy 15 pár gyermektelen, 18 pár az egykét kedveli, 15 párnak 2 gyermeke van, 3 párnak 3 és egy párnak 4. Az alakulási hónapban tehát a jövendő, saját nevelésű, várhatólag Bné-Brit-testvérek száma összesen 61, azonos az alapító testvérek számával. Az adattal elégedetlen mentor testvér utal a Bné-Brit-páholyok egyre növekvő számára, köztük a különböző landsmannschafti alapon létrejöttekre, és valószínűnek tartja, „hogy egy jemeni páholy alakulása nem fog sokáig váratni magára. Ha az is 61 testvérrel alakul, a Rend hatszoros számú saját utánpótlással fog gazdagodni."

Kultúrmunka

A kultúrtevékenység, annak különböző megnyilvánulásaiban, páholymunkánk sarkalatos pontja.

Periodikus előadásokat – a munkaév alatt lehetőleg hetenként – tartunk, különböző tárgykörökből. Az előadók páholyunk vagy a testvérpáholyok tagjai közül kerülnek ki, esetenként páholyon kívüli előadók is szerepelnek, az előadás tárgykörének megfelelően.

Az előadások tematikai részletezését táblázat tartalmazza, Gálor Élijáhu és Schönfeld Mihául testvérek összeállításában.

Évente négyszer – az új tisztikar felavatásakor, a függetlenségi napon, hanuka és púrim alkalmából – terített asztalok mellett jövünk össze, és egy páholytag vagy egy testvérpáholy meghívott tagja ismerteti az ünnep történelmi hátterét és időszerűségét. Púrimkor immár évek óta Rodán István testvér, aki nemcsak elismert festőművész, de kitűnő humorista is, szórakoztatja a jelenlevőket a páholyéletből vett szellemes verses és prózaszámaival. A műsort vendégművészek fellépése egészíti ki.

A havonta megtartott zárt ülés keretében egy bibliarészlet is, rendszerint az aktuális heti szakasz kerül megvitatásra.

A kultúrmunka keretében említjük meg a páholyszervezte kirándulásokat. A cél: megismertetni testvéreinkkel az ország múltját, földrajzi és történelmi nevezetességeit és régészeti kincseit. Alkalmanként külföldi kirándulásokra is sor kerül, itthoni szakavatott idegenvezető kíséretében. A közelmúltból egy igen sikeres törökországi útról számolhatunk be. A kirándulások sikere Hőnig Smúél és Schönfeld Mihául munkáját dicséri.

A kultúrmunka megszervezése és az előadások csoportosítása a kultúrbizottság feladata az elnök vagy egy alelnök irányításával. Ebben a munkakörben a múltban ügyszeretetükkel és hosszú időn át folytatott tevékenységükkel különösen Auscher Ernő (z"l), Bíró Jenő (z"l),, Fried Miksa (z"l), Horovitz Tivadar (z"l), Weisz Dezső (z"l) testvérek tűntek ki. Jelenleg a munkakört Deutsch Lóránt, Gálor Élijáhu, Gréda József, Jakabovics Béla, Kertész Pál, Talmon Jenő testvérek töltik be.

Kultúrmunkában vezető helyen állunk, amit az előadások nagy száma, magas nívója és színessége, valamint tevékenységünk sokrétűsége bizonyít. Reméljük, hogy az elért színvonalat a jövőben is tartani tudjuk.

Sorszám	AZ ELŐADÁSOK TÉMAKÖRE	%
1.	Cionizmus – Izrael – Alija – Klita – Jerida	25,7
2.	Közgazdaság – pénzügyek	4,6
3.	Irodalom – Képzőművészet – Régészet	16,5
4.	Vallástudomány – Történelem – Természettudomány	13,5
5.	Magyar zsidóság	5,8
6.	Antiszemitizmus	1,5
7.	Izrael és az arabok – Világpolitika	7,3
8.	Bné-Brit	3,6
9.	Zsidók a nagyvilágban	1,5
10.	Zene	2,8
11.	Orvostudomány	4,0
12.	Egyéb tárgykörbeli előadások	13,2
	(A rendelkezésre álló, de nem teljes adatok alapján)	100,0

Összeállította: Gálor Élijáhu és Schönfeld Mihááél

Előadások 1954–1989

Cionizmus – Izrael – Alija – Klita – Jerida

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1954. dec. 29.	Herzl	Bisseliches M. Tv.
1955. jan. 27.	Herzl–Nordau-est	Kasztner R. Tv.
febr. 3.	Henriette Sold – Izrael nagyasszonya	Roth I.
ápr. 21.	K.K.L. film: Herzl és az ország újjáépítése	Márton E. Tv.
máj. 12.	Izrael létküzdelme	Fried M. Tv.
dec. 1.	Szélsőségesek Izraelben	Ben Jiszráél H. Tv.
22.	Barangolás az izraeli alvilágban	Engelberg D. Tv.
1956. febr. 9.	Nordau-emlékest	Bisseliches M. Tv.
márc. 1.	A K.K.L. új filmje	Dáchner K.
ápr. 12.	Izrael létküzdelme	Fried M. Tv.
máj. 24.	Mi lesz, ha kitör a béke?	Sauber M. Tv.
jún. 14.	A cioni eszme előharcosa	dr. Bató–Jom Tov Bialik
1957. jan. 3.	Az új magyar alija	dr. Koródi T.
24.	Máx Nordau-emlékest	
ápr. 25.	Szináj után	Hermann D. Tv.
máj. 9.	Sajtó és propaganda Izraelben	Kovács E. Tv.
1958. jan. 9.	Mit látott, olvasott, hallott Izrael 1957-ben?	Heilbrunn Tv.– Irsai Tv.
23.	Megemlékezés Nordauról	Engelberg D. Tv.
febr. 27.	Az országépítés legújabb eredményei	Heller I. Tv.
máj. 15.	Zsidó nevelés az állam első 10 évében	Záhávi J. Tv.
1959. jan. 15.	Izrael technikai fejlődésének útja	Heller I. Tv.
22.	Nordau emlékére: Kamarakórus	Engelberg Tv.– Heilbrunn Tv.
febr. 5.	Izraeli mozaik	Horovitz Tv.
márc. 5.	Izrael – Régi és új országjárók	Spéter dr. Dénes
márc. 19.	Alija – klita	Keren A. Tv.– Háber Tv.
okt. 15.	Izrael a nemzetközi események tükrében	Offner A. Tv.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1959. nov. 12.	Az izraeli választások után	Giládi Tv.– Sperling Tv.
19.	A gálut és Izrael viszonya	Jesurun E. Tv.
1965. jan. 21.	Az Egyesült Európai Államok és Izrael	Csengeri I. Tv.
dec. 16.	Közéletünk keresztmetszete	Hermann D. Tv.
1966. jan. 20.	Választási tanulság	Hermann D. Tv.
márc. 24.	A cionizmus története Magyarországon	Záhávi Z. Tv.
1967. nov. 9.	Az egységes Jeruzsálem, a zsidó nép és Herzl próféciája	Márton L. Tv.
dec. 21.	A háború után	Hermann D. Tv.
1968. febr. 16.	Vietnami–izraeli–amerikai háromszög	Fried M. Tv.
márc. 21.	Az alija és a klita labirintusában	Even M. Tv.
máj. 16.	Az izraeli nevelésügy szervezeti reformja	Gálor É. Tv.
jún. 6.	Nagy Jeruzsálem	Csengeri I. Tv.
1969. jún. 18.	Izrael nemzetközi helyzete	Hermann D. Tv.
okt. 15.	Izrael választás előtt – választás után	Giládi D. Tv.
nov. 12.	A hetedik Kneszet értékelése	Hermann D. Tv.
1970. nov. 11.	Politikai és biztonsági nyersmérleg	Danzig H.
1971. márc. 3.	Elfecsérelt energiák a zsidó út keresésében	Weiszbrunn Z. Tv.
24.	Bumeráng: „Az izraeli propaganda"	Weisz D. Tv.
1972. ápr. 12.	Válaszfalak árnyékában	Gálor É. Tv.
nov. 18.	Perspektívák a század végére	Danzig H.
1973. jan. 3.	Az izraeli kultúra és művészet fejlődése	Gálor É. Tv.
jan. 3.	Az alija és a klita	Ben Jiszráél H. Tv.
1974. márc. 27.	„Izrael örökkévalóságához nem fér kétség"	Gálor É. Tv.
	Ecsetvonások egy D. Ben Gurion-portréhoz	Gálor É. Tv.
ápr. 3.	Egyiptomi bevonulások és kivonulások	Jesurun E. Tv.
10.	Izrael politikai helyzete Európában	Haris M. Tv.
1976. febr. 4.	Palesztina vagy Erec Jiszráél?	Gálor É. Tv.
nov. 10.	Amerika és mi	Hermann D. Tv.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1978. nov. 15.	Már nem várják a Messiást	Jesurun E. Tv.
1979. febr. 27.	Max Nordau élete és munkássága	Herskovits F. Tv.
nov. 21.	A mi Jeruzsálemünk	Jesurun E. Tv.
1980. nov. 12.	Szimpozion: Az orosz olék lemaradása – és a jerida problémája	Ben Jiszráél Tv.– Gálor É. Tv. Háber Tv.
1981. 14.	Erec Jiszráél földalatti mozgalmai	Jesurun E. Tv.
ápr. 8.	Arab vádak – izraeli tények	Gréda J. Tv.
nov. 4.	Amerika, Izrael és az arabok	Hermann D. Tv.
1982. jan. 13.	Volt egyszer egy szaúdi terv?...	Gálor É. Tv.
1983. jan. 19.	Libanon után, új események előtt	Gálor É. Tv.
febr. 16.	A településekről	Jesurun E. Tv.
nov. 2.	Izraeli politika és gazdaság	Hermann D. Tv.
1984. jan. 4.	Izrael létrejötte és jelene	Miron E.
márc. 28.	Libanon után	Arad G.
ápr. 25.	Nemzeti nyelvünk – nemzeti kultúránk	Schönfeld M. Tv.
nov. 7.	Helyzetkép	Hermann D. Tv.
dec. 12.	Ha nem száraz lábbal, de átkeltünk a tengeren	Jesurun E. Tv.
1985. márc. 13.	A Szép Izrael szervezet	Dror A.
nov. 6.	Izrael nemzetközi helyzete	Hermann D. Tv.
1986. márc. 5.	„Nem megoldás" megoldás	Gálor É. Tv.
1987. jan. 1.	Izrael 1987. – Gondok és kilátások	Jesurun E. Tv.
febr. 4.	Megemlékezés Ben Gurionról születésének 100. évfordulóján	Gálor É. Tv.
ápr. 22.	Miért van jerida?	dr. Kádár A.
nov. 4.	Aktuália	Hermann D. Tv.
1988. jan. 13.	Máx Nordau élete és munkássága	Jesurun E. Tv.
máj. 11.	Izrael az ötödik évtized küszöbén	Barkay Z.
nov. 2.	Aktuália	Hermann D. Tv.
9.	A két választás után	Carmel J.
1989. jan. 25.	Tapasztalataim az izraeli tanuló-ifjúságról	prof. Ney A.
márc. 8.	Három zsidó nép?	Gálor É. Tv.
jún. 7.	Vihar a nemzetközi és izraeli politikai válságban (Quo vadis?)	Hermann D. Tv.

Előadások 1954–1989

Közgazdaság – Pénzügyek

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. ápr. 28.	Szociális gazdasági etika	dr. Grotto
jún. 16.	Modern szabadelvűség a gazdaságban	Sperling R.
1957. máj. 2.	A mezőgazdaság ellenségei a Közel-Keleten	dr. Vermes E.
1959. ápr. 9.	Izrael gazdasági útja	Beer E.
júl. 9.	Izrael jövője a vízprobléma tükrében	Bodor L. Tv.
1968. nov. 7.	Hatvannyolcas nyersmérleg	Danzig H.
1981. jan. 7.	Gazdasági aktualitások	Neeman E. Tv.
1982. jan. 6.	Izrael gazdasági helyzete	Neeman E. Tv.
jún. 16.	Újítások a mezőgazdaságban	Auscher E. Tv.
dec. 1.	Hogyan állunk az izraeli mezőgazdasággal?	Auscher E. Tv.
1984. dec. 5.	Aktuális gazdasági kérdések	Neeman E. Tv.
1985. febr. 20.	Nemzetközi mezőgazdasági kapcsolataink	Auscher E. Tv.
1986. ápr. 16.	Időszerű gazdasági problémák	Neeman E. Tv.
1987. jan. 21.	Stabilizáció 1987-ben és az adóztatás	Neeman E. Tv.
1989. febr. 15.	Aktuális gazdasági problémák	Neeman E. Tv.

Előadások 1954–1989

Irodalom – Képzőművészet – Régészet

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. jan. 13.	Művészet és sznobizmus	Irsai P. Tv.
1956. feb. 2.	Hogyan hallgassuk-nézzük a művészetet?	Irsai P. Tv.
márc. 15.	*Az ember tragédiája* – részletek (hangszalag)	Beregi É.
25.	Színház – zsidó színház – nemzeti színház	Kovács E. Tv.
ápr. 26.	Heine-emlékest	Weisz D. Tv.
dec. 6.	Howard Fast: *Én dicső testvéreim*	Krausz M. Tv.
1958. febr. 13.	Szemelvények az új héber irodalomból	Kellner V.
20.	Humor – írásban és képben	Gárdos K.
1959. febr. 19.	Vita egy Nobel-díj körül (Paszternák)	Giládi Tv.–Sperling Tv.–Kovács Tv.
márc. 12.	Az irodalomról (német nyelvű előadás)	Max Brod
ápr. 30.	Sólem Áléhem-emlékest	Lőwenkopf–Berg Florenthál Tv.
máj. 21.	„Ne félj szolgám, Jákov"	Kaczér Illés
okt. 22.	Izraeli írók, izraeli olvasók	Kovács E. Tv.
1965. jan. 7.	Szentté avatás Párizsban – könyvszemle	Kovács E. Tv.
1966. jan. 13.	Új politikai mesék: „A félelem irodalma"	Kovács E. Tv.
1967. nov. 16.	Irodalmi útmutató – írókról és könyvekről	Kovács E. Tv.
1968. márc. 28.	Szerzői est a *Tűzözön* megjelenése alkalmából	Ladányi L.
ápr. 4.	A humor és mi	Gréda J. Tv.
nov. 14.	Hájim Cohen: *Jézus pere és halála*	Dávidovits M. Tv.
1969. jan. 8.	Zsidó népművészet (Az etnográfiai múzeum igazgatója)	Dávidovits M. Tv.
15.	Irodalmi divatok 1968-ban	Kovács E. Tv.
febr. 26.	Mai héber költészet	Gréda J. Tv.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1969. nov. 19.	Magyar költészet héberül	Gréda J. Tv.
dec. 3.	Éli Wiesel irodalmi munkássága	Dávidovits M. Tv.
17.	Magyar költészet héberül (folyt.)	Gréda J. Tv.
1970. jún. 3.	Olvasás közben	Kovács E. Tv.
1971. ápr. 7.	Miért kapta Szolzsenyicin a Nobel-díjat?	Folián I. Tv.
nov. 14.	Beregi-est. Előadás és Beregi hangszalagon	Záhávi E. Tv.
dec. 27.	Ch. N. Bialik születésének 100. évfordulója	Gréda J. Tv.
1976. jan. 27.	Holt-tengeri ásatások	Kertész T.
1979. febr. 7.	A zsidó Disraeli, az író	Gálor É. Tv.
febr. 14.	Izraeli festőművészek galériája	Rodán I. Tv.
1981. febr. 11.	Irodalmi szemle	Ladányi L.
11.	Kiss József verseiből	Wohl Katalin
1982. nov. 10.	Az afrikai népek irodalma	Kelemen E. Tv.
1983. nov. 9.	A zsidó öngyűlölet irodalmi példái	Gréda J. Tv.
jún. 15.	Szerzői est	Naschitz F. Tv.
nov. 9.	*Caligula* – színdarab	Taub János
1984. ápr. 11.	A rómaiaktól a Nobel-díjig	prof. Barta
nov. 21.	Az emberek megjelenése a szépirodalom tükrében	Márton L. Tv.
1985. jan. 2.	Irodalom és valóság	dr. Laufer E.
febr. 13.	Archeológiai érdekességek	Ordentlich I. Tv.
jún. 12.	A haszidizmus irodalma	Tabák L.
19.	Rádió- és televízióközvetítés műbolygók útján	Kemény M.
1986. ápr. 9.	*A helytartó* – vagy miért hallgatott a pápa?	Deutsch L. Tv.
jún. 4.	Giszkalai emlékest	Rubin V.
1987. márc. 4.	Jiddis nyelv és költészet	Gréda J. Tv.
11.	Éli Wiesel	Miron E.
ápr. 8.	Giordano Bruno	Herman Cvi és Gálor É. Tv.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1988. jan. 1.	Versek és humoreszkek	Kóbor J.
febr. 3.	Egy bestseller és a titka	Gréda J. Tv.
márc. 23.	Archeológiai vetítőest	Ordentlich I. Tv.
dec. 21.	Színházak, mozik	Anatol Constantin színművész
1989. jan. 4.	Irodalmi est	Gát Jákov – Salamon Anni – Gréda J. Tv.

Előadások 1954–1989

Vallástudomány – Történelem – Természettudomány

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. jún. 9.	Einstein egyénisége és tudománya	Heller F. Tv.
1956. jan. 26.	Holt-tengeri megilák	Schwartz V. Tv.
máj. 17.	Történelmi áttekintés	ráv. Fraenkel B. Tv.
1957. márc. 28.	Rámbám és Arisztotelész – héberül	dr. Landau H.
1958. jún. 5.	Történelmünk – ásatások nyomán	Schwartz V. Tv.
1959. febr. 12.	A fizika fejlődése az utolsó tíz évben	dr. Szamosi G.
jún. 18.	Bepillantás a Talmud rejtelmeibe	ráv. Fraenkel B. Tv.
1967. dec. 7.	Zsidó és általános emberi ideálok a haszidizmus és a B. B. gondolatvilágában	Gálor É. Tv.
1968. febr. 29.	Sábtáj Cvi, az álmessiás	Háber L. Tv.
dec. 4.	Hittérítők régen és most	ráv. Fraenkel B. Tv.
1969. jan. 29.	Roosevelttől Nixonig, Sztálintól Brezsnyevig	Folián J. Tv.
márc. 5.	„A. D. P.-lágerek" lakóinak sorsa (egy USA tábori lelkész naplója)	Vajda G.
nov. 26.	Az űrrepülésről (filmfelvétel)	Heller I. Tv.
dec. 24.	A zsidó sors	Jesurun E. Tv.
1972. nov. 29.	Vita a haszidizmusról	Dávid D. Tv.
dec. 13.	Az ország, a vallás és Izrael	Giládi D. Tv.
1976. jan. 7.	Spanyolország és a zsidóság mint nemzetközi probléma	Márton L. Tv.
1978. május 3.	A nyugati kultúrák bibliai forrásai	Gálor É. Tv.
1980. ápr. 9.	Történelem anekdotákban	Gréda J. Tv.
1981. jan. 21.	A zsidó népi hagyományok vándorlása	Rosenblum E. Tv.
márc. 4.	Josephus Flavius vagy Joszéf Ben Matitjáhu?	Gálor É. Tv.
ápr. 15.	Az elektronika fejlődésének története	Schönberger L. Tv.
nov. 11.	Fény és árnyék népünk történetében	Laufer E.
1982. jún. 23.	Búcsú Szinájtól – vetítéssel	Kertész T.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1982. nov. 17.	Libanon ősi irodalmunkban	ráv. Fraenkel B. Tv.
1983. jan. 5.	Az asszimiláció	dr. Laufer E.
febr. 2.	Egy zsidó szakma évszázados története	prof. Weinert L.
ápr. 6.	3500 éves kikötő	Ordentlich I. Tv.
jún. 8.	Bar Kohba – nemzeti hős vagy nemzeti tragédia?	Háber L. Tv.
1984. febr. 29.	Kényszerű és önkéntes gálut	Rössel M.
1985. jan. 23.	A cionista ifjúsági szervezetek szerepe a földalatti mozgalmakban a második világháború idején	dr. Eichler H.
máj. 15.	Párhuzam: A héber és a gregoriánus naptár	Even M. Tv.
15.	Az élelmiszerhűtés technikája	Tálmon I. Tv.
22.	A „NILI" mozgalom; egyszerű kémek, nemzeti hősök?	Háber L. Tv.
dec. 18.	Sorsdöntő fordulatok a zsidó történelemben	Jesurun E. Tv.
1986. febr. 6.	A normannok	Kelemen E. Tv.
márc. 12.	A Biblia – a nemzetközi jog bölcsője	dr. Spiegel J.
máj. 28.	Heródes és kora	Háber L. Tv.
jún. 18.	Látogatás a jaffai Régészeti Múzeumban	Ordentlich I. Tv.
dec. 10.	Zsidó szokások — babonák eredete	dr. Mármor B.
1987. ápr. 1.	Amit a komputerről még a nagymamának is tudnia kell	Kelemen E. Tv.
1989. febr. 8.	A Warburg család	dr. Weinert L.
1989. máj. 3.	Az élet mibenléte	Kelemen E. Tv.
jún. 7.	Háketer – a legrégibb kézírásos Tnách	Háber L. Tv.

Előadások 1954–1989

Magyar zsidóság

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1956. máj. 3.	Zsidóellenes tevékenység Magyarországon a második világháborúban	Gonda L. (Natanja)
1968. ápr. 25.	A magyarországi fasizmus és a cionista ellenállás	Herskovits F. Tv.
1969. márc. 19.	Megemlékezés a magyar zsidóság sorsáról	Gálor É. Tv.
1974. máj. 1.	Zsidó vezetőség a válság óráiban Magyarországon, 1944-ben	prof. Vágó B.
1976. nov. 24.	Zsidóság – Cionizmus – Budapest 1976	Gálor É. Tv.
1981. nov. 18.	23 év a szegedi Csillag-börtönben	ráv. Fraenkel B. Tv.
1982. dec. 22.	Találkozás: Múlt és jelen – magyarországi látogatás	Márton L. Tv.
1985. jan. 16.	A magyar zsidóság 40 éves felszabadulása	Gálor É. Tv.
márc. 27.	*Jób lázadása,* egy magyar vészkorszakfilm	Simon T.
máj. 8.	Történelmi áttekintés a magyar zsidóságról	Vajda Sz.
1986. jan. 22.	Magyar okmányok a Cionista Levéltárban	Miron E.
febr. 19.	A magyarországi zsidóság: Múlt és jelen	Vajda Sz.
márc. 19.	1944. március 19. Az akta nincs lezárva	Simon T.
1987. febr. 18.	Az erdélyi kisvárosok zsidósága	Giládi D. Tv.
jún. 10.	Raoul Wallenberg	Háber L. Tv.
1988. febr. 17.	Zsidóság és zsidókérdés Magyarországon 1945–1987	Gálor É. Tv.
dec. 14.	A cfáti Magyar-Zsidó Emlékmúzeum	Lusztig F.
1989. nov. 15.	Zsidók és magyarok a mai Magyarországon	Gálor É. Tv.
dec. 6.	Cioni szellem Jászberényben	Miron E.

Előadások 1954–1989

Antiszemitizmus

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1968. febr. 23.	Saulustól VI. Paulusig (Az antiszemitizmus)	Weisz D. Tv.
1970. júl. 2.	Az antiszemitizmus története Voltaire-től Wagnerig	Gréda J. Tv.
máj. 23.	A vérvádak	Háber L. Tv.
1987. jan. 20.	Antiszemitizmus Európában	prof. Ringwald E. Tv.

Előadások 1954–1989

Izrael és az arabok – Világpolitika

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. márc. 24.	Mit láttam Moszkvában 1954-ben?	Blum J.
1957. máj. 30.	Az arab népek	Jesurun E. Tv.
1958. okt. 16.	Külpolitika	Danzig H.
1959. nov. 25.	A „csúcs"-konferencia előtt	Hermann D. Tv.
1968. máj. 9.	A Közel-Kelet: súlyos kérdések és feleletek	Weisz O. Tv.
dec. 11.	A csehszlovák kérdés, és ami mögötte van	Csengeri I. Tv.
25.	Őrjárat Kelet-Európában	Márton E. Tv.
1969. jan. 22.	Aktuális politikai kérdések	Fendrich E. Tv.
márc. 26.	A közel-keleti népek önrendelkezési joga	Fried M. Tv.
1970. dec. 2.	Sorsdöntő kérdések	Heller I. Tv.
1972. nov. 22.	A kínai forradalom a világpolitikában	Hermann D. Tv.
1978. nov. 8.	Út a békéhez	Hermann D. Tv.– Carmel I.
1979. nov. 7.	A palesztinek	Hermann D. Tv.
1982. jan. 20.	Disszidensek Kelet-Európában	Ben Jiszráél H. Tv.
jún. 9.	Politika – és ami kellemesebb...	dr. Benedek P.
1983. máj. 4.	Svédországból jöttem, mesterségem címere...	dr. Benedek P.
1984. jan. 18.	Az amerikai külpolitika Janus-arca	Gálor É. Tv.
febr. 1.	1984. A vasfüggöny mögött	Kármel J.
1985. dec. 4.	Időszerű politikai problémák	Kármel J.
1986. jan. 15.	A demokráciát fenyegető veszélyek	Gréda J. Tv.
nov. 19.	Egyiptom Mubárák vezetése alatt	prof. Samir S.
dec. 17.	B. B.-tervek Izraelben (Beszámoló)	Bor P. Tv.
1987. nov. 18.	Amerika és a Szovjetunió útkereszteződése	Kármel J.
nov. 22.	Létezik-e még kommunizmus?	Kármel J.
1989. dec. 13.	Választások Kelet-Európában és kihatásaik Izraelre	Bar Sáj L.

Előadások 1954–1989

Bné-Brit

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. okt. 13.	A nagypáholy munkája	Selizer H. Tv. nagy-alelnök
1957. jan. 31.	A Bné-Brit szerepe a szórványok összegyűjtése terén	Záhávi Z. Tv.
dec. 5.	Forma és tartalom a páholyban	szabad vita
1958. okt. 30.	A rend és a páholy útja	szabad vita
1959. jan. 1.	Ismerkedés az új testvérekkel	
máj. 28.	A magyar nyelvű páholyok útja Izraelben	szabad fórum
júl. 2.	Rendünk világkongresszusa Jeruzsálemben	Kauders B. Tv.
16.	A magyar nyelvű páholyok útja Izraelben	szabad fórum
1966. márc. 17.	A Bné-Brit tevékenysége az ENSZ-ben	dr. Warburg G. Tv.
1968. jan. 4.	A Bné-Brit-világrend az események sodrában	Kauders B. Tv.
okt. 17.	A Bné-Brit-világrend konferenciája	Kauders B. Tv.
1969. nov. 5.	Páholyunk és a nővéri kör munka-programja	Kertész T. és Fendrich E. Tv.
1970. dec. 30.	Páholyunk és a nővéri kör munka-programja	Samir, Fendrich Tv.

Előadások 1954–1989

Zsidók a nagyvilágban

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1957. márc. 14.	Az egyiptomi zsidóság	dr. Bató–Jom Tov
1959. febr. 5.	Olasz zsidók között	Horovitz T. Tv.
1968. jan. 25.	Az orosz zsidóság	ráv. Fraenkel B. Tv.
1969. máj. 12.	Zsidók Kelet-Európa politikai életében	dr. Vágó B.
1987. dec. 2.	Zsidókérdés Németországban ma	Miron E.

Előadások 1954–1989

Zene

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. febr. 17.	Kamarazene-hangverseny	Izraeli Kvartett
1956. jan. 5.	Zeneest: Mozart-lemezek	
1957. jún. 6.	Zeneest lemezekkel	Ir-Sáj P. Tv.
1958. febr. 13.	Zenés híradó	Révész L.
1959. jún. 25.	Mozart-est – koncert és előadás	dr. Vincze–Krausz Ilona
jún. 25.	Mozart, a szabadkőműves	Takács B.
1985. jan. 9.	A júdaizmus befolyása századunk zenéjére	dr. Junger E.
1987. dec. 23.	Mendelssohn és a 20. század zeneszámokkal	Szinberger S.
1988. márc. 16.	A zsidóság és a 20. század zenéje	prof. Junger E.
1989. jan. 11.	Mendelssohn családjáról és zenéjéről	Guttfried E.

Előadások 1954–1989

Orvostudomány

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1959. jan. 15.	Az orvostudomány és a társadalom	Mózes L. Tv.
1968. máj. 23.	Szervek átültetése	Hermann J. Tv.
1980. nov. 19.	A zsidóság szerepe a gyógyításban	dr. Földes
1982. jún. 2.	A zsidóság útja és szerepe az orvostudományban	Háber L. Tv.
1983. márc. 16.	A meddőség és a lombikbébik	prof. Nébel
1984. febr. 15.	Újabb hírek az orvosi életből	Gál M. Tv.
1986. jan. 1.	Beszélgetés aktuális orvosi kérdésekről	Gál M. Tv.
dec. 3.	Modern technológia az orvostudomány szolgálatában	Frischmann B. Tv.
1988. febr. 10.	Orvosok	Gál M. Tv.
ápr. 27.	Az idős kor szemproblémái	dr. Feiler V.
1989. febr. 1.	Légzési zavarok	dr. Priél
márc. 1.	Elmebetegségek és kezelésük	prof. Ringwald E. Tv.
jún. 28.	Újabb irányok a preventív geriátriában	Gál M. Tv.

Előadások 1954–1989

Egyéb tárgykörbeli előadások

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1955. febr. 24.	Különös kirándulás	Weiszbergerné
márc. 3.	Egy külföldi kirándulás tapasztalatai	Berger J.
okt. 20.	Amerikai utam	Giládi D. Tv.
1956. jan. 12.	Bepillantás a kínai gondolatvilágba	Talmon J. Tv.
ápr. 19.	Élő újság	Horovitz T. Tv.
máj. 10.	Álom és megvalósítás	Ungár B. Tv.
jún. 7.	Hogyan láttam Amerikát?	Herskovits F. Tv.
dec. 20.	India eposza	Florenthal A. Tv.
27.	Elmúlt idők nyomában – Útijegyzetek	Engel Z. Tv.
1957. febr. 28.	Viszontlátás Amerikával	Epstein E. Tv. (helyettes n. elnök)
1958. jan. 16.	Izraeli újságíró Párizsban	Giládi D. Tv.
máj. 22.	Sind wir noch Juden? (németül)	Ben Chorin E.
jún. 12.	A család szerepe a társadalomban	Giorá Bat Ámi
1959. ápr. 16.	Társadalmi és politikai revű	Lapid és Weisz D. Tv.
máj. 7.	A „liberalizmus" mint életszemlélet	Márton E. Tv.
1965. jan. 28.	A 90 éves Churchill	Gálor É. Tv.
1968. febr. 1.	Az örökbe fogadott gyermek	Giorá Bat Ámi
jún. 13.	Az emberi jogok	Steinhertz J. Tv.
1969. febr. 19.	Küldetésen az Elefántcsontparton	Hánita Ádár
jún. 4.	Színes riport	Lapid J.
11.	Amerikai úti beszámoló	Farkas M.
okt. 29.	Szent szövetség – a család	ráv. Fraenkel B. Tv.
1970. jún. 10.	Bírósági jegyzetek és különvélemény	Benedek P. és Kármel J.
1971. márc. 31.	Nevelés a technológia korszakában	Gálor É. Tv.
1980. ápr. 16.	A hajózás története	Herman C.
1981. ápr. 29.	Humor a politikában	Gárdos K.
márc. 11.	Séta Egyiptomban	Kertész T.
1983. jún. 22.	A társadalmi erőszak aggasztó tünetei	dr. Benedek P.

Dátum	Az előadás címe	Az előadó neve
1983. okt. 18.	Vidám csevegés	Dán Dalmát
dec. 21.	Mégis mozog a Föld	dr. Laufer E.
1984. jún. 20.	A Pompidou Centre	Kertész T.
1985. márc. 20.	Zeév: Karikatúrák	Zeév F.
nov. 20.	A gorombaság mint kortünet	dr. Laufer E.
1986. nov. 8.	Jog és biztonság	Herman D. Tv.
12.	Televízió mindhalálig	Lápid J.
1987. febr. 11.	Mit akarunk magunktól?	Barkay Z.
máj. 20.	Miről ír, hogyan ír és miről nem ír az izraeli sajtó?	Bruckstein L.
jún. 17.	Találkozások	Járon J.
nov. 11.	Dos: Karikatúrák	Gárdos K.
1988. jan. 1.	Aktuális problémák	Járon J.
márc. 9.	Színes riportok	Székely I.
máj. 18.	Kellemes-e az emberi élet a földtekén?	Kelemen E. Tv.
nov. 23.	Beszélgessünk	Járon J.
1961–1990	Humoros politikai és más összefoglalók a páholy ünnepségein	Rodán I. Tv.

Szociális munka a páholyban

Páholyunk 40 éves fennállása alatt legfontosabb feladatunk a szociális munka volt. Csendben, a nyilvánosság kizárásával segíteni, támogatni az öreg, beteg és talán éhező zsidó testvéreinket. A sorsközösség, az egymás támogatása, a segíteni akarás elvei nélkül nem lehet elképzelni a páholy, a Bné-Brit Rend létezését, de az egyetemes zsidóságot sem. A testvéri segítőkészség együtt született a zsidó néppel. A Cedáká egyik legnagyobb micvája vallásunknak. Ez törvény, legalább annyira, mint a sábbát megőrzése.

Páholyunk ezen elvek szellemében igyekezett mindenkor tevékenykedni. Költségvetésünk nagy részét a szociális gondok enyhítésére fordítottuk. A szociális bizottság igyekezett közvetlenül támogatni: elhunyt testvérek rászorult özvegyeit; elszegényedett, beteg, egyedülálló öregeket; különböző kórházak osztályait; a Bné-Brit haifai öregek otthonát; a vakok intézetét.

Az összegek szerények, mert a páholy anyagi lehetőségei korlátozottak.

A szociális bizottság élén mindenkor a páholy legaktívabb, melegszívű testvérei álltak, közöttük: Schwartz Mose z.l., Bodor Imre z.l., Bíró Jenő z.l. és – lehávdil lechájim árukim – a jelenlegi elnök, Spitzer Norbert.

Diáksegélyező

A páholy célkitűzéseihez tartozik a rászoruló diákok, középiskolások és egyetemi hallgatók támogatása. Sajnos az e célra fordítható összegek is szerények, tankönyvekre, egy-egy pár cipőre elegendők. Évtizedeken keresztül minden páholytestvér köteles volt havonta hozzájárulni a diáksegélyező alaphoz. Az utóbbi években ez megszűnt, és a kiosztandó összeg a költségvetésben szerepel.

A diáksegélyező alap pénzforrását a páholyunkban létező emlékalapok képezik. Ezeket nagyrészt az elhunyt testvérek özvegyei alapították azzal a feltétellel, hogy a jövedelmet diáksegélyezésre kell felhasználni.

Említsünk meg néhány testvért, akik a diáksegélyező élén álltak, és fáradhatatlanul dolgoztak a cél érdekében: Heilbrunn Ásér z.l., dr. Horovitz Tivadar z.l., Fleischmann Jenő z.l. Az utóbbi években a bizottság élén Farkas Tibor z.l. állt. Vele együtt működtek Lévi G. Árje, Keren Móse, dr. Háber László, Talmon Jenő, Dávid Dov.

Cserkészek támogatása

Fiatalkorukban a páholytestvérek jó része – még a gálútban – tagja volt a Hásomér zsidó cserkészmozgalomnak. Itt, az országban, folytatni akarták e kapcsolatot, és ezért a páholy adoptálta a cserkészek egyik alakulatát, amelynek

évente szerény támogatást nyújtott. Ezen bizottság élén évtizedeken át ráv. Fraenkel Jenő z.l. díszelnök testvérünk állt.

Özvegy- és árvaalap

Ez az alap hivatott az özvegy segítségére sietni a páholytestvér elhalálozását követő első napokban. Az alapot a magyar nyelvű páholyok munkaközössége hozta létre és annak egyik legszebb és legszociálisabb intézménye. Minden elhalálozás alkalmával a testvérek kötelesek az alap által meghatározott összeget befizetni. Ma 700 sekelt kap minden özvegy. Országosan az özvegy- és árvaalap élén sok-sok éven keresztül Rosenberg Sándor z.l. állt. Ma Gráb Ernő testvérünk vezeti az alapot.

„Rabbi Ákibá mondotta: Az emberszeretet Isten szeretése, felülmúl minden más értéket. Ez a Tóra fő elve" (Midrás Rábá – Brésit).

„Kell, hogy az emberszeretet mély gyökerekkel rendelkezzék a szívben, annyira, hogy ne lásson másban fogyatékosságot. A fény mindenkor tüntesse el mások árnyoldalait" – mondotta Ládiban Rabbi Sneur Zálmán.

Choma – új bevándorlók kölcsönpénztára

A Bné-Brit Nordau-páholyának testvérei 1950-ben elhatározták, hogy a magyar nyelvterületről érkező új bevándorlók segítségére kölcsönpénztárt alapítanak, amely kamatmentes kölcsönt ad az arra rászoruló új oléknak, eredetileg főleg iparosoknak műhelynyitás céljára. Az alapítók Sperling Károly bankár testvért választották elnöknek. Az 1956. évi magyarországi forradalom után megindult „magyar alija" szinte létfontosságúvá tette a Choma munkáját.

A Nordau-páholy elhatározta, hogy minden testvér jegyez 30 izraeli fontot (kb. 100 US $-t). Ez azonban nem hozta össze a szükséges tőkét, így a testvérek – a páholy vezetői – kölcsönt vettek fel a bankokban, hogy a kérelmezőknek kb. 100 izraeli font kölcsönt adhassanak. A Choma 55 alapító taggal indult.

Az ötvenes évek elején a Magyar Zsidók Világszövetsége alapító gyűlést tartott Izraelben, melyen részt vett az angliai magyar zsidók egyesületének vezetőségi tagja, Lengyel professzor is, őt a HOH és a Nordau-páholy testvérei felkérték, hogy gyűjtsön pénzt Angliában a Choma céljaira. Ez meg is történt, és Kaczér Illés segítségével 2000 angol font sterlinget utaltak át a Choma vezetőségének. Ugyancsak jelentékeny támogatást kaptunk a Los Angelesben működő Shelters For Israel egyesülettől, amely lakásokat épített Kirjat-Onóban és Natanján; ezeket bérbe adta a magyarországi új bevándorlóknak, és a befolyt pénzt a Chomának ajándékozta. Ez kb. 50 000 $-t jelentett. Később, az ötvenes évek közepén a Sehlters eladta a lakásokat a bérlőknek, és ezt a vételárat is a Choma kapta. A külföldi magyar zsidó egyesületek támogatásának megszerzésében jelentékeny szerepe volt Herman Dezső és Kertész Pál testvéreknek. A Sehlters-akcióval kapcsolatban – az amerikaiak kérésére – a Choma megváltoztatta a nevét, és Choma Mifál Leolé Hungariából Choma World Federation of Hungarian Jews, Fund for Hungarian Jews – lett.

A szociális alapon működő kölcsönpénztárat már megalakulásakor bejegyezte a páholy a belügyminisztérium megfelelő osztályán. A Choma már működésének kezdetén évente kb. 50 kérelmezőt elégített ki. Even Micha testvér kezdeményezésére Szochnut-segítséget is kaptunk, oly módon, hogy a Szochnut közös alapot létesített a Chomával, egyenlő összegek lefizetésével. Sajnos ezt a megállapodást a Szochnut mintegy 6 évvel ezelőtt felmondta, mert nem létesít többé közös alapot etnikai csoportokkal.

Időnként külföldi magyar zsidó személyiségek is juttatnak el támogatást a Choma számára. Ezek között kiemelten megemlítendők Waldman Tibor és Gál Endre urak. Waldman Tibor, a Magyar Zsidók Világszövetségének volt elnöke, hosszú évek óta barátja és támogatója a Chomának. Bármikor fordulunk hozzá,

rendelkezésünkre áll, és amerikai barátai között sürgős gyűjtést rendez számunkra. Gál Endre barátunktól is gyakorta kapunk tekintélyesnek mondható támogatást.

A Choma tőkéje ma több mint 100 000 sekel (kb. 50 000 $). A kölcsönöket kamatmentesen adjuk, csak szerény összegű költségtérítést számítunk fel. A kölcsönök felső határa eddig 1500 sekel volt, de a legutóbbi közgyűlésen ezt 2000 sekelre emeltük. Évente mintegy 100 kölcsönigényt elégítünk ki. A kérvényeket az igazgatóság hagyja jóvá. A várható, erősödő magyar alijára való tekintettel az igazgatóság elhatározta, hogy a közeljövőben a Choma széles körű gyűjtőakciót fog rendezni az Izraelben élő magyar származású zsidó személyiségek között, hogy tőkénket és ezzel kölcsönjuttatásainkat is emelni tudjuk.

A Chomát elnök, titkár és az igazgatóság vezeti (az alapszabály értelmében az elnök mindenkor páholytestvér). A 30 tagú igazgatóság közéleti személyiségei túlnyomórészt páholytestvérek, de tagjai mások is, például a HOH képviselői. Őket az évenkénti közgyűlésen választják meg. Az elnök és az igazgatóság tagjai társadalmi megbízatásként dolgoznak, csak a titkár kap fizetést. Az összes pénzügyi tranzakciók bankon keresztül bonyolódnak le. Hites könyvvizsgálók ellenőrzik a pénzügyeket. Közel négy évtizedes működése alatt a Choma több ezer kölcsönt adott a magyar nyelvterületi új bevándorlóknak, hogy beilleszkedésüket az ország életébe megkönnyítse. Az új olék túlnyomó többsége rendszeresen, késedelem nélkül törleszti a kapott kölcsönt.

A Choma eddigi elnökei:

Sperling Károly	(1958–1960)
Simon Menahem	(1961–1965)
Riesel Jakab	(1966–1969)
Fried Miksa	(1970–1971)
Kertész Pál	(1972–1973)
Rosenberg Sándor	(1974–1977)
Even Micha	(1977–1978)
Dávid Dov	(1978–1981)
Mózes Dezső	(1982–1985)
Dávid Dov	(1986–)

A Nordau-páholy büszke a Choma kölcsönpénztár kezdeményezésére, megalapítására, irányítására és működésére.

(Farkas Tibor z"l-Dávid Dov)

A Nővéri Kör 40 éves történetének főbb adatai

Izrael államának létrejöttekor és az azt követő évek során sok társadalmi szervezet született, különböző társadalmi és kulturális célkitűzésekkel. A magyar nyelvterületről érkezők a Hitahdut Olé Hungáriá (HOH), a Chug Jocé Hungáriá kereteiben és a Bné-Brit Rend magyar nyelvű páholyaiban tömörültek. A tel-avivi Nordau-páholyban női osztály, Nővéri Kör is alakult, s ez kezdettől fogva mindmáig nagy odaadással és ügybuzgalommal végzi szociális és kulturális munkáját.

A Nővéri Kör a Temesvárról alijázott dr. Roth Dezsőné Ilonka kezdeményezésére alakult meg, és ő lett egyben a kör első elnöknője.

A kultúrmunkát a szociális tevékenységgel összekapcsolva, Nővéri Körünk zenei és kultúrelőadásokat tartott, kezdetben a nővérek lakásán, később a páholy helyiségében. A zenedélutánokat nővérünk, Bodor Edith zenetanárnő szervezte. A bevételt a Diáksegélyezőnek adtuk. Voltak a Nővéri Körnek más bevételei is, elsősorban a tagdíjakból, olykor külön adományokból. A kör tagjai ebből gyári vagy termelői áron vásároltak élelmiszert és ruhaneműt, és ezeket Nővéri Körünk évente, később félévenként osztotta ki a Javne utcai aggok házában és a ramat-gani árvaházban.

A kulturális és zenei estek egyre több hallgatót vonzottak, hála az azokon fellépő, igen tehetséges muzsikusoknak, akik közül kiemelkedett néhai Fehér Ilonának egyik tanítványa, Slómó Minz, akkor még ifjú pályakezdő, ma már világhírű hegedűművész.

Hangversenyeink erkölcsi és anyagi sikere hamarosan szétfeszítette a szűk kereteket: 1967-től már nem a páholyunkban, hanem a Nagypáholy székházának nagytermében tartottuk meg a zenei rendezvényeket. A koncerteket 1967-től 1971-ig Farkas Mirjam és Toren Pötyi szervezte, 1971-től 1975-ig Náhári Zsizsi, aki az Izraeli Filharmonikusokat is megnyerte, hogy fellépésükkel emeljék hangversenyeink színvonalát. 1976-tól 1986-ig – tehát tíz éven át – Talmon Bözsi igen rátermetten és sikeresen rendezte hangversenyeinket. Ügybuzgóságának köszönhető, hogy ezekben az években nem egy hangversenyünk zárult 3000 dollár körüli tiszta bevétellel, lehetővé téve a Nővéri Kör számára, hogy egyre bővíthesse az általa segélyezett személyek és emberbaráti szervezetek névsorát. Említésre méltó Náhári Zsizsi kezdeményezése, aki 1973-ban egy kölcsönakciót szervezett, igen szép eredménnyel. Ebben nemcsak a páholytestvérek vettek részt, hanem kívülállók is csatlakoztak az akcióhoz.

Roth Ilonkát az elnökségben a következő nővérek követték: az időközben elhunyt Lustig Manci – aki a Nővéri Kör díszelnöknője is volt –, majd

a már szintén elhunyt dr. Reisz Rózsi és utánuk Náhári Zsizsi, Talmon Bözsi, Deutsch Klári és jelenleg Friedler Rozi. A titkári feladatokat most Édelmann Lia, a pénztárosi teendőket Heimlich Jaffa látja el.

A Nővéri Kör a jövőben is töretlen akarattal azon lesz, hogy kulturális és társadalmi célkitűzéseit egyre nagyobb mértékben valósítsa meg.

A Nővéri Kör elnöknője
Friedler Rozi

A NORDAU-PÁHOLY NŐVÉRI KÖRÉNEK SZOCIÁLIS TEVÉKENYSÉGE KERETÉBEN TÁMOGATOTT INTÉZMÉNYEK NÉVSORA:

Ichilov kórház, Tel-Aviv – geriátriai osztály – dr. Mor
„NIV" – Süketek iskolája – Tel-Aviv
„ANOCH" – iskola – Tel-Aviv
„BAAL-SÉM TOV" – iskola – Tel-Aviv
„AKIM" – rokkant gyerekek intézete
Árva és elhagyott gyerekek otthona – Rámát-Gán
GIVAT-HASLOSA – öregek otthona – Petah-Tikva
Öregek otthona – Bné-Brák (Háráv Kuk u. 31.)
SEMÁ – süketnémák iskolája – Tel-Aviv
„MEDICAL AID SOCIETY" – Bikur Holim, Bné-Brák
Diáksegély, „TÁCHKEMONI" iskola, Tel-Aviv

A NORDAU-PÁHOLY NŐVÉRI KÖRÉNEK KULTURÁLIS TEVÉKENYSÉGE

Előadások:

1979. 04. 23. Spéter Éva, amerikai útjáról
1979. 09. 28. Farkas Mirjám, amerikai élményeiről
1979. 12. 26. Silberberg Klára előadása az öregek otthonáról
1980. 01. 30. Gálor Chava, Bashevis Singer három regényének ismertetése
1980. 02. 28. Fürst Lea, Herzl filozófiai elbeszéléseiről (1894–1904). Társadalmi problémákról. Három barát találkozása
1980. 04. 30. Talmon Bözsi előadása a koncert megszervezéséről
1982. Dávid Ági előadása szociális ügyekről, gyermekekről és öregekről
1982. 01. 27. Farkas Mirjám előadása európai útjáról
1982. 02. 24. Mayer Lici a múlt század neves zsidó nőiről
1982. 03. 17. Kertész Trude: Archeológia
1982. 05. 28. Spéter Éva. 1825-ben élt dédnagyapja és annak utódai
1982. 06. 30. Fürst Lea: Babits Mihály verseiről
1982. 07. 07. Spéter Éva: Érettségi találkozó Budapesten
1982. 12. 24. Kertész Trude. Archeológia
1983. 01. 26. Gálor Chava: Természetbaráti kirándulás a Pinsker utcába
1983. 02. 23. Mayer Lici: Nordau életéről
1983. 03. 23. Kovács Edit: Előadás a kozmetikáról
1983. 04. 27. Dávid Ági: Adoptált gyermekek problémája
1983. 05. 11. Fürst Lea: Herzl „Altneuland"
1983. 11. 16. Fürst Lea: Egy új terápiáról
1983. 12. 28. Breuer Magda: honolulu–hawaii útjáról
1984. 01. 25. Gálor Chava: „Szemüveg a porban"
1984. 02. 22. Kertész Trude: A menóra öröklámpás vándorlásáról
1984. 04. 04. Mayer Lici: Weizmann élete
1985. 01. 30. Kertész Trude: Az öregedés problémája
1985. 02. 27. Deutsch Klári: Angliában töltött leányintézeti élményeiről
1985. 11. 27. Fried Klári: Vitaminok
1986. 02. 26. Kovács Edit: Arcránctalanítási műtét
1988. Kovács Edit: Osteoporosis
1988. Gálor Chava: Álomfejtés
1990. Gálor Chava: „Future Shock"
1990. Rados Alizá: Szorongás, félelem, konfliktus
1990. Weisz Anci: Előadás a torna egészségügyi fontosságáról

A Nővéri Kör jelenlegi tagjai

Bíró Anni
Bodor Edit
Böhm Márta
Breuer Magda
Dávid Cipora
Dávidovits Rózsi
Delán Ilus
Deutsch Klári
Donáth Rózsi
Édelmann Lia
Eisikovits Eszter
Even Elisabet
Faludi Rózsi
Farkas Mirjam
Fendrich Margit
Fleischmann Margot
Fodor Marianne
Folián Anci
Fraenkel Edit
Fried Klári
Friedler Rozi
Frischmann Ibi
Fürst Lea
Gál Lilly
Gálor Chava
Giorá Bat Ámi
Goldstein Zsuzsi
Gráb Éva
Gréber Ida
Gréda Éva
Grünwald Ági
Guttfried Edit
Heiden Elli
Heilbrunn Rózsi
Heimlich Jaffa
Hollender Vera
Honig Elisabet
Hőnig Klári
Jakabovics Hedda
Kántor Anna
Kaufmann Lucy
Kelemen Anna
Kertész Trude
Klein Edit
Kohn Joli
Kovács Edit
Kovács Lici
Ladányi Zsóka
Ladó Vilma
Lampel Mirjám
Last Magda
Lévi Bracha
Löffelholz Manni
Lővi Duca
Mandl Bözsi
Mayer Alice
Mayer Ditta
Mózes Stella
Náhári Zsizsi
Neeman Elisabet
Neubrunn Róza
Ordentlich Bráchá
Ordentlich Edit
Peltzer Eszter
Perlstein Aurélia
Pfeiffer Szonja
Reiter Gizi
Rodán Edit
Rosenbaum Ferike
Schiller Magda
Schönfeld Edit
Silberberg Sára
Somlo Eliseva
Spitzer Lilly
Steinherz Málká
Stern Lenke
Székely Magda
Talmon Bözsi
Toren Márta
Vadas Éva
Vilan Ica
Wald Ella
Weisz Anci
Weisz Bözsi
Weiszberger Manci

A magyar ajkú Bné-Brit-páholyok országos munkaközössége

A magyar ajkú Bné-Brit-páholyok munkaközösségének célja az alapszabályzat szerint: a magyar nyelvű páholyok közötti együttműködés megerősítése; a páholyok kulturális és szociális munkásságának összehangolása; a munkaközösség által létrehozott árva- és özvegyalapok működésének egyeztetése.

Az alapszabályzat előírja a munkaközösség konstruktív terveinek beterjesztését a Nagypáholyhoz az esetleges akciók közös megvalósítása érdekében.

A munkaközösség terveinek megvalósítása néhai Kántor Miksának z"l., páholyunk volt örökös díszelnökének az érdeme, aki e munkaközösség első elnöke volt, a megalapítástól, 1955-től kezdve egészen 1976-ban bekövetkezett elhunytáig.

Ekkor a munkaközösség elnöki tisztségére Hollender Arthur testvért, a haifai Kibuc Galujot-páholy volt elnökét választották meg, aki feladatát a legnagyobb odaadással végezte, és eredményeivel kivívta a páholyok megbecsülését. Érdemes működését 1986-ig fejtette ki. Utána a páholyok egyöntetű jelölése alapján Jakabovits Béla, páholyunk volt elnöke került az országos munkaközösség elnöki székébe, aki a mai napig aktív vezetője a munkaközösségnek. Az özvegy- és árvaalap jelenlegi vezetője Gráb Ernő testvér, páholyunk tagja, aki évek óta a legnagyobb pontossággal végzi feladatát.

A munkaközösség a rutinszerű feladatokon kívül a hozzá tartozó páholyok közéleti problémái terén fejti ki tevékenységét.

A Kibuc Galujot-páholytól indult ki egy hasznosnak és szükségesnek tartott kezdeményezés az izraeli sajtó és televízió sokszor negatív magatartása ügyében. A tömegkommunikációs eszközök ugyanis többnyire a negatív híreket és kommentárokat részesítik előnyben, ami ellen cselekedni kellene. Minthogy kb. 20 izraeli publicista és maga az Újságíró Szervezet elnöke is páholytestvér volt, javasolták, hogy a páholytestvér közírók egyesületbe tömörüljenek, és a cikkeikkel végzett felvilágosítómunkával ellensúlyozzák e negativizmust. A terv megvalósítása azért hiúsult meg, mert a Nagypáholy két egymás utáni elnöke nem tartotta az akciót a páholyok feladatkörébe tartozónak.

Egy páholytestvér, aki pesti látogatásról érkezett haza, közölte a munkaközösséggel, hogy létezik Budapesten egy kb. 40 tagú ifjúsági csoport, főleg egyetemi hallgatók és középiskolások, akik komoly érdeklődést mutatnak Izrael léte és problémái iránt. Szeretnék megismerni az ország történetét és kultúráját, a zsidó vallási hagyományokat, az itteni gazdasági és társadalmi életet. Megbeszéléseik az akkori magyarországi helyzet miatt teljes titoktartással folytak. A munkaközösség a saját költségén kiadott számukra hat felvilágosítófüzetet, héber–

magyar nyelvkönyvet, a cionista mozgalom vívmányait és a zsidó vallás tradícióit ismertető brosúrákat. A szerkesztést a jeruzsálemi Jesájáhu Press-páholy vállalta magára. A kiadványok néhai Scheiber professzor z"l., a pesti Rabbiszeminárium vezetője révén jutottak el az érdekeltekhez.

A hat magyar ajkú páholy kulturális tevékenységének erősítése érdekében minden páholy megküldi a testvérpáholyoknak havi kultúrműsorát, amely egyrészt tájékoztatja valamennyiüket a testvérpáholyok tevékenységéről, másrészt lehetővé teszi a páholyközi kultúrkapcsolatokat és az esetleges előadáscserét. A mi páholyunk tagjai közül rendszeresen vállalják a kultúrcserét Háber László, Gálor Élijahu és Gréda József testvérek. Nálunk az évek folyamán a jeruzsálemi, haifai és natanjai páholyok testvérei tartottak előadásokat.

Az országos munkaközösség programjába vette a páholyunk által alapított és kitűnően működő Choma-szervezet anyagi tartalékainak kellő megemelését, hogy az eddiginél is eredményesebben szolgálhassa a magyar alija sikeres megszervezését. Most ezt tartjuk munkaközösségünk legsürgősebb feladatának, amit a szórványos, de egyre gyarapodó alija időszerűvé tesz és átfogó megoldást követel.

Hollender Arthur és Jakabovits Béla

Kántor Mordeháj (Maximilián), a Nordau-páholy díszelnöke

EGY ÉLET ZSIDÓ KÖZÜGYEK, A CIONISTA MOZGALOM ÉS A BNÉ-BRIT-IDEÁLOK SZOLGÁLATÁBAN

Kántor Mordeháj 1890. január 20-án született Budapesten. Középiskolai tanulmányait is a magyar fővárosban végezte, és 17 éves korában már állást kapott egy fafeldolgozó gépeket készítő gyár műszaki osztályán. Később itt mint műszaki beszerző is dolgozott. 1912-ben átment egy fémfeldolgozó gépeket előállító gyárba, ahol műszaki beszerzőként alkalmazták.

1914-ben besorozták az osztrák–magyar hadseregbe. Az első világháborúban, 1915-ben a szerb fronton, majd 1917-ig a lengyel fronton szolgált. Később Budapestre helyezték át. 1918 végén, a háború befejezésekor leszerelt, és visszatért előző állásába.

1921-ben a Magyar Általános Hitelbank tulajdonában lévő, fém alkatrészeket forgalmazó vállalat meghívta Kántor Maximiliant az ott megüresedett igazgatói állás betöltésére. A cég az akkor már Romániához tartozó Brassóban működött. Az akkori magyarországi politikai irányzatot és antiszemita megnyilvánulásokat elítélő öntudatos zsidó elfogadta az igazgatói állást, és még abban az évben átköltözött Romániába.

A magyar tulajdonban, de az ellenséges Romániában működő vállalat anyagi és politikai nehézségekkel küzdött, ami 1927-ben a vállalat megszűnéséhez vezetett. Kántor Maximilian ekkor barátjával és munkatársával, Róna mérnökkel Róna et Kántor néven új ügynökséget létesített, mely fa- és fémfeldolgozó gépek behozatalával foglalkozott. A fáradhatatlan műszaki szakember 1933-ban Metallo néven háztartási fémárugyárat is alapított.

Az akkor 60 000 lakosú Brassóban mintegy 3500 zsidó élt. A kezdeti beilleszkedési korszak leteltével, 1925-től Kántor élénken részt vett a helyi hitközség és általában a zsidó közösség minden tevékenységében, 1927-től pedig már a helybeli „Áhvá" Bné-Brit-páholy testvéri csoportjában tevékenykedett különböző tisztségekben: 1936-ban a páholy elnökévé választották. Ugyanekkor a brassói neológ hitközségnek is elnöke volt, és mint ilyen, vezető szerepet töltött be a bánáti és erdélyi zsidó közügyek irányításában. A brassói zsidó elemi iskolaszéknek is elnöke volt, és ebben a minőségében külön feladatának tekintette a szegény zsidó családok gyermekeinek anyagi támogatását.

Kántor Mordeháj egész életében azonosította magát a cionista célkitűzésekkel. Így érthető, hogy működésének erdélyi-bánáti korszakában erőteljes szerepe volt a szervezett cionista mozgalom munkájában, mert ez megfelelt zsidó életszemléletének, és különös aktualitást nyert a harmincas években, a német diktátor uralomra jutásával. Az erdélyi cionista mozgalomban kifejtett munkája csúcspontjához ért, amikor 1938 pészah ünnepe idején beválasztották abba a küldött-

ségbe, melynek feladata a román zsidó középosztály alijalehetőségének ereci, helyszíni tanulmányozása és előkészítése volt. A küldöttség vezetője Ráv Nimerover, Románia főrabbija. Ez a látogatás meggyorsítja Kántor cionista álmának megvalósítását, és családjával együtt 1939 őszén alijázik.

Mint a diaszpórában, így Erec Jiszráélben is Kántor Mordeháj, a zsidó közéleti vezető, megtalálja a módját, hogy családja megélhetését biztosító munkája mellett a közügyet szolgálja. A két tevékenységet mindenkor külön terrénumnak tekintette. Röviddel az alija után előbb a Hitáhdut Olé Hungáriában, a magyar nyelvterületről származó új bevándorlók szervezetében működik, majd a Bné-Herzl egyesületben és más szervezetekben, melyek az illegális alijával érkezőket támogatják. Az állam megalakulása után a tömegalija lehetőleg zökkenőmentes befogadását elősegítő munkában vesz részt.

Életszemléletének, humanista világnézetének megfelelően, Kántor Mordehaj izraeli közéleti tevékenységének legnagyobb részét – érthetően – a Bné-Brit Rend keretében fejtette ki. Alijája után közvetlenül mint régi Bné-Brit testvér, csatlakozott a német nyelvű, tel-avivi Bialik-páholyhoz, és ennek keretében – eredményes beilleszkedésének bizonyítékául – a helyettes elnöki tisztségre választották meg. 1941-től kezdődően egymásután érkeztek a volt erdélyi páholyokban avatott testvérek, akiket Kántor igyekezett – eredményesen – beszervezni a Bialik-páholyba. Később ez a csoport megkezdte egy magyar nyelvű páholy megszervezésének előkészítő munkálatait, ami 1949-ben a Nordau-páholy megalakulásához vezetett. Kántor testvér az új páholyban is számos tisztséget töltött be, majd többször elnökké választották. 1963-tól haláláig a páholy örökös díszelnöke volt.

Kántor testvér ideológiai felfogása szerint a Bné-Brit Rendhez tartozás, a beválasztott felavatása az illető képességeinek elismerését jelzi, és így az megtiszteltetésnek számít. Ezért általában ellenezte az amerikai rend tömegszervezési módszereit. Viszont tevékenyen részt vett több, felfogásának megfelelő, magyar nyelvű páholy alapítási előkészületeiben, így Haifán, Beér-Seván és Natanján.

Kántor testvér tevékenyen dolgozott az országos Nagypáholy keretében is. Az évek folyamán különböző tisztségekre választották meg, és különösen a Nagypáholy szociális bizottsága tagjaként országosan elismert, jelentékeny szerepet töltött be a rászoruló testvérek anyagi támogatásának megszervezésében valamint a haifai Bét-Ávot öregek otthona megalapításában és fennállásának anyagi biztosításában.

Kántor Mordeháj testvér hosszú, a zsidó közösségnek szentelt életét 87 éves korában fejezte be. Csendesen, fájdalmaktól megkímélten hunyt el, családja és barátai jelenlétében.

Legyen emléke áldott!

(Fia, Kántor Jehúda adatai alapján, Gálor É.)

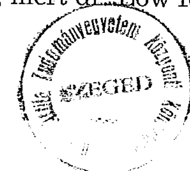
Ráv dr. Fraenkel Jenő (Jónátán) Benjámin, a Nordau-páholy díszelnöke

ÉLETRAJZ MINT KÜLDETÉS

Fraenkel J. Benjámin az erdélyi Tusnád városkában született 1903-ban, egy tízgyermekes zsidó család kilencedik gyermekeként. Az elemi iskolai osztályok elvégzése után a budapesti Rabbiszeminárium gimnáziumában tanult, és rövidesen, 1916-ban, az egész család Budapestre költözött. Kitüntetéses érettségi bizonyítvánnyal zsebében a budapesti tudományegyetemen fizikát és matematikát akart tanulni – e tudományok egész életében érdekelték és foglalkoztatták –, de az akkor már erősen működő numerus clausus miatt nem vették fel az egyetemre. Ezért folytatta tanulmányait a Rabbiszemináriumban, melynek rabbipályára készülő növendékeit az egyetem beengedte falai közé, ha a sémi nyelvek tanszékén tanultak. Rabbioklevelét és az egyetemen doktori címét 1926-ban kapta meg, ez utóbbit „doctor summa cum laude" kitüntetéssel. (A fizika iránti folytonos érdeklődésének eredménye egy érdekes találmány volt: a házi telegráf, melyet a rendes telefonvonal segítségével lehetett üzemeltetni – a későbbi telex előfutára. A találmánynak nemzetközi visszhangja is volt 1935-ben, a magyarországi zsidóellenes törvények előtti évben, de az akkor már rabbiként működő „feltaláló" más kérdésekkel volt kénytelen foglalkozni. Ezért elhanyagolta találmányának ügyét.)

Még 1926-ban a szegedi hitközség meghívta Ráv. dr. Fraenkelt, hogy a világhírű dr. Löw Immánuel főrabbi mellett segédrabbiként működjék a szegedi nagytemplomban. A fiatal pap elfogadta a megtisztelő meghívást, és 1927-ben beiktatták hivatalába, mely élethivatásának kezdete lett. Rövidesen Mandel Edit személyében élettársat is választott.

A nagyrészt asszimiláns, cionistaellenes szegedi hitközségben dr. Fraenkel célul tűzte ki a zsidó öntudat megerősítését a zsidóság ismeretének terjesztésével. Hamar felismerte, hogy hivatásteljesítésének eredményessége az ifjúság körében kifejtett munkájától függ. Megalapította a szegedi zsidó ifjúsági önképzőkört, mely hetenként ülésezett, és judaisztikai kérdésekkel foglalkozott. A fiatal rabbi irányítása alatt az önképzőkör zsidó, kulturális havi folyóiratot jelentetett meg. Dr. Fraenkel megszervezte a szegedi zsidó cserkészcsapatot, melynek minden tagja kötelezőnek érezte a péntek esti istentiszteleten való részvételt, cserkész egyenruhában. Dr. Fraenkel külön szombati muszaf istentiszteleteket is tartott a helybeli zsidó elemi iskola tanulói számára, és mincha imádkozást a város zsidó középiskolai tanulóinak részvételével. Mindezeken az ifjúsági istentiszteleteken hetenként, külön-külön, szombati szónoklatot tartott, a felnőttek nagytemplomi imádkozása keretében elmondott drásáin kívül. Gyakorlatilag a hitközség rabbisági feladatait szinte egyedül végezte, mert dr. Löw főrabbi egyre inkább

tudományos kutatásaival volt elfoglalva. 1942-ben a 90 éves dr. Löw Immánuel benyújtotta lemondását a szegedi hitközségnek, mely az ősz tudós javaslatára dr. Fraenkelt választotta meg főrabbijául.

Miután megnyerte az ifjúságot a zsidóság számára, az új főrabbi gondoskodása a felnőttekre irányult. A szegedi egyetemi és városi kórházakban fekvő, helybeli és távoli vidékről behozott zsidó betegeket hetenként látogatta. A betegek és családtagjaik nem győzték dicsérni a főrabbi szellemi, lelki és gyakorlati segítségét kórházlátogatásai során. Az új, fáradhatatlan főrabbi minden zsidó családi eseményen részt vett, minden brit-milán, szegény és gazdag családok vallási eseményein, esketett és temetett nyári hőségben és téli fagyban, visszautasítva minden díjazást. A szegedi zsidók Ráv dr. Fraenkelben a tökéletes „lelkipásztort" tisztelték.

Dr. Fraenkel főrabbi vallásetikai és humanitárius munkásságának külön fejezetét képezi a szegedi Csillag-börtön zsidó rabbijainak rendszeres, önkéntes látogatása. A biográfia írójának szinte érthetetlen, hogyan osztotta be idejét és erejét dr. Fraenkel ilyen rengeteg időt és energiát kívánó munka teljesítésére. Kétségtelen, hogy hivatalát hivatásnak, küldetésnek tekintette. A szegedi börtön zsidó foglyai többnyire ún. fehér galléros vagy politikai bűncselekmények miatt elítéltek voltak, közöttük számos kommunista vezető (pl. Rákosi Mátyás) és újvidéki zsidó fiatal, akik 1941-ben tényleges ellenállást fejtettek ki az Újvidéket elfoglaló német katonák és magyar csendőrök ellen. Dr. Fraenkelnek mint a hitközség főrabbijának hivatalos joga volt a foglyok látogatása, levelezésük „ellenőrzése" és engedélyezése. Általában szombaton látogatta – papi talárban – a zsidó foglyokat (télen péntek este), de más napokon is. Templomot rendezett be a börtönben, és szombati istentiszteletet tartott; a vallásos foglyok számára kintről behozott, kóser kosztot biztosított. Sikerült elintéznie több zsidó fogoly korai szabadon bocsátását.

A zsidó fiatalok munkatáborba kényszerítése idején megszervezte a szegediek és környékbeliek segítését étel, ruha, bakancs és gyógyszercsomagok rendszeres küldésével. Ráv Fraenkel legszörnyűbb élményei közé tartozott a szökéssel vagy szökés kísérletével vádolt, zsidó munkaszolgálatosok kivégzésén való önkéntes részvétele, hogy a szerencsétleneknek életük utolsó perceiben vallási vigaszt nyújthasson. A kivégzők sortüze után közvetlenül mindig hangosan idézte héberül a 79-ik zsoltár egyik mondatát: „Miért mondhassák ezek a népek: na, hol van a zsidók Istene? Szemünk láttára bosszuld meg rajtuk szolgáid kiontott vérét!" Két másik szörnyű élménye volt a szegedi zsidók bevagonírozása – az egyik Auschwitzba, Ausztriába a másik –, miközben ő maga saját és családja sorsát nem tudhatta. Meglepetés volt számára, amikor német katonák őt és szűkebb családját dr. Kasztner különvonatára tették fel, bár előbb Ráv Fraenkel Kasztnernek még a nevét sem ismerte. A cionista segítő akciónak ezen egyik ága mentette meg őt és családját a Soá végzetes borzalmaitól.

1945-ben, közvetlenül a második világháború befejezése után Ráv Fraenkel fiát és leányát egyenesen Erec Jiszráélbe küldte, ő maga pedig feleségével visszatért Magyarországra, hogy a szegedi hitközséget újjászervezze és a rabságból csekély számban visszatérőket támogassa zsidó életük újrakezdésében. Ráv Fraenkel és neje 1949-ben alijáznak, és ezzel életük könyvében új fejezet kezdődik. A szegedi rabbinus itt, Izraelben feladja rabbiteendőit, többek között azért, mert a Szegeden kifejtett rabbi munkájának jelentékeny részét itt az állam és az országos főrabbiság feladatának tekinti. A megvalósult cionizmus országában hivatásának másik összetevőjét, a nevelést szolgálja közel negyven éven át. Előbb vidéki iskolákban tanít judaisztikai tárgyakat, majd Tel-Avivban telepszik le, és az egyik vallásos állami elemi iskola igazgatójaként működik. A cserkészet ideáljaihoz itt is hű marad; barátjával, Náhári Moséval (z"l) vallásos cserkészcsapatot szervez a Hatikva negyedben. A két barát gondoskodik otthonépítésről és annak berendezéséről, még tóratekercset is szereznek a csapatnak. A Nordau-páholy is részt vesz a cserkészotthon segítésében. Ráv. Fraenkel rendszerint együtt imádkozik cserkészeivel a szombat délutáni mincha istentiszteleten. Tizenöt éven át volt a csapat „parancsnoka".

Ráv. Fraenkel társadalmi munkájának jelentékeny részét a Nordau-páholyban fejtette ki. Több ízben a páholy elnöke, mentora és élete utolsó évtizedében örökös díszelnöke volt. A Nagypáholyban képviselte páholyunkat. Minden tisztségen túl a páholy tanítómestere. Előadásaiban a zsidó tradíció és történelem különböző fejezeteit ismertette, a zárt üléseken rendszeresen foglalkozott a heti szakasszal, aktualizálva a Tóra tanításait. A páholy nyílt és zárt ülésein gyakran beszélt a Bné-Brit ideálok jelentőségéről, és buzdította a testvéreket fokozottabb részvételre a páholy életében. A Nordau-páholy ünnepi bankettjein, ameddig egészségi állapota megengedte, méltatta az aktuális ünnep jelentőségét – és mindig újat tudott mondani az évről évre visszatérő ünnepről.

Dr. Fraenkel a Hitahdut Olé Hungária országos vezetőségének is tagja volt és a tel-avivi HOH-tagozat elnöke haláláig; az erdélyi Hasomér mozgalom díszelnöke, a Brit Risomim elnökhelyettese. Ténylegesen részt vett a magyar származású jisuv minden humanitárius szervezetében. 1989. június 30-án hagyott el bennünket örökre. Legyen emléke áldott.

(Fia, Fraenkel Cvi adatai alapján, Gálor Élijáhu)

A Nordau-páholy elnökeinek névsora

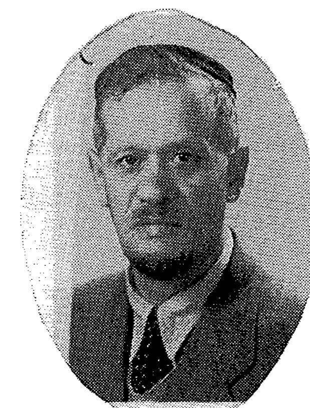
Weisz Arthur z"l	1949–1950
Krausz Mose z"l	1950–1951 1958–1959
Kántor Miksa z"l	1951–1954, 1959–1961
Engel Zeév z"l	1954–1956
Fraenkel Jenő z"l	1956–1958, 1976–1977
Weisz Dezső z"l	1961–1963
Fried Miksa z"l	1963–1965
Csengeri Imre	1965–1967
Even Micha	1967–1969, 1982–1984
Fendrich Ernő z"l	1969–1972
Toren André	1972–1974
Fried Imre	1974–1976
Schiller Ávrahám	1977–1978
Jakabovits Béla	1978–1981
Dávid Dov	1981–1982
Klein József	1984–1986
Mózes Dezső	1986–1987
Talmon Jenő	1987–1989
Deutsch Lóránt	1989–

Dr. Weisz Arthur (z"l)
1949–50

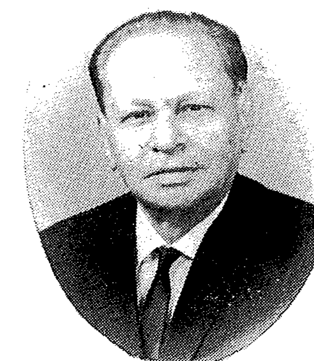

Dr. Engel Zeév (z"l)
1954–56

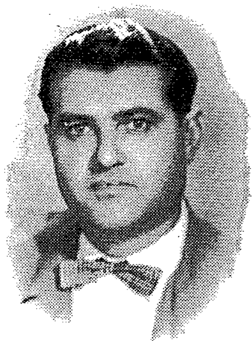

Krausz Móse (z"l)
1950–51, 1958–59

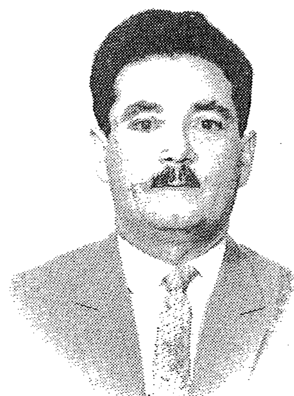

Kántor Miksa (z"l)
1951–54, 1959–61

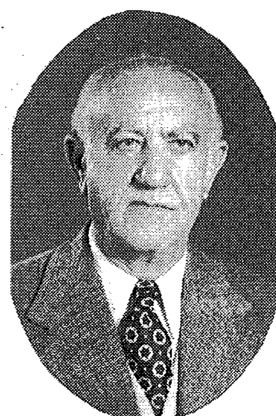

Dr. Fraenkel Jenő (z"l)
1956–58, 1976–77

Dr. Weisz Dezső (z"l)
1961–63

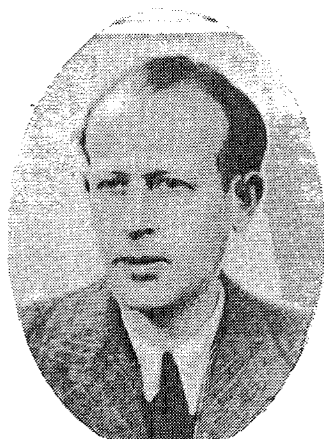

Fried Miksa (z"l)
1963–65

Csengeri Imre
1965–67

Dr. Even Micha
1967–69, 1982–84

Jakabovits Béla
1978–81

Dávid Dov
1981–82

Dr. Fendrich Ernő (z"l)
1969–72

Toren André
1972–74

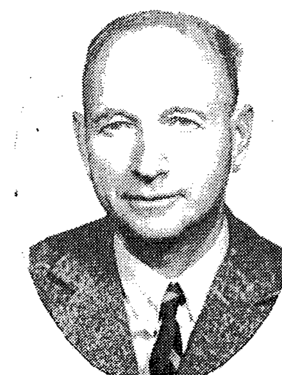

Klein József
1984–86

Mózes Dezső
1986–87

Dr. Fried Imre
1974–76

Schiller Ávrahám
1977–78

Talmon Jenő
1987–89

Dr. Deutsch Lóránt
1989–

40 év tisztségviselőinek névsora

Munkaév / Tisztség	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54
Elnök	Weisz Arthur	Krausz Mose	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa
Alelnök	Kántor Miksa	Káháná Bernát	Káháná Bernát	Engel Zeév	Engel Zeév
Alelnök	Krausz Mose	Kántor Miksa	Zehavi Cvi	Zehavi Cvi	Weinstock Sándor
Mentor	Koródi Lajos	Weisz Arthur	Krausz Mose	Krausz Mose	Krausz Mose
Titkár	Engelberg Dezső	Zehavi Cvi	Berliner Emil	Berliner Emil	Berliner Emil
Titkár	–	Ben Jiszráél Hánán	Florenthál Ávráhám	Sámir Ávráhám	Sámir Ávráhám

	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
Díszelnök	–	–	–	–	Weisz Arthur
Elnök	Engel Zeév	Engel Zeév	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Krausz Mose
Alelnök	Giládi Dávid	Fraenkel Jenő	Berliner Emil	Szenes Henrik	Fried Miksa
Alelnök	Weinstock Sándor	Giládi Dávid	Schwarz Vilmos	Weisz Dezső	Kovács Elemér
Mentor	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Engel Zeév	Engel Zeév	Fraenkel Jenő
Titkár	Berliner Emil	Berliner Emil	Kovács Elemér	Kovács Elemér	Hirsch Tibor
Titkár	Sámir Ávráhám	Sámir Ávráhám	Sauber Miklós	Sauber Miklós	Sauber Miklós

	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
Elnök	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Weisz Dezső	Weisz Dezső	Fried Miksa
Alelnök	Fried Miksa	Weisz Dezső	Even Micha	Even Micha	Pfeiffer Jóél
Alelnök	Mózes László	Gottlieb József	Gottlieb József	Gottlieb József	Ben Jiszráél Hánán
Mentor	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Weisz Dezső
Titkár	Dinay József	Ben Cvi Smúél	Binder Jichák	Farkas Tibor	Farkas Tibor
Titkár	Hirsch József	Hecht Jenő	Hecht Jenő	Hecht Jenő	Steinhertz Jechiel

Munkaév / Tisztség	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Díszelnök	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa
Elnök	Fried Miksa	Csengeri Imre	Csengeri Imre	Even Micha	Even Micha
Alelnök	Csengeri Imre	Fried Imre	Fried Imre	Fendrich Ernő	Fendrich Ernő
Alelnök	Dinay József	Steinhertz Jechiel	Steinhertz Jechiel	Gálor Élijáhu	Gálor Élijáhu
Alelnök	Gál Miklós	Weisz Sálom	Weisz Sálom	Kertész Pál	Kertész Pál
Mentor	Weisz Dezső	Fried Miksa	Fried Miksa	Csengeri Imre	Csengeri Imre
Titkár	Farkas Tibor	Schiller Ávráhám	Schiller Ávráhám	Toren André	Toren André
Titkár	Steinhertz Jechiel	Weisz Vilmos	Bíró Jenő	Mandl István	Heilbrunn Zoltán

	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Díszelnök	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa
Elnök	Fendrich Ernő	Fendrich Ernő	Fendrich Ernő	Toren André	Toren André
Alelnök	Bíró Jenő	Sámir Ávrahám	Folián Imre	Ben Jiszráél Hánán	Ben Jiszráél Hánán
Alelnök	Horovitz Tivadar	Horovitz Tivadar	Horovitz Tivadar	Folián Imre	Weiszbrunn Zoltán
Alelnök	Sámir Ávrahám	–	Toren André	Schiller Ávrahám	Schiller Ávrahám
Mentor	Even Micha	Even Micha	Even Micha	Fendrich Ernő	Fendrich Ernő
Titkár	Folián Imre	Folián Imre	Dávid Dov	Dávid Dov	Fleischmann Jenő
Titkár	Heilbrunn Zoltán	Heilbrunn Zoltán	Weiszbrunn Zoltán	Weiszbrunn Zoltán	Lévi G. Árje

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Díszelnök	Kántor Miksa	Kántor Miksa	Kántor Miksa	–	Fraenkel Jenő
Elnök	Fried Imre	Fried Imre	Fraenkel Jenő	Schiller Ávrahám	Jakabovits Béla
Alelnök	Dávid Dov	Dávid Dov	Lévi G. Árje	Lévi G. Árje	Weisz André
Alelnök	Weiszbrunn Zoltán	Fleischmann Jenő	Fleischmann Jenő	Farkas Tibor	Farkas Tibor
Alelnök	Heilbrunn Zoltán	Jakabovits Béla	Jakabovits Béla	–	Talmon Jenő
Mentor	Toren André	Toren André	Fried Imre	Fraenkel Jenő	Schiller Ávrahám
Titkár	Fleischmann Jenő	Tomaschoff Ávrahám	Klein József	Klein József	Klein József
Titkár	Lévi G. Árje	Weisz André	Weisz André	Weisz André	Mózes Dezső

Tisztség \ Munkaév	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
Díszelnök	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő
Elnök	Jakabovits Béla	Jakabovits Béla	Dávid Dov	Even Micha	Even Micha
Alelnök	Weisz André	Sámir Ávrahám	Sámir Ávráhám	Klein József	Ordentlich Iván
Alelnök	Klein József	Mózes Dezső	Mózes Dezső	Kelemen Éliezer	–
Alelnök	Talmon Jenő	Talmon Jenő	Auscher Ernő	Auscher Ernő	Auscher Ernő
Mentor	Schiller Ávráhám	Schiller Ávráhám	Jakabovits Béla	Dávid Dov	Dávid Dov
Titkár	Spitzer Norbert	Spitzer Norbert	Ordentlich Iván	Ordentlich Iván	Deutsch Lóránt
Titkár	Mózes Dezső	Edelmann Sándor	Edelmann Sándor	Edelmann Sándor	Schönfeld Miháél
Titkár	–	Auscher Ernő	–	–	–

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Díszelnök	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő	Fraenkel Jenő
Elnök	Klein József	Klein József	Mózes Dezső	Talmon Jenő	Talmon Jenő
Alelnök	Talmon Jenő	Talmon Jenő	Vilán József	Jakabovits Béla	Gálor Élijáhu
Alelnök	Ordentlich Iván	Deutsch Lóránt	Deutsch Lóránt	Even Micha	Deutsch Lóránt
Alelnök	Auscher Ernő	Auscher Ernő	Edelmann Sándor	Weisz André	Weisz André
Mentor	Even Micha	Even Micha	Klein József	Klein József	Klein József
Titkár	Deutsch Lóránt	Hönig Smúél	Hönig Smúél	Dávid Dov	Hönig Smúél
Titkár	Schönfeld Miháél	–	Heimlich Jákov	Fried Imre	Schönfeld Miháél

	1989/90
Díszelnök	–
Elnök	Deutsch Lóránt
Alelnök	Gálor Élijáhu
Alelnök	Vilán László
Mentor	Talmon Jenő
Titkár	Hönig Smúél
Titkár	Schönfeld Miháél

Összeállították: Schönfeld Miháél és Hönig Smúél

Zálmán Százár, Izrael államelnöke, 1963-ban fogadja a Nordau-páholy cserkészotthonának vezető páholytestvéreit: Rav Fraenkel Benjámint z"l és Náhári Mósét z"l

Even Micha elnöki beiktatása 1967. november 23-án
(Balról jobbra: Kántor M. díszelnök, Even Elisabet, Even Micha, dr. Mázor, a Nagypáholy elnöke, Csengeri Imre mentor és Csengeri Viola nővér)

1964-ben a Nordau-páholy Nővéri Körének hangversenye a Nagypáholy dísztermében

1965-ben a Nővéri Kör hangversenye a Nagypáholy dísztermében

Kirándulás Jeruzsálembe 1987-ben

A Nordau-páholytestvérek névsora

Összeállította: Hőnig Smúél

BIOGRÁFIAI ADATOK CSAK ELHUNYT TESTVÉREKRŐL

ÁBRAHÁM EFRÁJIM
Született 1912-ben Budapesten. Az országba 1957-ben érkezett. A Nordau-páholyba 1957-ben kérte felvételét.
AUSCHER ERNŐ
A páholyban 1966-ban avatták. 1980-ban titkár, majd 1981-től 1985-ig alelnök volt. Elhunyt 1986-ban.
BALASSA (dr.) FERENC-ZEÉV
Orvos. Született 1896-ban Losoncon. Az országba 1949-ben érkezett, és Luddon telepedett le, ahol mint Kupát Cholim orvos működött. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt.
BAR ILÁN (LINEBERG) ALEXANDER
Született 1909-ben Aradon. Az országba 1941-ben érkezett, és itt a Discount Bank egyik tel-avivi fiókjának volt az igazgatója. A páholyban 1965-ben avatták. Elhunyt 1966-ban.
BARTOS SÁNDOR
Született 1900-ban Szatmárnémetin. Izraelbe 1949-ben érkezett, itt mint mérnök működött. Páholyunkban 1961-ben avatták. Elhunyt 1980-ban.
BEN CVI SMUÉL
Született 1900-ban Nagyszebenben, és 1921-ben érkezett az országba. A Rison Lecion-i Benjámin de Rotschild-páholy tagja 1937-től kezdve, majd 1958 óta a Nordau-páholy tagja, 1960-ban titkár. Elhunyt.
BEN JISZRÁÉL (BENEDEK JÁNOS) HÁNÁN
Született 1913-ban Bokszegen (Románia). Az országba 1941-ben érkezett. Máágán kibuc tagja, majd később az ország külügyi szolgálatába lépett, ahol fontos pozíciókat töltött be. A páholy létesítésénél az elsők között jelentkezett, és törzslapszáma 1. volt. 1972–1973-ban a páholy alelnöke volt. Elhunyt 1984-ben.
BERGER DEZSŐ
Született 1904-ben Csasztán (Magyarország). Izraelbe 1963-ban alijázott Montevideóból (Urugay), ahol az ottani Bné-Brit Oriental-páholyában működött. A Nordau-páholyba 1963-ban kérte áthelyezését.
BERLINER EMIL–JICHÁK
Született Besztercén (Erdély) 1909-ben, és az országba 1934-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. 1951–1955 között a páholy titkára, majd 1956-ban a páholy alelnöke. Elhunyt.

BINDER JICHÁK
Született 1903-ban Buciumon (Románia). Izraelbe 1950-ben érkezett. A páholyban 1951-ben avatták. 1961–1962-ben a páholy titkára volt. Elhunyt 1990-ben.
BINÉTER JENŐ-JÁKOV
Született 1892-ben Bátorkeszin (Csehszlovákia). Izraelbe 1949-ben érkezett. A páholyban 1952-ben avatták.
BÍRÓ GYÖRGY
Született 1911-ben Győrött, és Izraelbe 1949-ben érkezett a bergen-belseni csoporttal. Itt a Palmers cipőgyár társtulajdonosa lett. A páholyban 1953-ban avatták.
BÍRÓ (dr.) JENŐ
Ügyvéd. Született 1906-ban Csicsókápolnán (Magyarország), és az országba 1950-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1951-ben avatták, ahol 1966-ban titkár és 1969-ben alelnök volt. Elhunyt 1980-ban.
BISZELICHESZ MÓSE
Mérnök. Született Brodyban (Ausztria) 1878-ban. Izraelbe 1949-ben érkezett Budapestről, ahol a Makkabea egyik alapítója volt. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt 1970-ben.
BODONYI (dr.) ALADÁR-JEHÚDA
Fogorvos. Született 1899-ben Hartán (Magyarország). Izraelbe 1949-ben érkezett. A páholyban 1960-ban avatták. Budapesten 1939-ig a Háovéd Hácioni elnöke volt. Elhunyt 1983-ban.
BODOR IMRE-JEHÚDA
Született 1906-ban Budapesten. Az országba 1926-ban érkezett. Aktív tagja volt a Haganának. A páholyban 1950-ben avatták, ahol különböző tisztségeket viselt. Elhunyt 1983-ban.
BODOR LÁSZLÓ-MOSE
Mérnök. Született Budapesten 1901-ben, és az országba 1921-ben érkezett. Évekig mint önálló építészmérnök működött, majd később a Táhál vízfeltáró társaság egyik főmérnöke volt. A Nordau-páholyba az elsők között jelentkezett, és 3-as törzslapszámmal lépett be. Elhunyt 1985-ben.
BŐHM JENŐ-JÓNA
Született Szegeden, 1903-ban. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt 1989-ben.
BREUER LAJOS
Született Sopronban 1892-ben, és az országba 1950-ben alijázott Temesvárról, ahol a Bné-Brit Emuná-páholy tagja volt. A Nordau-páholyba 1951-ben lépett át. Elhunyt.
CSENGERI IMRE
Született 1920-ban. Az utóbbi években részben az USA-ban élt, a Nordau-páholyban 1958-ban avatták, ahol 1965-ben alelnök, majd 1966–1967-ben elnök volt.
CSERHALMI (dr.) (STOMBERGER) SÁNDOR
Született 1901-ben Budapesten. Izraelbe 1948-ban érkezett. A Nordau-páholyban 1949-ben az elsők között avatták. Elhalálozott.

CZITROM ALADÁR
Született 1903-ban Nagyiklódon (Magyarország). Az országba 1950-ben érkezett Brassóból, ahol mint ismert cionista, az ottani hitközség elnöke, hosszabb ideig letartóztatásban volt. A páholyban 1962-ben avatták. Elhunyt 1987-ben.
DÁVID DOV
A Nordau-páholyban 1967-ben avatták.
DÁVIDOVITS (dr.) MELCHIOR
Ügyvéd. Született 1917-ben Szatmáron. Izraelbe 1960-ban érkezett. A Nordau-páholyban 1967-ben avatták. Elhunyt 1973-ban.
DELÁN ALEXANDER
A Nordau-páholyban 1960-ban avatták.
DEUTSCH ISTVÁN-ÁRJE
Született 1899-ben Lugoson (Erdély); az országba 1940-ben alijázott. A Bné-Brit temesvári Emuná-páholy tagja volt 1935 óta. A Nordau-páholyban 1952 óta tevékenykedett. Elhunyt 1987-ben.
DEUTSCH (dr.) LÓRÁNT
Ügyvéd. A Nordau-páholyban 1980-ban avatták, jelenleg a páholy elnöke.
DINAY (dr.) JÓZSEF
Ügyvéd. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták.
DISHON (dr.) (DEUTSCH) ERNŐ
Rabbi. Született 1886-ban Pápán, és Izraelbe 1950-ben érkezett Brassóból. A Bné-Brit brassói Áhává-páholy tagja volt 1927 óta; a Nordau-páholynak 1954 óta volt aktív tagja, egészen 1960-ban bekövetkezett haláláig.
DONÁTH ÁRPÁD-ÁVRÁHÁM
Született 1899-ben Poprádon (Csehszlovákia). Izraelbe 1948-ban alijázott. Az Emánuel Lőw natanjai páholyban avatták 1955-ben, majd 1961-ben a Nordau-páholy tagja lett. A Nordau-páholyban különböző tisztségeket töltött be. Elhunyt 1984-ben.
DUSCHINSKY (dr.) EDE-JEHEZKÉL
Fogorvos. Született 1899-ben Rákospalotán (Magyarország). Izraelbe 1949-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1955-ben avatták. Elhunyt.
DUX EMÁNUEL
Született 1904-ben Gherlán (Románia). Az országba 1933-ban alijázott. A Nordau-páholy alapító tagjai közé tartozott 1949 óta. Elhunyt külföldön.
ÉDELMANN SÁNDOR
Mérnök. A Nordau-páholyban 1974-ben avatták.
EISIKOVITS JÓZSEF
A Nordau-páholyban 1980-ban avatták.
ENGEL SÁNDOR-SAUL-MÓSE
Született 1902-ben Nagyhalászon (Magyarország). Az országba 1933-ban alijázott. Aktív tagja volt a Haganának. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt.
ENGEL (dr.) ZEÉV
Rabbi. Született 1915-ben Tökölön (Magyarország). Az országba 1945-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1951-ben avatták. 1952–1953-ban alelnök, majd 1956–1957-ben a páholy elnöke.

ENGELBERG (dr.) DEZSŐ-DÁVID
Ügyvéd. Született 1894-ben Szarvason (Magyarország). Az országba 1945-ben érkezett Marosvásárhelyről, ahol 1928 óta az Avoda ottani páholy tagja, illetve elnöke volt. 1949-ben a Nordau-páholy egyik alapító tagja. 1949-ben a páholy titkára, majd 1951–1953 és 1956–1959 között a páholy ügyészeként működött. Elhunyt 1965-ben.
EPSTEIN EFRÁJIM
Született 1901-ben Felsővisón (Erdély). Izraelbe 1950-ben alijázott. A Bné-Brit Rotschild-páholyában avatták 1954-ben. A Nordau-páholyba 1963-ban lépett át, ahol különböző tisztségeket töltött be. Elhunyt 1969-ben.
EVEN (dr.) MICHA
1955-ben avatták a jeruzsálemi Jesájáhu Press-páholyban, 1958 óta a Nordau-páholy tagja.
FÁBIÁN ALEXANDER
Született 1905-ben Felsőbányán (Magyarország). Izraelbe 1962-ben alijázott Bukarestből, ahol 1947-ben avatták a Bné-Brit Noua Fraternitate-páholyban. A Nordau-páholyban 1963-ban kezdett működni, és különböző tisztségeket töltött be. Elhunyt 1985-ben.
FAHN SIDNEY
A Nordau-páholyban 1955-ben avatták.
FARKAS TIBOR
A Nordau-páholyban 1961-ben avatták. Elhunyt 1990-ben.
FENDRICH (dr.) ERNEST
Ügyvéd. Született 1911-ben Kolozsváron. Az országba 1945-ben érkezett Svájcból. A Nordau-páholy egyik alapítója 1949-ben. 1967–1968-ban alelnök, 1969–1972-ben elnök. Elhunyt 1975-ben.
FINKELSTEIN ALFRÉD-ÁVRÁHÁM
Született 1892-ben Bethlenben (Magyarország). Keleti Akadémiát végzett Budapesten. Izraelbe 1950-ben alijázott Svájcból. A Nordau-páholyban 1957-ben avatták. Elhunyt 1961-ben.
FISCHER (dr.) JÓZSEF
Ügyvéd. Született 1887-ben Tiszaújhelyen (Magyarország). Az országba a bergen-belseni csoporttal érkezett 1945-ben. Mint a román parlamentben a zsidóság képviselője és a kolozsvári Sálóm-páholy elnöke, részt vett minden cionista tevékenységben. Elhunyt.
FLEISCHMANN JENŐ-JÓNÁ
Született 1905-ben Komáromban. Izraelbe 1951-ben alijázott Budapestről. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. 1973–1974-ben titkár, majd 1975-1976-ban alelnök. Elhunyt 1986-ban.
FODOR (dr.) ALEXANDER
Ügyvéd. Született 1898-ban Vágsegélyen (Csehszlovákia). Az országba 1940-ben érkezett, és mint vámtisztviselő működött. Tel-Avivban városi bíró volt, valamint a tel-avivi HOH elnöke. A Nordau-páholyban 1957-ben avatták. Elhunyt.
FODOR (dr.) SÁNDOR
A Nordau-páholyban 1970-ben avatták.

FOLIÁN (dr.) IMRE
A Nordau-páholyban avatták.
FRAENKEL (dr.) JENŐ-BENJÁMIN
Rabbi, született 1903-ban Tusnádon (Magyarország). Izraelbe 1949-ben alijázott Szegedről ahol a város főrabbija volt, Löw Immánuel rabbi utóda 1942 óta, annak kifejezett kívánságára. Izraelben mint tanár működött. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. A páholyban a következő funkciókat töltötte be: 1955-ben alelnök, 1956–1957-ben elnök, 1976-ban elnök, majd 1978-tól 1989-ig (elhalálozásáig) díszelnök.
FRIED (dr.) IMRE
A Nordau-páholyban 1959-ben avatták.
FRIED MIKSA-MIHAÉL
Született 1905-ben Bethlenben (Románia). Az országba 1941-ben alijázott. Itt a Habima színház igazgatója, majd az Amidár építkezési vállalat igazgatója volt. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták, 1958–1959-ben alelnök, majd 1963–1964-ben elnöke volt. Elhunyt 1973-ban.
FRIEDLER (dr.) ALEXANDER
Orvos. Született 1909-ben Marosvásárhelyen. Izraelbe 1963-ban alijázott. Romániában a Barisszia cionista szervezet aktív tagja volt. Izraelben a Liberális Párt vezetőségi tagja. A Nordau-páholyban 1973-ban avatták. Elhunyt 1976-ban.
FRIEDMANN JÁKOV
Született 1909-ben Ladomirban (Csehszlovákia). Az országba 1948-ban érkezett. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt.
FRISCHMANN (dr.) BENJÁMIN
A Nordau-páholyban 1987-ben avatták.
FULDA (FEUERWERKER) ÁRMIN
Született 1899-ben Hanovecen (Csehszlovákia). Izraelbe 1950-ben alijázott Bukarestből, ahol a Bné-Brit Noua Fraternitate-páholy tagja volt. A Nordau-páholyba rögtön az országba érkezésekor, 1950-ben jelentkezett. Elhunyt.
FÜRST HENRIK-HÁJIM
Mérnök. Született 1913-ban Székesfehérváron. Az országba 1939-ben alijázott. Magyarországon a Makkabea aktív tagja volt. A Nordau-páholyban 1959-ben avatták. Elhunyt 1977-ben.
FÜRTÖS SIMON GYÖRGY
Született 1916-ban Nagykanizsán (Magyarország). Az országban vezetőségi tagja volt a HOH-nak és a Chomának. A Nordau-páholyban 1988-ban avatták. Elhunyt 1990-ben.
GÁL ANDRÁS
A Nordau-páholyban 1953-ban avatták.
GÁL (dr.) MIKLÓS
A Nordau-páholyban 1960-ban avatták.
GALANDA JENŐ
Született 1903-ban Oszlányban (Csehszlovákia). Izraelbe 1949-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. Elhunyt 1960-ban.
GÁLOR (dr.) ÉLIJÁHU
A Nordau-páholyban 1960-ban avatták.

GELLÉRT IMRE
Született 1918-ban Hevesen (Magyarország). Kereskedelmi Akadémiát végzett, és Magyarországon aktív cionista volt a Hapoél Hamizrahiban. Izraelbe 1957-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1962-ben avatták. Elhunyt 1983-ban.
GILÁDI DÁVID
A Nordau-páholyban 1950-ben avatták.
GILBOA DÁVID
Festőművész. Született Petrozsényben (Erdély) 1907-ben. Az országba 1933-ban alijázott. A Nordau-páholyban 1957-ben avatták. Elhunyt.
GIORÁ (dr.) ÁSÉR
Orvos. Született 1916-ban Szegeden. Az országba 1939-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1955-ben avatták. A második világháborúban az angol hadseregben volt orvos, majd Cipruson az olék orvosa. Elhunyt 1966-ban.
GLÜCK TÓBIÁS
Született 1901-ben Szigeten. Az országba az USA-ból érkezett. A Nordau-páholyba 1967-ben kérte felvételét. Elhunyt.
GOLDSTEIN (dr.) JÓZSEF
A Nordau-páholyban 1959-ben avatták.
GOLDSTEIN MOSE
Született 1894-ben Nagyváradon. Az országba 1930-ban alijázott. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt 1965-ben.
GOTTLIEB JÓZSEF-JOSZÉF
Született 1896-ban Gyulafehérváron. Az országba 1945-ben érkezett a bergenbelseni csoporttal, Svájcból. Kereskedelmi Akadémiát végzett. A Bné-Brit Sálóm-páholy tagja volt 1924-től. A Nordau-páholy egyik alapító tagja 1949-ben. 1960–1962 között alelnök volt. Elhunyt 1965-ben.
GRÁB ERNŐ
A Nordau-páholyban 1980-ban avatták.
GRÉBER ERNŐ
A Nordau-páholyban 1987-ben avatták.
GRÉDA JÓZSEF
A Bné-Brit tagja 1946 óta. A Nordau-páholyban 1967 óta tag.
GROSZ DÁVID
Mérnök. Született 1926-ban Óbányán (Magyarország). Izraelbe 1949-ben érkezett, és itt végezte a Techniont. A Nordau-páholyba 1959-ben jelentkezett.
GRÜNWALD LÁSZLÓ
A Nordau-páholyban 1987-ben avatták.
GUTFRIED JÁKOV
A Nordau-páholyban 1968-ban avatták.
GUTMANN JÓZSEF
A Nordau-páholyban 1973-ban avatták.
GUTTFRIED ÁVRÁHÁM
Született Vásárosnaményben (Magyarország) 1885-ben. Izraelbe 1951-ben alijázott. A Bné-Brit tagja 1925 óta a Sálóm kolozsvári páholyában. A Nordau-páholyba 1952-ben jelentkezett. Elhunyt 1959-ben.

HÁBER (dr.) BENJÁMIN-ZEÉV
Orvos, született 1912-ben. A Bné-Brit aradi Or-páholyában avatták 1945-ben. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte átiratkozását.
HÁRISH (HIRSCH) JÓZSEF
A Bné-Brit temesvári páholyában avatták. A Nordau-páholyba 1950-ben kérte átiratkozását.
HARMATH ALEXANDER
Vegyészmérnök, 1952-ben ajánlották felvételét. Elhunyt.
HECHT JENŐ-JÁKOV-MOSE
Született 1909-ben Csapon. Izraelbe 1949-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. 1960–1963 között a páholy titkára. Elhunyt 1966-ban.
HECHT JICHÁK
Született 1909-ben Budapesten. 1933-ban alijázott Pozsonyból. Tel-Avivban a Szohnut alija osztályát vezette. A Nordau-páholy egyik alapítója 1949-ben. Azelőtt a Bialik-páholyban működött 1945 óta. Elhunyt 1961-ben.
HEIDEN JENŐ-JEHÓSUA
Született 1905-ben. 1950-ben alijázott. Budapesten Mizrahi vezetőségi tag, a Magyar Cionista Szövetség választmányi tagja. A Nordau-páholyban 1953-ban avatták. 1954–1955-ben a páholy pénztárnoka. Elhunyt 1987-ben.
HEILBRUNN ZOLTÁN-ÁSÉR
Született 1903-ban Tiszafancsikán (Magyarország). Az országba 1926-ban érkezett, mint haluc. A Nordau-páholy egyik alapítója 1949-ben. 1969–1970-ben titkár, majd 1974-ben alelnök. Elhunyt 1983-ban.
HEIMLICH JÁKOV
A Nordau-páholyban 1985-ben avatták.
HELLER FERENC-EFRÁJIM
Született 1903-ban Nagyváradon. 1945-ben alijázott Svájcból. A Bné-Brit kolozsvári Sálóm-páholyában avatták 1936-ban. A Nordau-páholy egyik alapítója 1949-ben. Elhunyt 1956-ban.
HERMAN (dr.) JENŐ
Orvos. Született 1911-ben Gyulafehérváron. Izraelbe 1961-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1962-ben avatták. Elhunyt 1985-ben.
HÉRUTI (DEUTSCH) JICHÁK
Született 1893-ban Ungváron. 1940-ben alijázott. 1910 óta a Cionista Világszövetség tagja, és 10 kongresszuson vett részt, részben mint delegátus, részben mint újságíró és vendég. Munkács városi tanácsa tagja, majd az ottani zsidó bank alapítója és igazgatója 17 évig. Az országban a Cionim Kláliim Váád Hapoél tagja. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt 1958-ban.
HERSKOVITS (dr.) FÁBIÁN
Rabbi. Született 1907-ben Budapesten, ahol egyetemet és rabbiképzőt végzett. A felszabadulás után a Magyar Cionista Szervezet alelnöke, a KKL elnöke Magyarországon, a Zsidó Világkongresszus Elnökségének tagja. Izraelben Tel-Aviv városi tanácsának tagja. Izraelbe 1950-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt 1982-ben.

HIRSCH (dr.) TIBOR-TUVIJA
Ügyvéd. Született 1903-ban Fiatfalván (Magyarország). Izraelbe 1948-ban alijázott, és a Cenzúránál dolgozott. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt.
HOLBÁN DEZSŐ-DÁVID
Született 1910-ben Nagyfaluban (Magyarország). 1950-ben alijázott, és a Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt.
HOLLENDER (dr.) ARTHUR
A Bné-Brit tagja 1933 óta a Kibuc Galujot – Ben-Cion Kauders-páholyában, majd 1987-ben kérte átiratkozását a Nordau-páholyba.
HONIG (dr.) KORNÉL
A Nordau-páholyban 1957-ben avatták.
HŐNIG FERENC
Született 1906-ban Budapesten. 1957-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1960-ban avatták. 1962–1968 között a páholy kincstárnoka. Elhunyt 1969-ben.
HŐNIG SMUÉL
A Nordau-páholyban 1983-ban avatták.
HOROVITZ (dr.) TIVADAR
Született 1911-ben Ungváron. Izraelbe 1949-ben érkezett Amerikából. A Nordau-páholyban 1953-ban avatták. 1969–1971-ig alelnök. Elhunyt 1986-ban.
ILLÉS JÓZSEF-JENŐ
Született Nagyszebenben 1888-ban. Izraelbe 1950-ben alijázott Bukarestből, a Bné-Brit Rendnek 1920 óta, a bukaresti Noua Fraternitate-páholyban volt tagja. A Nordau-páholyba 1953-ban lépett át. Elhunyt 1968-ban.
IRSAI ISTVÁN-PÉSZAH
Grafikus. Született 1896-ban Budapesten. Zeneakadémiát és műegyetemet végzett. 1925-ben volt először Erec Jiszráélben, visszament, és másodszor 1945-ben alijázott a bergen-belseni csoporttal Svájcból. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt 1968-ban.
JAKABOVITS BÉLA
A Bné-Britben 1948-ban avatták, Nagyváradon a Jecira-páholyban. A Nordau-páholy tagja 1959 óta.
JÁNIV DOV
A Nordau-páholyban 1972-ben avatták.
JÁRON (LUSZTIG) JERÁHMIÉL
Született Bécsben 1909-ben. 1933-ban alijázott. Itt magas rangú rendőrtiszt volt. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. Elhunyt.
KÁHÁNA BERNÁT-DÁVID-NÁHUM
Született 1892-ben Gyergyóbékáson (Románia). Izraelbe 1949-ben alijázott Brassóból. A Nordau-páholy létesítésében részt vett 1949-ben. 1950–1952-ben alelnök volt. Elhunyt.
KALMÁR (dr.) JÁNOS
Ügyvéd. Született 1911-ben Aradon. 1950-ben alijázott. A Nordau-páholyba 1950-ben kérte felvételét. Tel-Avivból elköltözött Cur Sálomba.

KÁNTOR MIKSA-MORDEHAJ
Született Budapesten 1890-ben. Az országba 1939-ben érkezett Brassóból, ahol hitközségi elnök volt. A Bné-Brit Rendnek 1929 óta tagja, a brassói Ává-há-páholyban működött, ahol évekig annak elnöke volt. Az országban a Bialik-páholyban kezdte működését, majd 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létrehozásában. A páholyban viselt tisztségei: 1949–1950 alelnök, 1951–1954 elnök, 1959–1961 elnök, 1964–1977 (elhunytáig) díszelnök.
KÁRMILI (dr.) MOSE
Rabbi. Született 1908-ban Budapesten. Az országba 1944-ben érkezett. Kolozsváron mint főrabbi működött, és az országban a natanjai tanügyi testület főnöke volt. A Bné-Brit Rendnek 1935 óta tagja, a kolozsvári Sálóm-páholyban avatták. Az országban a natanjai Emánuel Lőw-páholyban, majd 1952 óta a Nordau-páholyban működött. Jelenleg az Egyesült Államokban él.
KASZTNER (dr.) REZSŐ-JISZRÁÉL
Újságíró. Született 1906-ban Kolozsváron. Az országba 1948-ban érkezett Svájcból. Kolozsváron ismert cionista, a Barisszia egyik vezetője, Magyarország német megszállása idején a cionista mentési mozgalom egyik ágának vezetője. Az országban az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium szóvivője, és az „Új Kelet" egyik szerkesztője. A páholyban 1952-ben avatták. 1957-ben politikai gyilkosság áldozata lett.
KELEMEN ELIEZER
A Bné-Brit Kibuc Galujot-páholyában 1976-ban avatták, a Nordau-páholyba 1980-ban kérte áthelyezését.
KENDE (dr.) LÁSZLÓ
Orvos. Született 1912-ben Tornalján. 1949-ben alijázott. Itt mint patológus orvos működött. A páholyban 1959-ben avatták, és 1961–1963 között marsalli tisztséget töltött be. Elhunyt 1986-ban.
KEREN MOSE
A Nordau-páholyban 1955-ben avatták.
KERTÉSZ (dr.) PÁL
A Nordau-páholyban 1964-ben avatták.
KESZNER LÁSZLÓ-MOSE
Született 1911-ben Máramarosszigeten. Izraelbe 1951-ben érkezett Franciaországból. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte felvételét. Elhunyt.
KLEIN JÓZSEF
A Nordau-páholyban 1973-ban avatták.
KOHN ADOLF
Született Héjjasfalván (Románia) 1896-ban. Az országba 1940-ben érkezett Bukarestből. Részt vett 1949-ben a páholy létesítésében. Elhunyt 1982-ben.
KONDOR ANDRÁS (dr. ing.)
Született Vodévodon 1913-ban. Izraelbe 1966-ban érkezett Kenyából, ahol különböző külföldi cégeket képviselt. A páholyban 1968-ban avatták. Elhunyt.
KOPAS (dr.) LÁSZLÓ-DÁVID-SLÓMÓ
Gyerekorvos, született Salyn (Csehszlovákia). 1949-ben alijázott. A Nordau-páholyba 1957-ben kérte felvételét.

KORLÁTH GYÖRGY
A Nordau-páholyban 1960-ban avatták.
KORÓDI LAJOS-LÉB
Született Tiszakóródon (Magyarország) 1886-ban. Az országba 1945-ben érkezett a bergen-belseni csoporttal. A Bné-Brit Rendnek 1933 óta tagja, a dr. Salamon Alkalay Novi Sad-i páholyban, melynek elnöke volt. Később a Bné-Brit jugoszláviai disztrikt-nagyelnöke. Részt vett 1949-ben a Nordau-páholy létesítésében, melynek első mentora volt 1949-ben, majd ügyvivője 1954–1955-ben. Budapesten a Keleti Akadémiát végezte. Az első világháborút több magas kitüntetéssel századosként fejezte be. Mint aktív cionista, a jugoszláv cionista szervezet országos elnöke volt. Elhunyt 1977-ben.
KOVÁCS (dr.) ELEMÉR
Ügyvéd. Született 1908-ban Tiszadadán. Izraelbe 1949-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták. A páholyban a következő tisztségeket töltötte be: 1956–1958-ban titkár, 1958–1959-ben alelnök, 1975–1977 között ügyvivő. Elhunyt 1978-ban.
KOVÁCS HENRIK
Született Bálinton (Románia) 1892-ben. Izraelbe 1950-ben érkezett Bukarestből, ahol a Noua Fraternitate-páholyban avatták 1945-ben. A Nordau-páholyba 1951-ben lépett át. Elhunyt 1961-ben.
KOVÁCS (dr.) IMRE
Sebészorvos. Született 1928-ban Romániában. A Nordau-páholyban 1971-ben avatták. Elhunyt 1987-ben.
KOVÁCS JÓZSEF-JOSZÉF
Született 1903-ban Nem-Praunon (Szlovákia). Az országba 1947-ben alijázott Indiából, ahol a Bata cipőgyár vezérképviselője volt. A páholyban 1955-ben avatták. Elhunyt.
KOVÁCS (dr.) LÁSZLÓ
Fogorvos. Született Nagyváradon, 1906-ban. Izraelbe 1961-ben alijázott. A Bné-Brit Rendbe 1947-ben lépett be a nagyváradi Jecira-páholyban. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte áthelyezését. Elhunyt.
KŐNIG GYULA
1889-ben született Magyarországon. Az országba 1939-ben érkezett Bécsből. Itt a Bialik-páholy tagja lett, és 1949-ben a Nordau-páholy létesítésével kérte áthelyezését. Régi cionistaként a XIV. Cionista Kongresszuson mint delegátus vett részt. Elhunyt.
KRAUSZ ISTVÁN
Az aradi Or-páholyban avatták 1946-ban. A Nordau-páholyba 1965-ben lépett át.
KRAUSZ MIKLÓS-MÉIR
Született Budapesten 1905-ben. Az országba 1941-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1953-ban avatták. Elhunyt.
KRAUSZ (dr.) MÓSE
Ügyvéd. Született Gulácson (Magyarország) 1897-ben. 1941-ben alijázott Bukarestből. A Bné-Brit Avoda-páholyának (Marosvásárhely) és az Áhává brassói páholynak tagja, majd 1949-ben részt vesz a Nordau-páholy létesítésében. 1949-ben alelnök, majd 1950-ben és 1958-ban elnök. Elhunyt 1959-ben.

LADÁNYI DÉNES-DIONISZ
Vegyészmérnök. Született Pencen (Magyarország), 1903-ban. 1948-ban alijázott Jugoszláviából. A Bné-Brit Rend tagja 1939 óta, a belgrádi Szerbia-páholyban avatták. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt 1963-ban.
LADÓ GÉZA
Elektromérnök. Született Kassán 1909-ben. Izraelbe 1949-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt 1988-ban.
LAMPEL DEZSŐ-DÁVID
Született Mányon (Magyarország) 1895-ben. Izraelbe 1950-ben érkezett Bukarestből. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt 1971-ben.
LÉVI G. ÁRJE
A Nordau-páholyban 1969-ban avatták.
LÉWI BERNARD
Született 1902-ben Aradon. 1949-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1972-ben avatták, és 1976-ban annak pénztárnoka volt. Elhunyt 1986-ban.
LIEBERMANN ALBERT
Született Liptószentmiklóson 1909-ben. 1952-ben alijázott Magyarországról, ahol a KKL budapesti tagozatának díszelnöke, valamint az ottani hitközség alelnöke volt. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták, 1975–1976-ban annak pénztárnoka volt. Elhunyt.
LÖFFELHOLZ EUGÉN-MENAHÉM
Született Kassán 1908-ban. Az országba 1933-ban érkezett, és itt galvanizálóüzemet állított fel. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt 1967-ben.
LŐWY LAJOS
Született 1916-ban Cegléden. 1949-ben alijázott. Itt megalapította az első habgumimatrac-gyárat Kfar-Szábán. A Nordau-páholyban 1953-ban avatták. Elhunyt.
LŐWY MÁRTON
Született 1900-ban Krasznabélteken (Románia). Izraelbe 1951-ben érkezett Bukarestből, ahol 1945 óta a Noua Fraternitate-páholy tagja volt. A Nordau-páholyba 1953-ban jelentkezett. A páholyban 1955-ben kincstárnok és 1971–1973 között pénztárnok volt. Elhunyt 1983-ban.
LUSZTIG FERENC-EFRÁJIM
Született 1889-ben Baján. Az országba 1940-ben jött Temesvárról. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. A páholy pénztárnoka volt 1951–1953 és 1956–1969 között. Elhunyt 1970-ben.
MAKAI (dr.) ERNŐ-JISZRÁÉL
Ügyvéd. Született Nagyszentmiklóson 1881-ben. 1945-ben alijázott. Budapesten a Belvárosi Takarékpénztár vezérigazgatója és a Pro Palesztina szövetség magyarországi elnöke volt. A Bné-Brit Emuná-páholy tagja, majd 1949-ben részt vett a Nordau-páholy megszervezésében. Elhunyt 1953-ban.
MANDL ISTVÁN-JEHEZKÉL
Született Aradon 1902-ben. Izraelbe 1951-ben érkezett. A brassói Ahává-páholyban avatták 1930-ban. A Nordau-páholyban 1955-ben kezdett tevékenykedni, ahol 1967-ben titkár, majd 1972–1973, 1979–1981 között őr volt. Elhunyt 1982-ben.

MARTON (dr.) ERNŐ
Újságíró. Született Dicsőszentmártonban 1896-ban. Az országba 1946-ban érkezett Svájcból. Doktorátusát jogból és politikai tudományokból szerezte. Az erdélyi cionista mozgalom élharcosa, az Új Kelet főszerkesztője, kiadója és tulajdonosa, országgyűlési képviselő. A Bné-Brit kolozsvári Sálom-páholyában avatták, és 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt 1960-ban.
MARTON (dr.) LAJOS-JEHÚDA
Újságíró. Született 1910-ben Nagyszalontán. Az országba 1945-ben érkezett Svájcból. A kolozsvári Sálóm-páholyban avatták, majd 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létrehozásában. 1955-ben átköltözött Jeruzsálembe, ahol a Jesájáhu Press-páholyban folytatta működését. Elhunyt.
MAYER ELJÁHIM
A Nordau-páholyban 1985-ben avatták.
MAYER GYULA
A Nordau-páholyban 1979-ben avatták. Elhunyt.
MIRON LUDVIG-ELIÉZER (Satelesz)
Magyarországon született 1906-ban. Az országba 1934-ben érkezett Romániából. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt.
MÓZES DEZSŐ-DÁVID
A Nordau-páholyban 1967-ben avatták.
MÓZES (dr.) LÁSZLÓ-ÉLIJÁHU
Orvos. Született Bonyhádon (Magyarország) 1903-ban. Az országba 1941-ben érkezett Temesvárról, ahol 1937–1940 között az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség főtitkára volt; azonkívül a Barisszia egyik aktivistája. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében, ahol 1959-ben alelnök volt. Elhunyt 1960-ban.
NÁHÁRI (SCHWARZ) MÓSE
Magyarországon született 1892-ben. Az országba 1945-ben érkezett. Erdélyben a Joint vezetője volt. A Bné-Brit kolozsvári Sálom-páholyában avatták 1926-ban. A Nordau-páholy megalakításának aktív részese volt 1949-ben. Elhunyt 1971-ben.
NASCHITZ (dr.) PÁL
A Nordau-páholyban 1965-ben avatták.
NÉBEL (dr.) ÁVRÁHÁM-JICHÁK
Rabbi. Született Záhonyban (Magyarország) 1897-ben. Izraelbe 1950-ben érkezett. Lugoson (Erdély) volt főrabbi. A Bné-Brit váradi Jecirá-páholyában avatták, és az országba érkezése után kérte áthelyezését a Nordau-páholyba. Elhunyt.
NEEMAN EMIL-ÁVRÁHÁM
A Nordau-páholyban 1949-ben avatták. 1955-ben átköltözött Jeruzsálembe, ahol a Jesájáhu Press-páholyban működött 1980-ig, amikor újra a Nordau-páholyba tért vissza.
NEUBRUNN LÁSZLÓ
A Nordau-páholyban 1987-ben avatták.

NEUMANN MÁRTON-MORDEHAI
Magyarországon született 1893-ban. Izraelbe 1950-ben alijázott Romániából, ahol bankigazgató volt. A Bné-Brit Rendnek 1931 óta tagja, a temesvári Emuná-páholyban avatták. Később a bukaresti Noua Fraternitate-páholyban működött. A Nordau-páholyba 1952-ben kérte átiratkozását. Elhunyt 1957-ben.
NISSEL MÁTYÁS
Született 1905-ben Gyergyótölgyesen (Románia). Izraelbe 1959-ben érkezett Romániából. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte felvételét. Elhunyt.
NOBEL ISTVÁN-MÓSE
Született 1888-ban Ácson (Magyarország). Az akkori Palesztinába 1945-ben alijázott Kolozsvárról illetve Svájcon keresztül, Bergen-Belsenből. A Bné-Brit kolozsvári Sálom-páholyában 1930-ban avatták. Az országban 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt 1959-ben.
OFFNER ÁMIR
Ügyvéd, újságíró. Született Újvidéken 1913-ban. Az országba 1945-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1952-ben avatták.
ÖHLBAUM ÁHÁRON
Született 1900-ban Kolozsváron. Az országba 1945-ben érkezett. Itt mint építészmérnök a Szohnut technikai osztályának egyik vezetője. A Bné-Brit kolozsvári Sálóm-páholyában avatták 1943-ban. 1949-ben a Nordau-páholy létesítésében részt vett. Elhunyt.
ORDENTLICH (dr.) IVÁN
A Nordau-páholyban 1979-ben avatták.
ORDENTLICH MÓSE
Született Nagyiklódon (Magyarország), 1912-ben. Palesztinába 1933-ban alijázott. A Nordau-páholyban 1979-ben avatták. Elhunyt 1986-ban.
ÖSZTREICHER LÁSZLÓ
Budapesten született 1911-ben. Az országba 1939-ben érkezett, miután Budapesten elvégezte a műegyetemet. A Hagana kötelékében részt vett Tel-Aviv város védelmében a Felszabadító Háború előtti időkben. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták, és 1959–1963 között az őr tisztségét töltötte be.
PERÉNYI GÉZA
Született Rékáson, 1891-ben. 1940-ben alijázott Temesvárról, ahol a Dura elemgyár társtulajdonosa volt. Az országban mint könyvelő dolgozott. A Bné-Brit Rendbe 1932-ben avatták, a temesvári Emuná-páholyban. Az országba érkezése után a T. A. Bialik-páholyban működött, majd 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Slómó fia elesett 1948-ban a Felszabadító Háborúban. Elhunyt 1971-ben.
PERLSTEIN (dr.) ARTHUR
Orvos. Született Nagykikindán (Jugoszlávia), 1899-ben. Izraelbe 1960-ban érkezett Temesvárról. A Bné-Brit Rendbe a temesvári Emuná-páholyban avatták 1931-ben. A Nordau-páholyba 1960-ban kérte átiratkozását. Elhunyt.
PFEIFFER (dr.) MARCEL-JOÉL
Orvos. Született Szombathelyen 1919-ben. A Nordau-páholyban 1957-ben avatták, és 1963-ban alelnök volt. A Makkabea elnöke 1939–1942 között Magyarországon. Elhunyt 1963-ban.

POPPER (dr.) TUVIJA
Ügyvéd. Született Pozsonyban 1908-ban. 1949-ben alijázott Csehszlovákiából. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. Elhunyt 1962-ben.
PREISZ DÉNES-DÁVID
Született Szalontán 1892-ben. Izraelbe 1950-ben alijázott Romániából. A Bné-Brit Rend nagyváradi Jecirá-páholyában avatták 1934-ben. A Nordau-páholyba 1953-ban kérte áthelyezését; 1965-ben a páholy marsalli tisztségét töltötte be. Családja a vészkorszakban, Auschwitzban pusztult el. Elhunyt.
RABINOVICS FERENC-EFRÁJIM
Született Zabludovban (Lengyelország) 1898-ban. Izraelbe 1950-ben alijázott. Nagyváradon a Jecirá-páholyban avatták. A Nordau-páholyba 1950-ben kérte áthelyezését. Elhunyt.
REISZ FRIGYES
A Nordau-páholy pénztárnoka volt 1969–1970-ben.
REITER MIKLÓS
Született Nagybecskereken 1899-ben. Izraelbe 1951-ben alijázott Temesvárról, ahol a Haovéd Hacioni aktivistája volt. A Nordau-páholyban 1961-ben avatták, ahol 1962-től 1964-ig pénztárnok és 1969–1971 között kincstárnok volt. Elhunyt 1979-ben.
RÉVAL (ROSENBLÜTH) MIKLÓS
Született Rozsnyón 1906-ban. Az országba 1949-ben érkezett Rozsnyóról, ahol gyáros volt. Izraelben adóhivatali osztályvezetőként dolgozott. A Nordau-páholyban 1960-ban avatták. Elhunyt.
RÉVÉSZ LÁSZLÓ
Textilmérnök. Született Nagyváradon 1911-ben. Izraelbe 1951-ben alijázott Bukarestből. A Nordau-páholyban 1951-ben avatták, ahol 1958–1960 között a marsalli, majd 1977-ben a pénztárnoki tisztséget töltötte be. Elhunyt 1978-ban.
RIMONI (REMÉNYI) GÁVRIEL
Született Temesváron 1894-ben. Az országba 1940-ben érkezett Temesvárról, ahol gyáros volt. Tel-Avivban egy képkeretező műhely tulajdonosa. A Bné-Brit temesvári Emuná-páholyában avatták 1931-ben. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létrehozásában. Elhunyt 1984-ben.
RODÁN ISTVÁN
A Nordau-páholyban 1968-ban avatták.
ROIZE MOSE
Született Nagyváradon 1884-ben. 1951-ben alijázott. A Bné-Brit kolozsvári Sálom-páholyában avatták 1921-ben. Az országba érkezése után a haifai Kibuc Galujot-páholyban működött. A Nordau-páholyba 1954-ben kérte áthelyezését. Elhunyt.
ROSENBAUM MENYHÉRT
A Nordau-páholyban 1949-ben avatták.
ROSENBERG ALEXANDER
Született Aradon 1912-ben. Izraelbe 1950-ben érkezett. A Bné-Brit temesvári Emuná-páholyában avatták. Izraelben először a jeruzsálemi Jesájáhu Press-páholyban működött. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte áthelyezését. Elhunyt.

ROSENBERG MOSE
Mérnök. Született Csengeren (Magyarország) 1899-ben. Az országba 1945-ben érkezett Svájcból. Építészmérnöki végzettségét Németországban szerezte, önálló mérnöki irodája volt Berlinben és Budapesten, ahol a KKL magyarországi elnöke is volt. A Bné-Brit tagja 1947 óta a Bialik-páholy tagjaként, majd 1949-ben részt vesz a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt.
ROSENFELD ADALBERT
Textilmérnök. Született Szentkirályon (Magyarország) 1905-ben. 1943-ban alijázott Bukarestből. Részt vett a Nordau-páholy alapításában 1949-ben. Elhunyt 1970-ben.
RÓZSA MÓR
Elhunyt.
SABINSZKY HUGÓ
Született Kisszebenben 1903-ban. 1949-ben alijázott Kassáról. A Nordau-páholyban 1949-ben avatták. Elhunyt 1962-ben.
SÁMIR ÁVRÁHÁM
A Nordau-páholyban 1950-ben avatták.
SÁMIR (BORNSTEIN) SLÓMÓ
Született Tolnán 1889-ben. 1941-ben alijázott Aradról, ahol különböző zsidó intézmények elnöke volt, és egyik vezetője az ottani Keren Hajeszodnak. A Bné-Brit Rendnek 1928 óta tagja; az aradi Or-páholyban avatták, melynek alelnöke volt. A Nordau-páholy létesítésénél 1949-ben aktívan közreműködött, és annak első pénztárnoka volt 1949-ben. Elhunyt 1955-ben.
SÁRONI BENJÁMIN
Született Kolozsváron 1919-ben. 1960-ban alijázott Romániából, ahol mint közgazdász működött. A Hánoár Hacióni aktív tagja. Az országban az El-Al dolgozója volt. A Nordau-páholyba 1974-ben kérte felvételét.
SCHILLER ÁVRÁHÁM
A Nordau-páholyban 1958-ban avatták.
SCHÖNFELD MIHÁÉL
A Nordau-páholyban 1981-ben avatták.
SCHWARZ ARTHUR
Született Temesváron 1895-ben. 1958-ban alijázott Aradról. A Bné-Brit Rend aradi Or-páholyában avatták 1932-ben. A Nordau–páholyba 1959-ben iratkozott át. Elhunyt.
SCHWARZ MOSE
Született Kalotaszentkirályon 1897-ben. Izraelbe 1949-ben érkezett Kolozsvárról. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. Elhunyt.
SCHWARZ SÁNDOR
Született Nagytapolcsányon 1888-ban. 1951-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1963-ban avatták. Elhunyt 1968-ban.
SCHWARZ (dr.) VILMOS
A Nordau-páholyban 1949-ben avatták.
SEBESTYÉN EDUÁRD
Született Nagyváradon 1892-ben. Izraelbe 1964-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1964-ben avatták. Elhunyt.

SEEMANN GÉZA
Elhunyt.
SIEGLER GYÖRGY-JICHÁK
Mérnök. Született Budapesten 1911-ben. Palesztinába 1935-ben alijázott. Részt vett a Nordau-páholy létesítésében 1949-ben. Elhunyt.
SIMON (dr.) MENYHÉRT
Ügyvéd. Elhunyt.
SPERLING KÁROLY-GÁD
Született Kluszkovcén (Galícia) 1893-ban. 1940-ben alijázott Temesvárról. A Bné-Brit temesvári Emuná-páholyában avatták 1932-ben, melynek öt évig volt elnöke. Az országban a Bialik-páholyban kezdte működését, s ennek szintén elnöke volt. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy alapításában és a páholy ügyésze volt 1961-ben. Elhunyt 1968-ban.
SPIELBERGER JÓZSEF-JÓSZÉF
Elektromérnök. Született Kassán 1904-ben. Palesztinába 1935-ben alijázott Budapestről, ahol a Makkabea valamint a Magyar Cionista Szövetség intézőbizottsági tagja volt. A Bné-Brit Rendnek 1943 óta tagja, a Bialik-páholyban avatták. 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. Elhunyt.
SPITZER NORBERT
A Nordau-páholyban 1952-ben avatták.
STEINHERTZ JECHIEL
Ügyvéd. Született 1916-ban Gyulafehérváron (Erdély). Izraelbe 1958-ban érkezett Romániából, ahol a Barisszia egyik központi személyisége volt, és 1946-ban jelölték a Cionista Világkongresszusra. A Nordau-páholyban 1961-ben avatták. 1963–1964-ben a páholy titkára, majd 1965–1966-ban alelnöke. Elhunyt 1976-ban.
STERN ERNŐ
A Nordau-páholyban 1979-ben avatták.
STERN HERMANN
Gyógyszerész. Született Nagyenyeden (Erdély) 1896-ban. 1959-ben alijázott Romániából. A Bné-Brit bukaresti Noua Fraternitate-páholyában avatták 1939-ben. A Nordau-páholyba 1959-ben kérte átiratkozását. Elhunyt 1969-ben.
STRUHL (dr.) ÁHÁRON
Ügyvéd. Született Szovátán (Erdély) 1910-ben. Az országba 1950-ben alijázott. Erdélyben az Ichud cionista mozgalom tagja. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte felvételét.
SZÁDE (dr.) ÁVRÁHÁM
Fogorvos. Született 1930-ban Aradon. 1950-ben alijázott. A Bné-Brit Rendbe 1965-ben avatták az Eliezer Ben Jehúda-páholyban. A Nordau-páholyba 1966-ban kérte átiratkozását.
SZÁNTÓ DÁNIEL
Született Magyarkeszin 1889-ben. 1935-ben alijázott Bécsből. Az országban a Pischinger csokoládégyár egyik tulajdonosa és igazgatója volt. Részt vett 1949-ben a Nordau-páholy létesítésében, és annak kincstárnoka volt 1953–1955 között. A HOH létesítése óta annak vezetőségi tagja volt. Elhunyt 1964-ben.

SZÉKELY (dr.) ANDOR
A Nordau-páholyban 1958-ban avatták.
SZÉKELY (dr.) LÁSZLÓ
Fogorvos. Született Nagykőrösön 1898-ban. 1961-ben alijázott. A Bné-Brit aradi Or-páholyában avatták 1929-ben, később annak elnöke volt. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte átiratkozását. Elhunyt.
SZENES HENRIK
Született Sátoraljaújhelyen 1884-ben. 1941-ben alijázott Bukarestből, ahol textilgyáros és nagykereskedő volt. A Bné-Brit aradi Or-páholyában avatták 1933-ban, majd 1949-ben részt vett a Nordau-páholy létesítésében. A páholy első ügyvivője volt 1949–1950-ben, és 1957-ben a páholy alelnöke. Elhunyt 1962-ben.
SZOLOMON (dr.) JICHÁK
Orvos.
TÁL (FLORENTHAL) HÁJIM
Született Óradnán (Románia) 1914-ben. 1934-ben alijázott Kolozsvárról. Az országban Kfar-Glückson kibuc egyik megalapítója volt. Hagana parancsnok, külügyi szolgálat Budapesten és a Vatiké Hasomér tagja. A Nordau-páholyban 1960-ban avatták.
TALMON JENŐ
A Nordau-páholyban 1962-ben avatták.
TOMASCHOFF ROBERT-ÁVRÁHÁM
Született Alsókubinban 1916-ban. Az országba 1948-ban érkezett Prágából. 1941–1945 között a Brichában dolgozott, és Izraelben a Szohnutnál volt alkalmazva. A Nordau-páholyban 1973-ban avatták.
TOREN ANDRÉ
A Nordau-páholyban 1965-ben avatták.
UNGÁR (dr.) BÉLA
Ügyvéd. Született 1899-ben Nagytétényben. 1950-ben alijázott. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták. Elhunyt.
VADAS ISTVÁN
Született Szalárdon 1922-ben. A Nordau-páholyban 1979-ben avatták. Elhunyt 1987-ben.
VANEK JEHUDA
VILAN LÁSZLÓ
A Nordau-páholyban 1980-ban avatták.
WALD ADOLF-ÁVRÁHÁM
Született Málcán (Csehszlovákia) 1909-ben. Izraelbe 1949-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1979-ben avatták. A páholy pénztárnoka volt 1980–1981 és 1983–1984 között. Elhunyt 1985-ben.
WEINBERGER (dr.) DÁN
Ügyvéd. Született Ternován (Románia) 1910-ben. Izraelbe 1951-ben alijázott Aradról, ahol mint ügyvéd működött. Tagja volt a Zsidó Nemzeti Szövetségnek és az Ichudnak. A második világháború alatt segítette a Magyarországról átszökött menekülteket. A Bné-Britbe az aradi Or-páholyban avatták. Átiratkozását a Nordau-páholyba 1950-ben kérte.

WEISZ ALEXANDER-SMUÉL
Született Nyitrán (Csehszlovákia) 1903-ban. Izraelbe 1949-ben érkezett Csehszlovákiából. A Bné-Britbe az Emánuel Lőw-páholyban avatták 1955-ben, és a Nordau-páholyba 1962-ben kérte átiratkozását. Elhunyt.
WEISZ ANDRÉ
A Nordau-páholyban a következő tisztségeket viselte: 1971-ben őr, 1972–1974 kincstárnok, 1975–1977 titkár, 1978–1979 és 1987–1988 között alelnök. Elhunyt 1988-ban.
WEISZ (dr.) ARTHUR
Ügyvéd. Született Csanádapácán 1893-ban. 1941-ben alijázott Temesvárról. A Bné-Brit Rendbe 1930-ban avatták a temesvári Emuná-páholyban, majd Tel-Avivban a Bialik-páholyban kezdett tevékenykedni. Temesváron az erdélyi Keren Hajeszod elnöke, az ottani Zsidó Líceum kuratóriumának és a temesvári Gyárvárosi Hitközségnek elnöke. Az országban a Cur Sálom társaság elnöke. 1949-ben részt vesz a Nordau-páholy létrehozásában, s annak első elnöke 1949-ben. 1958–1959-ben a páholy díszelnöke. Elhunyt 1961-ben.
WEISZ (dr.) DEZSŐ-DÁVID
Nyelvész. Született Budapesten 1906-ban. 1945-ben alijázott. A Nordau-páholy létesítésében 1949-ben aktívan részt vesz. A páholyban a következő tisztségeket viselte: 1957–1960 között alelnök, 1961–1962-ben elnök, 1963–1964-ben mentor. Elhunyt 1971-ben.
WEISZ LAJOS-LUDWIG
Ügyvéd. Született Luncasprién (Románia) 1900-ban. 1950-ben alijázott Aradról, ahol az Or-páholyban avatták 1946-ban. A Nordau-páholyba 1951-ben kérte átiratkozását. Elhunyt 1962-ben.
WEISZ (dr.) OSZKÁR
Ügyvéd. Született Szigeten 1904-ben. Izraelbe 1951-ben érkezett. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. Elhunyt 1968-ban.
WEISZ SÁLOM
Született Nagyszöllősön 1907-ben. Izraelbe 1949-ben érkezett Csehszlovákiából. A Nordau-páholyban 1955-ben avatták, és annak egyik legaktívabb tagja volt. Mint pénzügyi referens, élete végéig lelkiismeretesen szolgálta a páholyt. A következő páholytisztségeket töltötte be: 1957–1959 és 1961–1964 között kincstárnok, 1960-ban pénztárnok, 1965–1966-ban alelnök és 1971-től 1989-ig (elhunytáig) a páholy pénzügyi tanácsosa.
WEISZ VILMOS
Született Magyarországon 1901-ben. 1959-ben alijázott. A Bné-Brit brassói páholyában avatták 1932-ben. A Nordau-páholyba 1964-ben kérte átiratkozását. Elhunyt 1965-ben.
WEISZBERGER MARCEL
A Nordau-páholyban 1980-ban avatták.
WEISZBRUNN (dr.) ZOLTÁN
Ügyvéd. Született Bagaméron (Magyarország) 1910-ben. Izraelbe 1961-ben érkezett Szatmárról, ahol a zsidóság szószólója volt. A Bné-Brit szatmári Unitas-páholyában avatták 1935-ben. 1969-ben kérte átiratkozását a Nordau-páholyba. A páholy titkára volt 1971–1973-ban, és alelnöke 1974–1975-ben. Elhunyt 1986-ban.

WELLISCH ZSIGMOND
Született Baján 1908-ban. Magyarországon, Békéscsabán a Klál cionista mozgalomban működött. A Nordau-páholyban 1963-ban avatták. Elhunyt 1970-ben.
WINKLER (dr.) BÉLA
Fogorvos. Született Budapesten 1900-ban. Izraelbe 1957-ben érkezett Budapestről, és Beér-Seván telepedett le. A Nordau-páholyban 1958-ban avatták. Elhunyt.
ZEHAVI (dr.) CVI
Iskolaigazgató. 1902-ben született Magyarországon. 1925-ben alijázott. Egyetemi tanulmányait Jeruzsálemben fejezte be. A Nordau-páholyban 1950-ben avatták, és még abban az esztendőben annak titkára, majd 1951–1952-ben alelnöke volt. Kétkötetes művében megírta a magyarországi cionizmus történetét.

Dr. Weisz Dezső

Heinrich Heine

Gérard Nerval francia költő, Heine kortársa és francia fordítója érti meg legjobban és jellemzi legszínesebben Heinrich Heine nagyon komplikált és mindenben dualisztikus egyéniségét.

Kegyetlen és gyengéd, gyermeki és perfid, szkeptikus és hívő, mélyen lírai és erősen prózai. Érzelmes és az érzelmesség kigúnyolója. Szenvedélyes és tartózkodó. Ókori és modern. Maradi és forradalmár. Jehova gárdistája és egyébként elrugaszkodott szökevény. Szerelmében csapongó, de hű a feleségéhez. Nagy tiszteletet tanúsít édesanyjával szemben. A német nyelvű költészet legszelídebbje, de egyben a legvadabb cinikus. Imádja Shakespeare-t és az angol népet, de kigúnyol mindent, ami angol. Nevet az emberek szentimentalizmusán, de igaz könnyeket sír a szépnek láttán, és erszényét, szívét, agyát gondolkodás nélkül megnyitja mindenki előtt, még azok előtt is, akik erre méltatlanok.

Türelmes és ingerlékeny, de hősies a tűrésben. Nevet a reményen, de haragra gerjed a lemondáson, és nemesen lemondó. „Mintha élő lelke volna a holt lemondásnak."

Ma, a száz esztendő távlatából nézve, szinte természetes folytatásként fűzhetjük ehhez a jellemrajzhoz azokat a szavakat, amelyeket Heine mondott saját magáról: „Ich bin ein Jude und Christ – zsidó vagyok és keresztény. Tragédia és komédia egy személyben. Görög és héber. Lelkesedem az önkényuralomért, ahogyan azt Napóleon megteremtette. Hiszek a kommunizmusban, ahogyan azt Proudhon hirdette. Latin vagyok és teuton. Bestia vagyok és ördög. Isten vagyok."

Heine, a világ legnagyobb lírai géniusza, keserűen írja magáról életének egy tragikusan kegyetlen percében: „Nem tudom, hogy babérkoszorút érdemlek-e majdan a koporsómra. A költészet, bármennyire szerettem is, számomra mindig csak játék maradt, isteni játék. Sohasem tulajdonítottam túlzott jelentőséget a költői hírnévnek, és nagyon keveset törődöm azzal, hogy vajon dicsérik vagy kigúnyolják verseimet. De tegyetek egy kardot a koporsómra, mert bátor katonája voltam az emberiség felszabadító háborújának."

Bátor katona voltam, mondja az a Heine, aki 1825-ben, 27 éves korában kikeresztelkedik, hogy megfutamodjék a zsidó sors elől, hogy megváltsa a belépőjegyét az európai népek társadalmába. „Das Entreebillet zur europäischen Kultur." De már egy évvel később ezeket írja barátjának, Moses Mosernek: „Utál engem most zsidó és keresztény. Sajnálom, hogy kikeresztelkedtem. És nem látom, hogy azóta jobban menne sorom. Ellenkezőleg, csak szerencsétlenségek érnek." És rögtön gúnyolódó hangnem váltja fel az előbbi, a lelkéből eredő

szavakat. „Múlt szombaton a zsinagógában voltam, és abban az örömben részesültem, hogy saját fülemmel hallhassam, miként vonul harcba dr. Salomon a kikeresztelkedett zsidók ellen, hogyan ugratja őket azzal, hogy »annak puszta reményében, hogy majd állást kapnak, hagyják magukat eltántorítani atyáik hitétől«. Cohn viszont nagylelkű hozzám. Sábeszi napokon nála étkezem, ő forró kuglival halmoz el, én meg fogcsikorgatva eszem a sóletet, ezt a szent nemzeti eledelt, amely többet tett a zsidóság fenntartásáért, mint nem egy jelentős írásmű."

Mind a mai napig nem ismerték fel életrajzírói és kutatói Heine komplikált egyéniségét. Mindig újból és újból megkísérelték, hogy esetleg néhány komponensből építsék fel azt a képet, mely az utókor előtt állhat és élhet, mint Heine, a költő vagy a politikus. De nem sikerült egységes képpé építeni a bonyolult komponensek sorát, melynek eredője Heinrich Heine, az ember. Elénk állították Heinét – mint Max Brod mondja –, a „társadalom radikális ostromlóját vagy az alkotmányos monarchistát, a cinikus erotikust vagy a hűséges férjet. Megpróbálták őt beleszorítani a zsidó, a német, a keresztény, a francia, az európai, a szocialista vonalba." Megkísérelték őt, a sokoldalú kísérletezőt, a keresőt beskatulyázni, holott az ő igazi nagysága éppen a keresésben, az állandó nyugtalanságban és a naiv, de vakmerő őszinteségben, a soha meg nem elégedettségben rejlik. Eltorzították az igazi Heinét, hamisan értették és magyarázták. Ellentétekkel telített Heine útja, csak egyetlen vonal mutat következetesen előreívelő utat, de ez is iróniával telített. A hitetlenségtől a hithez vezető úton, a dogmáktól mentes tiszta bibliai monoteizmusig. „Bármily veszteség érte is a zsidóságot, az mind csekély ahhoz a kincshez viszonyítva, amelyet megmentett és visz magával keserves útjain: a megmentett Bibliához képest."

Dr. Hugo Bieber összegyűjtötte és 1925-ben *Confessio Judaica* címen kiadta mindazokat az írásokat, amelyekben Heine a zsidósághoz való hűségét vallja, de ugyanolyan tekintélyes gyűjteményben lehetne megjelentetni azokat a műveit is, melyekben mint a német nép lelkének tolmácsolója nyilatkozik meg. Tagadhatatlanul érdekből keresztelkedik ki, mint zsidó nem tudta magának a fiatal dr. Juris Harry Heine azt a pozíciót kivívni, melyre hivatva érezte magát, sem egyetemi tanszéket, sem állami állást nem kaphatott, de tagadhatatlan az a tény is, hogy életének bizonyos korszakában a katolicizmus miszticizmusa és a protestantizmus mint vallás, vonzották. De a matrác-sirban, melyben életének utolsó tíz esztendejét éli, a következő szavakat mondja: „Nem tagadom meg zsidóságomat, melyhez nem tértem vissza, hiszen sohasem hagytam el."

Tizenhét esztendős volt, amikor először hagyta el a szülői házat, hogy a gazdag nagybácsi, Salomon Heine szárnyai alá vegye. A dúsgazdag bankár csak könyörületből és a családi összetartástól vezettetve vette maga mellé unokaöcscsét, akitől viszont elvárta, hogy hálát és nagyrabecsülést érezzen iránta. A család barátai irigyelték a fiú kiváltságos helyzetét, ő maga azonban átérezte a gazdag rokonság és a szegény unokaöcs közötti áthidalhatatlan helyzet teljes súlyát. Nagybátyja házában való tartózkodásának ideje alatt egy pillanatra sem tudott megszabadulni a kegyelemkenyeret evő koldus rokon megalázottságának érzésétől. Ekkor ismerkedett meg Amalie nevű unokahúgával, aki akkor csak 14 éves volt, s nagyon sok vonásban hasonlított a fiatal Heinére. Mindketten

érzékeny lelkű, koraérett gyermekek voltak, akik még külső vonásaikban is sokban hasonlítottak egymásra. Heine azonnal beleszeretett unokahúgába, és ez az érzés elkíséri őt élete végéig. Az érzékeny lelkületű ifjú és később az érett férfi nem tud megszabadulni az első visszautasítás és az első csalódás okozta elkeseredéstől, és Heine életrajzírói ennek az élménynek tudják be nagymértékű Minderwertigkeits-komplexének alapját. Még egy másik, egész életére kiható esemény történik hamburgi tartózkodása alatt: meggyőződik arról, hogy semmi tehetsége sincs egy békés, polgári, jövedelmező állás betöltéséhez. Mikor Moly máshoz megy férjhez, Heine lírája csodálatos szavakat talál megbántott érzéseinek kifejezésére:

Régi történet ez már,
De mindig új marad:
Mikor a kedves elmegy,
A szív kettészakad.

És a másik Heine, a cinikus, így szól:

S ha bú s bánat között
A szívem megtörött,
Még mindig hallathatom
Gyönyörű gúnykacajom.

Heine húszéves, elhagyta a szülői házat, elhagyta a rokonait, és már kiábrándult, csalódott szomorúsággal indul az ellenséges nagyvilág meghódítására.

A düsseldorfi kispolgári zsidó otthon, a mindennapi gondokkal küzdő apa és a francia felvilágosodás, Diderot, D'Alembert, Voltaire és Rousseau deista elveit valló, modernül gondolkodó anya magától értetődően befolyásolják lelkivilágának kialakulását.

A francia nemzetgyűlés 1791-ben törvénybe foglalja a zsidók teljes egyenjogúsítását, és kimondja az általános elvet, hogy minden polgárnak egyenlőek a politikai jogai, tartozzék bármilyen hitfelekezethez. A francia forradalom győzedelmes csapatainak bevonulásával ezek az elvek meghódították Belgiumot, Hollandiát, Svájcot, Itáliát és valamennyire Németországnak bizonyos részeit. Napóleon azonban nem látott a zsidókban vallásközösséget, hanem nemzetet, és mikor 1806-ban összehívatta a zsidóság által lelkesen köszöntött Nagy Szinhedriont, kitűnt, hogy ez csak ürügy volt a zsidóság katonai szolgálattételének szigorú bevezetéséhez. Dubnov, a nagy zsidó történetíró mondja: „Nem Napóleon tévesztette meg a zsidókat, hanem a zsidók látták hamisan Napóleont, amikor a színpadi dekorációt valóságnak tekintették." A császár nem polgári jogokat akart a zsidóknak adni, csak a háború nemzetközi kódexét alkalmazta a zsidókra is. Németországban a zsidók ebben az időben is még mindig csak „toleráltak", megtűrtek voltak. Nem voltak politikai jogaik, csak bizonyos helyeken lakhattak, viszont volt egy privilégiumuk, hogy néhány külön zsidó adófajtát fizethettek. Nemzetiségi vagy kulturális autonómiáról természetesen szó sem lehetett. Ezért mondták némi joggal Párizs zsidói: „Franciaország a mi

Palesztinánk, és az ő hegyei a mi Cionunk." Ebben a korszakban, a düsseldorfi zsidó családi házban, keresztény iskolában és francia szellemben nevelkedett és vált gondolkodó lénnyé Heinrich Heine, és ezek voltak szellemi felkészültségei a törékeny és beteges Harry Heinének, amikor Bonn, majd Göttingen patinás egyetemeinek hallgatója lett. És itt, a német miliőben a német nacionalista környezet befolyásolja.

A francia csapatok kivonulása után a német soi-disant tudósok és politikusok reakciója egy keresztény, német sovinizmusban csúcsosodik ki, és megindul a harc a belső ellenség ellen. Már ekkor követelik a német egyetem reakciós professzorai a zsidó csillag bevezetését, hogy azonnal és messziről láthatóvá váljék, ki a nép igazi ellensége. A híres német történelemfilozófus, Fries követeli, hogy „Figyelmezzünk a német népi érzésre, mely a zsidók iránt csak gyűlöletet érez. A zsidóság pokoli rombolást vitt és visz végbe a német nép minden osztályában, mindenütt destruálnak, ahová csak behatolhatnak. A zsidóság térhódítása a legvégzetesebb helyzetet teremtette. Életbe vágóan fontos e veszélyes szekta kiirtása. A francia megszállás előidézői és okozói is természetesen a zsidók voltak, és a megszálló csapatok kivonulása után – mondja Fries – meg kell szabadulni a zsidó pestistől is."

Érdekes megállapítani, miként viseltettek a zsidó intellektuellek a német középkor ezen újjáéledésével szemben. Az asszimiláns zsidók a zsidó életmód megváltoztatását akarták, és a németségbe való teljes beolvadást szorgalmazták. Csak egynéhány bátor, fiatal harcos, élükön Ludwig Börnével vált forradalmárrá, abban a reményben, hogy kiharcolhatják a szabadságot mindenki számára, és megszabadíthatják Németországot a „36 zsarnok igájától". Később mindkét csoport útja a keresztvízhez vezetett, noha a „Vaterland" ezt a kitérést sohasem volt hajlandó tudomásul venni. Csak alig néhány fiatal diák, a hegeliánus iskola növendékei voltak meggyőződve ennek a lépésnek a hiábavalóságáról, és nem voltak hajlandók csatlakozni a „reformátorok" szervilizmusához. Ez a fiatalokból álló csoport a zsidó kultúra megújhodását tűzte ki célul. A csoport vezetői 1819-ben Wissenschaft des Judentums címmel folyóiratot adtak ki; az akkor alig 22 éves Heine még ugyanazon évben csatlakozott hozzájuk. A csoport szellemi vezetői és a folyóirat megalapítói Eduard Gans, Moses Moser és Leopold Zunz voltak. Talán az ő befolyásuk alatt írta Heine 1823-ban, az *Almansor*ban: „...ott, ahol könyveket égetnek, ott végül máglyára kerülnek az emberek is..." Heine ekkor kezdett elmélyedni a zsidó irodalomban, és népének martirológiája mély, megrázó nyomokat hagyott benne. Amúgy is romantikus beállítottsága itt tág teret kapott költői tevékenységének kifejtésére. Ezek az esztendők a *Der Rabbi von Bacherach* születésének évei.

Bonn és Göttingen után Berlinbe került, ahol folytatja egyetemi tanulmányait. Berlin ebben az időben a nagy ellentétek városa volt. Már Lessing és Varnhagen azt mondották a városról, hogy nyugalmat és lassú tempót lehetetlen itt találni. Berlinnek ez az olthatatlan szomja minden újszerű és szokatlan iránt nyilván az előző évek szigorú, puritán racionalizmusának volt a természetes reakciója. A biedermeier kor német kispolgárának egyszerű életét és szerény örömeit ekkor kezdte lerombolni E. T. A. Hoffmann és Jean-Paul kaotikus fantáziája. Berlin a felszín, a látszat városa is volt. Fejlődésének kritikusai joggal állapították meg,

hogy a dúsan rakott tálak mögött a hétköznapi főtt krumpli rejtőzik, és bár az elegáns fogadásokra a hölgyek drága prémekben és szőrmékben jelennek meg, otthon csak a szürke pamutruhát viselik.

Politikai téren az elnyomás és a szinte tökéletesen kiépített cenzúra olyan zsarnokságot teremtett, amely csírájában fojtotta el a szólásszabadságnak még a látszatát is. Így az utánzási vágy szinte egyetlen kifejezési módja a társasági életben volt. Igen találóan jegyezte meg Heine, hogy „...Berlin nem egy város, csak egy hely, ahol az emberek tömegei élnek, köztük sok művelt, intelligens ember, akiknek maga a város mit sem jelent, és ezek az emberek alkotják a város intellektuális jellegét".

Az intellektuális élet Berlinben ebben az időben két különböző elem összetételéből állott. A francia emigránsokból és az emancipálódott zsidókból. A berlini zsidóság alig egy generációval azelőtt szabadult ki a gettóból, és ezt Mirabeau szerint kizárólag egy embernek, Moses Mendelssohnnak köszönhette. A zsidó intellektuális körök befolyásukat főleg az irodalmi szalonokon keresztül gyakorolták. Ezeket a szalonokat a gazdag berlini zsidók tartották fenn, akik között ott találjuk Henriette Herzet, akit a berliniek – hízelgő analógiát keresve – az ő Madame Récamier-jüknek neveztek, valamint Rachel von Varnhagent, a berlini Madame de Staëlt. Ezek a nők voltak azok, akik maguk köré tudták tömöríteni a szellemi élet elitjét. Férjeik azonban, főleg a zsidó férjek, csak ritkán voltak láthatók ezekben az irodalmi szalonokban.

Ezekben a körökben fiatal írók tettek szert hírnévre, és olyan barátságok alakultak, amelyek áthidalták a társadalmi különbségek válaszfalait. Írók és költők, mint Adelbert von Chamisso és de la Motte-Fouqué báró mindketten francia emigránsok leszármazottai, itt barátkoznak össze olyan tudósokkal, mint Humboldt és Fichte, Schleiermacherrel, a teológussal és Gentzcel, a diplomatával, akit hírhedtté vált antiszemitizmusa sem gátolt meg Rachel von Varnhagennel való barátságában. De a szalonok habitüéi között ott láthatjuk a nemesség nem egy tagját is. A zsidók voltak a társadalom legműveltebb csoportja. A nemességhez való közeledési vágyukat a közös kulturális alappal, a francia enciklopédisták nevelésével magyarázhatjuk. Az előítéletektől való mentességet hiába keresték volna a zsidók a polgárság körében. A franciák veresége után német keresztény körök mindent elkövettek, hogy a zsidókat és a franciákat kizárják a társaságból, azonban az irodalmi szalonok befolyása ekkor már olyan erős volt, hogy még a német keresztény mozgalom vezetői és irányítói, Arnim és Brentano is kénytelenek voltak meghátrálni és bebocsátást kérni azokba a körökbe, amelyeket az irodalmi és szellemi elit látogatott.

Heine a szalonok ajtajait tárva találta. Első versei a Gesellschafterben jelentek meg, és azokat a minden újszerűre éhes társaság szinte örömujjongással fogadta. Egy csapásra híressé vált, és mint Byron, Heine is elmondhatta önmagáról, hogy egy reggel arra ébredt, hogy híres ember lett belőle.

Versei azonban sokkal szélesebb körökhöz szóltak, mint az irodalmi szalonok zárt világa. Ezekben a versekben, amelyek világos, érthető nyelven szóltak a mindenki által ismert és átélt szenvedésekről, mindenki a saját érzelmeinek, vágyainak és csalódásainak visszatükröződését látta. Verseinek muzsikája mélyen bevésődött az olvasók emlékezetébe, és a közönségben azt a meggyőződést

keltette, hogy a könnyed, családias hangú szavak egy valóban nagy költő tollának szülöttei. Egyik korabeli kritikusa írta róla, hogy a német irodalomnak nem volt hasonlóan nagy sikerű költője. Ha a *Két gránátost* franciául írta volna, úgy abból feltétlenül népszerű francia sanzon vált volna. Korának kritikusai megállapították Heinének nemcsak modernségét, hanem szinte szenvedélyes önkeresését és belső gyengeségeinek önvallomásszerű feltárását is. Egy másik kritikusa megállapította róla, hogy a német költészetben Heine volt az első, aki merészen fel merte tárni saját személyiségének legbensőbbjét és szubjektív érzéseinek mélységét. Az emberség és az emberiség érzése él ezekben a versekben, mondják bírálói, és Heinét a harmadik rend, a polgárság költőjénnek nevezik.

De már néhány hónappal híressé válása után írja magáról: „Hosszú idő óta előre láttam, hogy a személyem iránt érzett lelkesedés egy napon hamuvá, sáros, esővízzel telt hamuvá fog válni... Ezt a pillanatot várom most, és keserültség nélkül fogom hallani, hogy mindazok, akik eddig az égig dicsértek, hirtelen hangot változtatnak, és lerántanak a sárba."

Gestern noch ein Held gewesen,
Ist man heute schon ein Schurke.

Mikor egyszer de la Motte-Fouqué báró versben fejezte ki hódolatát Heine költészete iránt, első reakciója ez volt: „Ha egy nap meg fogja látni a családfámat, nagyon meg fogja bánni, hogy ezeket a sorokat megírta!"

Minden támadás közül, ami érte, legjobban fájtak neki a zsidósága ellen intézett kirohanások. Már berlini időszaka előtt, egyetemi éveiben tapasztalhatta az antiszemitizmus brutalitását: „A diákság modern templárius lovagokként viselkedik, a zsidók iránt érzett gyűlöletüket olyan nyerseséggel mutatják ki, amely erősen emlékeztet a keresztes időkre."

Az antiszemitizmus behatolt még szerelmi életébe is. Egy este a Tiergarten homályában egy fiatal, nemes nőt készült megcsókolni, aki nem ismerte a költő zsidó származását. A fiatal hölgy két csók között is azt suttogta, hogy mennyire gyűlöli a zsidókat. Ez az eset annyira megzavarta és felkavarta, hogy ennek hatására írta később oly híressé vált szatirikus költeményét, a *Donna Clarát*.

A költőnek ez a „színtiszta" zsidó periódusa azonban csak hat évig tartott, 1819-től 1825-ig. Midőn jogi tanulmányai befejeztével azt kellett tapasztalnia, hogy zsidó volta elzárja előtte az utat nemcsak az állami hivatalok, de az ügyvédi pálya felé is, nem okozott számára különösebb nehézséget felvétetnie magát a protestáns egyház kebelébe. E lépését azzal igyekezett magyarázni, hogy a keresztvíz csak „a belépőjegyet jelentette az európai kultúrához". Ugyanakkor azonban kritikus szelleme nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy a renegáttá válás jellemtelenségének nem volt sok köze a kultúrához. Ezzel kapcsolatban egy jó analitikus számára érdekes feladat volna megállapítani, hogy Börne ellen intézett gátlástalan támadásai mennyiben jelentettek nála tudatalatti önkritikát és öngúnyt. Bizonyos szempontból Börne jelentette számára a mintaképet: Börne már 1818-ban kikeresztelkedett; a közös párizsi száműzetés idején együtt alapították meg a Fiatal Németország mozgalmat. És mégis, a nála hasonlíthatatlanul mélyebb gondolkodót éppen azokban a kulturális és politikai megnyilvánulásaiban támadták meg, amelyek önmagához is a legközelebb állottak: a Németországgal szemben érzett gyűlölet-imádat, a „Hass-Liebe" komplexumban; a zsidó hazafiak hontalanságában; a keresztény vallás nem őszinte voltában és végül a misztikumba való menekülésben.

Ez a „Hass-Liebe" jellemzi élete végéig Németországhoz való viszonyát. „Tudom, hogy a német bestiák egyike vagyok. Tudva tudom, hogy a németség számomra az, ami a pontynak a víz, hogy ebből az elemből nem tudok kiszabadulni."

Vagy: „A német a rabszolgához hasonlít, aki urának bilincs és korbács nélkül is maradéktalanul engedelmeskedik. Elég egy szó vagy csak egy pillantás. A szolgaság a lelkében él. És a materialista szolgaságnál a lelki még rosszabb. A németeket belülről kell felszabadítani, a külső felszabadítás nem segít."

Heine, önmagát igazolandó, valamilyen „belső" magyarázatot keresett a zsidóságtól való elszakadásának indokolásául, és ezt a hellenizmusban vélte megtalálni. Felállított egy tételt, melyben kettéosztotta az emberiséget zsidókra és hellénekre. A zsidóság csak az aszketikus, életidegen világszemléletet adta az emberiségnek. Ez a világszemlélet, amely elvetett mindent, ami plasztikus és művészi volt, kizárólag a tiszta szellemre volt felépítve. Ezzel a szemlélettel állította szembe – jobb és magasabb életfilozófiaként – a hellenizmus életigenlő beállítottságát, megértését a realitással és a való élettel szemben, főleg pedig a művészet és az alkotás szeretetét. Önmagát természetesen ennek az ős-új emberfajtának a prototípusaként állította be. Heine „hellenizmusa" azonban mindvégig csak egy elképzelt, de soha meg nem valósított ideál maradt, az élet és az alkotás antitézise. Akkoriban sokat hangoztatott és divatos „Weltschmerz"-ének, világfájdalmának két, egymással ellenkező irányból jövő gyökere volt, azonban mindkettő a zsidóságból eredt. A „prédikátor" elkeseredése az alkotás tökéletlen volta fölött és az elűzött zsidó szerencsétlen szerelme a német haza mostohaságával szemben. A magával és másokkal meghasonlott Heine elhagyja Berlint, és megkezdi a vándorlás esztendeit. Menekül saját maga, a politikai viszonyok ziláltsága és a zsidó sors tragikuma elől. Lüneburg, Hamburg, Göttingen vándorlásainak állomásai. Befejezi tanulmányait, majd két évig Olaszországban barangol, mely utazás eredménye írói munkásságának egyik csúcspontja, a *Reisebilder*. Hamburgban megismerkedik Julius Kampéval, aki előbb csak kiadója, később pedig legintimebb barátja lesz, ő adja ki Heinének azt a művét, amely őt korának prózai és politikai írói legelső sorába helyezi. Eddig Heinében csak a költőt ünnepelték, most már Voltaire utódaként kezdik emlegetni. Divatos költőből Heine egy csapásra a politikai élet egyik komoly faktorává emelkedik.

A következő esztendők a keresés, a bolyongás évei. A németséghez való viszonyában a törés mind áthidalhatatlanabbá válik. A *Harzreise-Nordsee* ciklus, az *Englische Fragmente* és a *Buch der Lieder* termékeny évei ezek.

A francia júliusi forradalom híre eddig soha nem érzett lelkesedéssel tölti el. Első gondolata azonnal Párizsba utazni, hogy a helyszínen, saját szemével lássa az eseményeket, de határozni nem tudása előbb Hamburgba vezeti vissza. Odaérkezésével szinte egy időben Hamburgban pogrommal egybekapcsolt zavargások törtek ki. A kődobálások és a zsidóverések napokig tartottak, míg végül

is a kormány, megelégelve az atrocitásokat, katonasággal állíttatta helyre a rendet.

Heine ez időben komoly erőfeszítéseket tett, hogy Hamburgban valamilyen állást találjon, mert szakított nagybátyjával, és Kampéval is összeveszett. Egy alkalommal oly súlyos anyagi gondok gyötörték, hogy egy majdnem teljesen idegen emberhez fordult, akitől pénzt kért: „bármilyen csekély összeget, állapítsa meg ön, mennyit..."

1831 áprilisában ezeket írja: „Azt hiszem, a reakciónak egy új hulláma fog elkövetkezni. Rossz előérzeteim vannak: éjjelenként azt álmodom, hogy újra Párizsba utazom, hogy végre szabad levegőt szívhassak, és teljesen új vallásomnak szentelhessem magam." Heine előérzete valóban nem csalt, mert alig néhány évvel később – Metternich hatására és irányításával – Németország újból a reakció fellegvárává vált. Ebben az időben érlelődött meg lelkében az emigráció, a Németországgal való végleges szakítás gondolata.

A vándorlás éveinek és az önmagával való meghasonlottságnak talán legjellegzetesebb megnyilvánulása volt a Goethével való találkozása. A Harz-hegységben való bolyongásai során Weimarba is eljutott, ahol kihallgatást kért a költőóriástól, aki a fiatal Heinének ideálja és mintaképe volt. „Nem szeretném zavarni, csak a szent kezeket akarom megcsókolni" – írta kihallgatáskérő levelében. Mikor azonban végre bejutott a „fejedelem" színe elé, nem bírta megállni, hogy oda ne vesse, válaszolva Goethe egy kérdésére: „Én is a Faust témáján dolgozom." Az idős és amúgy is érzékeny Goethét, aki élete legjavát szentelte főművének, a *Faust*nak, súlyosan és megbocsáthatatlanul megsértette ezzel a beképzelt és valószínűleg nem szándékos kijelentésével, bár igaz, hogy később valóban megjelentetett *Dr. Faustus* címen egy jelentéktelen balettszöveget. Goethe ezután élete végéig nagyon elővigyázatos volt Heinével szembeni nyilatkozataiban, és még a *Reisebilder*ről is inkább negatív hangnemben nyilatkozott.

„És ha kérdezi Öntől valaki, hogyan érzem itt magamat, felelje neki, mint hal a vízben, vagy sokkal inkább azt, hogy ha a vízben egy hal a másik hogyléte felől érdeklődne, akkor az így válaszolna: »Mint Heine Párizsban.« Az események engem a világ csúcsára helyeztek, a világ gyönyörű magaslata Párizs." Ezek párizsi tartózkodása első éveiről szóló megnyilatkozásai. Ujjongva élvezi a költő Franciaországban az életet egészen addig, amíg a betegség- és pénzgondok nem kezdik el bomlasztó munkájukat. Ámbár párizsi tartózkodásának első idejében is feltörnek néha-néha ajakán a honvágy hangjai. „Fájdalmas a Luxembourgkertben sétálni, és a cipőtalpon mindenkor egy darabka Porosz- vagy Bajorországot vinni."

Pedig Párizs középületeiről ekkorra már letűnik a francia forradalom „liberté, égalité, fraternité" hármas igéje. Louis Philippe, a polgárkirály uralkodik. De a német darabosságból a francia könnyedségbe érkezett költő csak a gall kacagást hallja egyelőre a világ fővárosában. „A jókedvnél semmi sem ragályosabb, és én itt úgy kacagok szívem mélyéből, mint otthon soha."

Heine ekkor Kotta, a nagy német kiadó lapjainak párizsi tudósítója, akinek minden sorát türelmetlenül várja és lelkesedéssel fogadja az olvasóközönség. Franciaországról tudósít Németországnak, és Franciaországban ismerteti

a német romantikát és az új német filozófiai és teológiai elméleteket. „Életemnek nagy feladata Németországot és Franciaországot közel hozni egymáshoz." Hogy ez mennyire sikerült neki, arra a goethei mondással lehetne felelni: „A tevékeny ember arra tör, hogy az igaz ügyet szolgálja: hogy az igaz ügy győz-e, az őt ne érdekelje." Az összes, az idegenek előtt különben zárt exkluzív francia ajtók kitárulnak előtte. George Sand, Balzac, De Vigny, Victor Hugo és a francia irodalmi művészi és társadalmi élet nagyjai szeretettel fogadják be az emigráns költőt. Baráti jobbot nyújtanak feléje a francia szellemóriások. A történész Mignet, Sue, Musset, Chopin, Liszt, a forradalom költője, Béranger, Théophile Gautier, Berlioz, Meyerbeer. A kor egyik legdivatosabb költője, Gérard Nerval fordítja franciára.

Természetesen a Franciaországba érkező német költők is szükségesnek látták Heinét felkeresni. Richard Wagner, az osztrák Grillparzer, Hebel, mind keresték társaságát. Wagner a következőket írja önéletrajzában: „A bolygó hollandi, ez a hatalmas drámai téma, az óceánon vándorló zsidó reinkarnációja ihletett meg engem a legenda operatémaként felhasználására." Természetesen néhány esztendővel később, az életrajz újra való megírásánál megfeledkezik arról, hogy a bolygó hollandi meséjét Heine *Die Memorien des Herrn Schnabelowopski* című művéből vette.

Heine párizsi német társaságában nem egy Metternich által kiküldött kém is volt. Ezeknek jelentései csak 1912-ben kerültek napvilágra, amikor Karl Glossy kiadta *Március eleji irodalmi titkos jelentések* című munkáját. Fizetett ügynökök keresték Heine társaságát, aki a különböző olvasótermekben és Heideloff párizsi német könyvkereskedésében a hazai lapokból kívánt tájékozódni az ottani helyzetről. Beszédbe elegyedtek az impulzív költővel, aki így önmaga szolgáltatta az anyagot az osztrák kormánynak küldendő besúgásokhoz.

Elérkeztünk Heine életének legterméketlenebb periódusához, azokhoz az évekhez, amelyeket kizárólag a szellemileg nagyon jelentéktelen francia élettársnőjének oldalán tölt. A párizsi Boulevard hullámzó tömegében pillantja meg először Crescence Eugénie Morát, Mathilde-ot, ahogy a költő később nevezni fogja, s aki azután vele marad élete utolsó órájáig. Expressis verbis utolsó órájáig, mert félórával a temetési szertartás megkezdése előtt Mathilde egy más férfi karján hagyja el azt a szobát, melyből egy nagyon kis számú közönség kíséri majd utolsó útjára Heinrich Heinét.

Hogy is írta Heine sok évvel azelőtt egy versében?

Hat óra volt, hogy felkötötték,
Hét lett, mire sírjába lökték,
De a hölgy a vörösbortól
Kacagott már reggel nyolckor.

A francia társaság, mely oly készségesen fogadta be az emigráns Heinét, nem volt hajlandó fogadószobájának ajtaját megnyitni a nagyon alacsony származású, primitív, bizonytalan szociális helyzetű, bár ragyogóan szép nő előtt. „A szalonok ajtajai – mondja Heine – a legperverzebb Messalinák előtt is nyitva állnak, a férj cammog utánuk, mint egy állat, de a leány, aki tiszta érzelmektől

vezettetve lesz szerelmeséé, örökre száműzve marad a társaságból." A viszony évek múlva házassággal végződik, ami nagy kötelezettségeket ró a nagybeteg és komoly anyagi gondokkal küzdő költőre.

Újra felülkerekedik az író, aki versei francia kiadása elé ezt írja: „Az irodalomban mindennel megpróbálkoztam, költöttem lírai, elbeszélő és drámai költeményeket, és írtam prózát a művészetekről, a filozófiáról, a teológiáról és a politikáról." Megírja az ő egyéni Tannhäuserét, menekülését a Venusberg csábjaiból újra a betűk világába, mely menekülés csak időleges, mert mindig visszatér Elisabeth-Venustól – Mathilde-hoz.

Ekkor kényszerül a németországi, egyre erősebbé váló reakció és a besúgók aknamunkája következményeként az Allgemeine Zeitung párizsi tudósítását abbahagyni. Ebben a lélektani pillanatban ismerkedik meg a rabbicsaládból származó konvertita, önantiszemita Karl Marxszal, akivel együtt szerkeszti párizsban a Vorwärts című német nyelvű hetilapot, melyben Heine megjelenteti rendkívüli feltűnést és német körökben felzúdulást előidéző *A takácsok* című versét.

Komor szemükben könny sem ül,
csak szőnek rendületlenül:
„Beleszőve átkot, sosem engedőt,
szőjük, Németország, síri szemfedőd,
szőjük szakadatlan!"

Hallja meg átkunk fenn az ég,
imánkat úgysem hallja rég!
Pusztított az éhség, dúltak a fagyok,
gúnyt űzött belőlünk, magunkra hagyott –
szőjünk szakadatlan!"

Heine sohasem lett Marx követője, noha a kommunista doktrína időlegesen vonzotta őt. Marx rezignáltan vette ezt tudomásul, mert hiszen – mondotta – költőket nem lehet a normális emberek fokmérőjével mérni. A Marxszal való szakítás új konfliktust idéz elő érzékeny lelkületében, amelyet azután éppen úgy megoldatlanul hordoz magában, mint annyi más problémát, mondhatni életének minden problémáját.

A *Lutetia* francia fordításának előszavában 1855-ben a következőket írja: „Lehet, hogy a jövő a kommunizmusé. Borzalommal gondolok arra az időre, amikor ezek a képrombolók kerülnek uralomra. Csontos kezeik irgalom nélkül fogják a szépség márványszobrait széttörni. A *Buch der Lieder* lapjaiba a fűszerkereskedők fogják a kávét csomagolni. Előre látom mindezt, és szomorúan gondolok arra, miként fogják verseimet kezelni, s ezek hogyan tűnnek el, együtt az öreg, romantikus világgal. És mégis, a kommunizmus, mely annyira ellenkezik hajlamaimmal és érdekeimmel, »m'encharme«, elbűvöl és nehezen tudok ez elől menekülni... Annyira foglalkoztatja a gondolataimat, hogy szinte félek, beleőrülök. Látom az igazság démonait táncolni magam körül, kétségbeesés vesz erőt lelkemen, és kiáltom: »Uralkodjék az igazság, pusztuljon a világ, amelyen

az egoizmus uralkodik... Fiat justitia, pereat mundus – uralkodjék az igazság és vesszen a világ.«"

1848-ban, nyolc évvel halála előtt hagyja el utoljára lakását, hogy a Louvre-ba zarándokolhasson. „Majdnem leküzdhetetlen nehézségek árán vonszoltam magamat a Louvre-ba, és csaknem összeestem, midőn a gyönyörű csarnokba léptem, ahol a szépség örökké áldott istennője, a milói Vénusz állt magas piedesztálján. Leborultam előtte, és olyan keservesen sírtam, hogy még a kőnek is részvétet kellett éreznie irányomban. Az istennő pedig megértően nézett le reám, mintha így szólt volna: »Nem látod, hogy nincsenek karjaim és nem tudok segíteni rajtad?«"

Kétségbeesetten kérdezi:

Ki akarta így? Ez ellen
Isten is hiába lázad?
Vagy titokban a Gonosszal
Trafikál? Hát ez gyalázat!
Szánk imígy tátong szünetlen
Mígnem egy maroknyi száraz
Földet tátott szánkba dugnak –
No, de ez csak mégse válasz?!

Nyugalom nélküli sír. Szomorú állapot. Halál a halott előjogai nélkül, aki nem ismer pénzköltést, és nem kell leveleket vagy könyveket írnia. Itt szükségesnek látszik néhány szót szólni Heinének a nőkhöz való viszonyáról. Mint minden a költő életében, úgy ez is a legellentétesebb eredőkből tevődik össze. Könnyen lángol, ha pedig nem talál meghallgatásra, kitörölhetetlen nyomokat hagy életében a megbántott férfiúi hiúság. Nem veti meg a futó kalandok pillanatnyi örömeit sem. Utazásának éveiben nem volt válogatós a kalandok keresésében. Sokan összefüggésbe hozzák ifjúkorának kicsapongó életmódját későbbi betegségével. Erre azonban nincs semmi bizonyosságunk. Sok feljegyzést találunk Heine kezelőorvosaitól a kezelés mikéntjéről, de majdnem semmit a betegség mibenlétéről. Tény az, hogy már zsenge gyermekkorától beteges volt. Első párizsi útja, 1832 óta állandóan küzd a romboló kórral, melyet kezdetben egyszerű ideggyulladásnak, később hátgerinc-megbetegedésnek mondanak. Nyolc évet él a matrac-sírban. Az utolsó nyolc év testi dekompozíciójában és a nyomasztó anyagi gondok között írja *Romanzero, Neue Gedichte* és *Geständisse* című mesterműveit.

A matrac-sírban találja meg Heine az utat a tiszta monoteizmushoz. Nem hívő keresztény, de nem is hívő zsidó, vallási értelemben. „Visszatértem Istenhez, mint a tékozló fiú, miután sokáig őriztem disznót a hegeliánusoknál. Az utat a Jóistenhez nem az egyházon és nem a zsinagógán keresztül tettem meg. Nem pap és nem rabbinus mutatta be nekem. Magam mutatkoztam be neki, ő pedig szeretettel fogadott, meggyógyítván beteg lelkemet."

A dán szobrász, Haselriss, az osztrák császárnő, Erzsébet megrendelésére faragta márványból azt a síremléket, amelyet Párizsban, a Montmartre temetőben állítottak a Németországban született zsidó koporsója fölé. Szülőváro-

sának német polgárai megakadályozták, hogy a város egyik utcáján felállítsák azt az emlékkutat, melyet később a New York-ban élő németek vettek meg és állítottak fel.

Mikor 1927-ben, egész fiatal diák koromban a párizsi Montmartre temetőben ott álltam Heine sírja előtt, és próbáltam magamban legyőzni a meghatódottságomat, gondolva, hogy egy cionista, egy mindent a zsidóságban kereső ember nem hatódhat meg, vagy nem ismerhet el emberi nagyságot egy renegátban, akkor héber beszéd ütötte meg a fülemet. Két palesztinai fiatalember jött a sírhoz, és természetes volt, hogy némi nyelvi nehézségek leküzdése árán beszédbe elegyedjünk. Én az otthonról magammal hozott intoleranciával és a fiatalság meg nem alkuvásával, s mi tagadás, a meghatottságot leküzdeni akaró cinizmussal jegyeztem meg, hogy „renegát". Nehezen értettem meg, hogy a két pozitív zsidó, akik életüket saját elhatározásukból, minden kényszer nélkül a palesztinai mocsarak lecsapolásának szentelik, több megértést és toleranciát tudnak tanúsítani a „renegáttal" szemben, mint az Európa asszimilált levegőjében lélegző diák. Soká tartott, míg meg tudtam érteni, hogy Heine vívódó zsenialitása nem mérhető normális, emberi mértékkel, és nem nevezhető egyszerű renegátnak az olyan ember, akinek egyénisége ennyire ellentétes érzéskomplexumokból tevődik össze. De Heine 1856-ban halt meg, és Sigmund Freud 1906-ban tartotta a bécsi egyetem hallgatósága előtt első ízben *Bevezetés a pszichoanalízisbe* címen a modern lélekelemzés fundamentumát alkotó előadássorozatát.

Sokat beszélnek, írnak és vitatkoznak Heine zsidó vagy renegát voltáról, de vajon hol van az a zsidó történetíró, aki a zsidóságról és annak legkiemelkedőbb egyéniségéről szebb és méltóbb sorokat írt volna, mint a düsseldorfi zsidó Harry Heine, Betty Geldern és Samson Heine fia:

„Ó, Mózes, mesterünk, Mose Rábbénu, nemes harcosa az emberi szabadságnak, nyújts nekem kalapácsot és szögeket. Nem gránitból formálta az ő műalkotásait Mózes, mint az egyiptomiak, hanem emberpiramisokat épített és emberobeliszkeket faragott. Szegény pásztortörzset talált, s abból teremtett népet, mely szintén dacol az évszázadokkal, egy örök, nagy, szent népet, Istennek népét, mely a világ összes népeinek mintául szolgálhatott, az egész emberiségnek prototípusa lehetett. A tanító – ő alkotta Izraelt."

Gréda József

A zsidó öngyűlölet

Amikor a római szenátusban a merénylők rátámadtak Julius Caesarra a nagy diktátor a krónikaírók szerint férfias belenyugvással fogadta az immár régóta fenyegető végzetét. Csak amikor az egyik támadóban kedvencére, pártfogoltjára ismert, akkor kiáltott fel fájdalmas elszörnyedéssel: „Te is, fiam, Brutus?" Ami aztán szállóige lett, s azóta is kifejezése a megcsalatott barátságnak, a méltatlanra pazarolt bizalomnak, az árulásnak.

Mert hát ellensége, gyűlölője majd minden embernek, népnek, népcsoportnak, pártnak, felekezetnek akad. Mostoha sorsa, számkivetettsége, szétszórtsága következtében a zsidó népnek évezredek óta tömérdek a gyűlölője, s mintha ez nem lenne elég, a zsidó történelem az idegen ellenségeken kívül egy olyan különös, érthetetlen jelenséget is nyilvántart, amely más népek történelmében majdnem ismeretlen, de legalábbis ritka: az öngyűlöletet, a saját soraiból kikerült ellenségeket, megannyi lélektani rejtélyt. Tévedés ne essék: ezek a zsidó öngyűlölők nem önmagukat, nem saját személyüket gyűlölik, ez minden nációban előfordul, de a lelkibetegek nemzetéhez semmi köze: a zsidó öngyűlölő saját népét és saját zsidó voltát gyűlöli, azt, ami benne zsidó vagy azt, amiről ő hiszi, hogy külső vagy belső zsidó jelleg benne, s mert az önfenntartás ösztöne nem engedi, hogy önmaga ellen forduljon, dühe őt az egész zsidóság ellen fordítja. Azt hiszem, aki a zsidó öngyűlöletet, emberi megtestesüléseit és ezek tetteseit nem ismeri, az előtt a zsidó lélektan és történelem egy jelentős aspektusa ismeretlen, s ha az elmúlt évszázadok során a jelenséget aránylag kevesen tanulmányozták, az nyilvánvalóan azért történt, mert a diaszpóra körülményei között amúgy se lett volna semmi mód az ellene vállalandó küzdelemre.

Kisfiú koromban ott állott a könyvszekrényben Graetz *Zsidó történelmé*nek Venetianer-féle változata. Ebben találkoztam legelőször azzal, amit akkor zsidó öngyűlöletnek véltem. Egy Pfefferkorn Jakab kitérése után Pfeffermann József nevű német zsidóra bukkantam a könyvben, aki 1500 körül élt. Noha Venetianer erősen lerövidítette Graetz művét, mégis legalább 100 oldalon taglalja Pfefferkornnak, ennek a műveletlen zsidó henteslegénynek viselt tetteit, aki – mert rabolt, és a város grófja börtönbe vetette, majd kiszabadulása után a zsidó hitközség nem akarta tagjai közé visszafogadni, a gróf ellen pedig mit sem tehetett – a zsidóság ellen esküdött bosszút. A zsidókat abban az időben kegyetlenül üldöző domonkos rendi szerzetesekkel állott össze, akik akkortájt a Talmud és más zsidó szent könyvek elkobzását és elégetését követelték a világi és egyházi hatóságoktól. A hébert és arameust alig ismerő Pfefferkorn, aki ekkorra már kikeresztelkedett, hamis Talmud-fordításokat szállított a dominikánusok-

nak kampányukhoz – persze jó pénzért. Valóságos vallásháború tört ki az ügy körül, a német zsidók pedig kétségbeesve küzdöttek a hamis vádak ellen, jól tudván, hogy a szent könyvek megsemmisítése általános pogrommal járna együtt. Pörök és vizsgálatok indultak. A zsidóság nagy szerencséjére a többi közt egy Reuchlin nevű katolikus tudóst neveztek ki szakértőnek, akit a Talmud lelkiismeretes tanulmányozása idővel a Talmud rajongójává tett, s aki addig küzdött, egészen a pápáig és a német császárig eljutva, mígnem az akció megbukott, sőt később, mikor az első nyomdák megindultak, engedélyezték a Talmud kinyomtatását is.

Emlékszem, naiv siheder létemre sokáig töprengtem a histórián: hogyan fordulhat egy zsidó ily gonosz-hamisan a saját fajtája ellen? De ha ma gondolok vissza a frankfurti henteslegényre – akit mellesleg azért is nagyon kedveltek a szerzetesek, mert fölöttébb csinos, és távolról sem zárkózott, ifjú felesége volt –, világosan látom, hogy az ő esetében szó sem volt arról a zsidó öngyűlöletről, amiről itt beszélünk, egész egyszerűen hitvány rabló nemtelen bosszúállásáról volt szó, meg a haszonlesésről; ha áruló volt, akkor csak oly módon volt az, mint azok a kémek, akik jó pénzért hazájuk haditikait árulják, de nem a hazájukat vagy a népüket gyűlölik, hanem a pénzt és a könnyű életet kedvelik, ilyenek meg mindenütt akadnak. Ha a zsidó öngyűlöletről akarunk többet tudni, akkor a közönséges gazemberekről meg kell feledkeznünk, azokat kell megkeresnünk, akiket nem anyagi rugók mozgatnak, még csak nem is eleve alantas érzelmek, hanem egy lelki-társadalmi sérülés, sőt komplexus következtében jutnak oda, hogy meggyűlöljék tulajdon bölcsőjüket, s hogy aztán e vak gyűlölet ostorcsapásai alatt tegyék, amit tesznek. Akadnak bőven.

Marx önantiszemitizmusa közismert. Ő, aki a profit és a tőkés társadalom egyéb jelenségeinek tanulmányozása során oly alapos igyekezett lenni, a zsidóság jellemzését a végtelenségig leegyszerűsítette, kurtán-furcsán az egész zsidó népet a kapitalizmussal azonosította, a tőkésosztály gyökértelenné vált függvényének nevezte. Miközben a zsidóságot megvetésével sújtotta, egyáltalán nem vetette meg zsidó barátai pénzbeli segélyeit, nagy kényelemben és bőségben szeretett élni. A zsidó társadalom ismertetésénél is tehetős német zsidó baráti köréből indult ki, ugyanis sejtelme sem volt az akkori, mintegy négymilliónyi lengyel és orosz zsidóról, akik java része házalásból, kiskereskedelemből és kisiparból tengette életét. Legdühösebb akkor volt, amikor félénken megjegyezték, hogy de hiszen ő maga is zsidó, ezt mindig azzal ütötte haragosan el, hogy már az apja kitért. Pedig akkor már közforgalomban volt Németországban a faji antiszemitizmus elmélete, tehát Marx is tudhatta, minek tekintik őt, kitért édesapjával egyetemben.

Otto Weininger kereken 80 évvel ezelőtt ölte meg magát elviselhetetlen zsidó öngyűlöletében. *Geschlecht und Charakter* című műve röviddel öngyilkossága előtt jelent meg, Bécs két legtekintélyesebb bölcsészprofesszora gondozásában és előszavával. A talmi csillogású mű téveszméit éppen oktalan önpusztítása tényének kellett volna megcáfolnia. Ehelyett épp a végzetes tett avatta őt mártírrá, hagyatékát szentté, és csak az utókor döbbent rá legtöbb elmélete félrevezető voltára. Jellemző, hogy Szobol, hazai színházaink kedvenc háziszerzője mégis most találta helyénvalónak drámát írni róla, nyilván a lelki rokonság mián.

A könyv tárgya a szellemiség, amelynek egyik elemi alkatrésze a „női, anyagi" másik eleme a „férfias, alkotó" részleg, és ez a kettő teszi ki a létet. A nő a köldök és a gyökér, minden, ami alantas, a férfi az agy és a csúcs, minden, ami fennkölt. Míg Marx a zsidóságot a tőkével azonosította, ugyanolyan bűnös és kegyetlen leegyszerűsítéssel identifikálta Weininger a zsidóságot az általa félt és gyűlölt, szerinte földre húzó női nemmel, s mert úgy érezte, hogy a zsidó származása átkos következményeit nem tudja kitépni önmagából, azokkal egyetemben veszejtette el magát.

Elméleti fejtegetéseiben valóságos bűvészmutatványokat végzett, egyszerre érvényesített a zsidóságot támadandó két, egymással homlokegyenest ellenkező érvelést. Az egyik az, hogy a zsidók istene, a zsidó hit az életet élvezők számára elviselhetetlenül komor, moralista. Nem, nem feledkezett meg arról, hogy az Újtestamentum istene sem éppen az életörömöt prédikálta, de ő ezért is a zsidóságot támadta, mondván, hogy a kereszténység is a zsidóságból sarjadt, az élők csak a görög istenségek hitében voltak boldogok: e téren megközelítette a kereszténység ellen is küzdő nácik felfogását. Weininger ugyanakkor ennek a vádnak a fordítottját, Luther tanítását is magáévá tette, a zsidók földhözragadtságáról és anyagiasságáról, de a hírhedt Dühring állításait is a zsidókról mint „keleti álmodozókról" misztikus mesemondókról, Dühring szerint ugyanis éppen az északi népek a realisztikusak, a hasznosan földhöz tapadtak...

Weiningert a bűn és a bűnhődés rettegő félelme kergette a halálba, meg irtózása a nőktől, a szellem ellentéteitől, a csábítóktól, a lealacsonyítóktól. Hogy mégis ellenállhatatlanul vonzották, azért is a „nőies" zsidóságot okolta – és ennek vére folyik az ő ereiben is! Inkább a halál! Betegsége az „Angstneurose" volt.

Max Steiner, a kiváló osztrák zsidó vegyész is 26 éves fejjel ölte meg magát, szintén zsidó-, és nő-, azaz öngyűlöletében.

Arthur Trebitsch zsidó létére úgynevezett „Grossdeutsche" volt. Egyik népszerű könyve, az *Árja gazdaságrend* 1925-ben, alig 2 évvel halála előtt jelent meg, célja a németség megmentése volt a zsidóktól. Az üldözési mánia végzett vele.

Paul Rée, az orvos, Nietzsche legjobb barátja volt, aki zsidó voltát kibírhatatlan szégyennek érezte, eszerint titkolta is, és azért ölte meg magát, mert zsidóként senki sem szerethet igazán, hiszen idegen.

Walter Calé, a költő és novellaíró, aki 1904-ben 23 éves fejjel vetett véget életének, gazdag, elragadó külsejű és modorú fiatalember volt: azért ölte meg magát, mert nem bírta nézni, hogy a német zsidó polgárság mily tolakodóan küzd az érvényesülésért.

Maximilian Harden, a Die Zukunft nevű német politikai hetilap alapítója és főszerkesztője, Bismarck legharciasabb híve, Vilmos császár legádázabb ellenfele volt. Elítélték felségsértésért, barátai von Bülow kancellártól kértek neki kegyelmet, mire ő büszkeségében tüstént Bülow ellen írt gúnyiratot, nehogy az megkegyelmezzen neki. Éveken át volt beszédtárgya a németségnek, mert ő buktatta ki az udvartól Vilmos legbelsőbb híveit, köztük Eulenburg herceget, Moltke belső barátját, s előbb a lapjában, aztán botrányos pörben bizonyította homoszexuális voltukat, és a birodalmi politikába való illetéktelen beavatkozásukat. Miközben pedig zsidó létére ily mélyen és durván nyúlt bele a német nép

ügyeibe (1914-ben háborúra uszított), lapja nyílt antiszemita vonalat követett, Harden tömeges kitérésre szólította fel benne a zsidóságot. Ekkor már a német lapok zöme csak Izidorként emlékezett meg róla, 1918-ban egy fajvédő különítmény verte félholtra, a bíróság pedig, amelynek a tettesek felett ítélkeznie kellett, három kitért zsidóból állott. A merénylőket felmentették.

Az eddig felsoroltak osztrák és német zsidók voltak. Kereskedjünk most más tájakon is.

Az 1943-ban elhunyt Simone Weil (aki nem téveszthető össze a ma is élő, jó zsidó érzésű névrokonával, az európai parlament volt elnöknőjével) nagy filozófus volt, tisztelt, sőt körülrajongott humanista. Még életében tucatnyi nagy francia tudós szentelt könyvet műveinek, köztük Schuman volt francia miniszterelnök is; hívei valóságos szentnek, igen bölcs szentnek kiáltották ki.

A francia zsidóság már a pusztulás küszöbén állott, amikor Simone Weil ezt írta: „Valahányszor egy indokínaival, algériai vagy marokkói arabbal találkozom, bocsánatot szeretnék kérni tőlük azért a sok szenvedésért, amit mi, franciák okoztunk nekik." Cháná Zemer hírhedt szövege – egy emberöltővel ezelőtt. Eszébe se jutott, hogy ezerszer inkább kellene a franciáknak a zsidóktól bocsánatot kérniök. De mint dr. Katz, a londoni emigránsok orvosa emlékezik vissza rá: „Ha zsidókról esett szó, Simone Weil fagyos tekintettel elzárkózott minden megjegyzés elől. Mintha két fegyvercső meredt volna felém a pillantásából."

Ha valaki azt hinné, hogy Simone Weil beteges kivétel volt, az feltétlenül téved. A francia ellenállás „Polgári és katonai szervezete" már 1942 végén, nyilván a németek várható sztálingrádi vereségét leszámítolva, bizottságokat állított fel jogászokból, közgazdászokból, tisztekből és egyházi emberekből, azzal a feladattal, hogy állítsák össze a háború után (természetesen a győztes háború után) a franciák által követendő közéleti normákat, törvényeket, elrendezéseket. Ezek a túlnyomóan zsidó származású ellenállók hosszan kifejtették, hogy a háború után a politikai, gazdasági és hírközlési területeken túl nagy számban szereplő zsidóságot kellő korlátok közé kell szorítani, „már csak azért is, mert a zsarnoki zsidó vallás miatt a zsidókkal igen nehéz az együttélés". Még csak azt a kiáltó ellentmondást sem fedezték fel e szövegben, hogy éppen a politikai és kultúrélet csúcsaira feljutott zsidóknak nem mond sokat a zsidó vallás, többnyire rég hátat fordítottak neki... A bizottságnak az elnöke is zsidó volt: Maxim Blocq-Mascart. A háború után a bizottság minden javaslatát amerikai intésre megsemmisítették. Franciaországban már addig kisebb botrány tört ki körülötte, még a háború alatt, de Simone Weilnek az volt a véleménye, hogy nem szabad a megállapításokat félredobni, a háború után a zsidó bevándorlást le kell állítani, a zsidó gyermekeket pedig keresztény nevelőkre kell bízni... Javasolta, hogy a zsidó szülők lehetőleg ne árulják el gyermekeiknek a származásukat.

Egyénekről beszéltem, de ezek tömegeket képviseltek, csak persze a kiemelkedő zsidó személyiségektől írásban maradt ránk öngyűlölő világnézetük, a szürke tömeg nem hagy műveket maga után, a sajtó sem emlékezik meg róluk. De tudnunk kell, hogy a kimagaslóbb nyugati (német, osztrák, francia és más) zsidók mellett ott nyüzsögtek a jelentéktelenebb, de azért éppoly elszánt zsidók százai, ha nem éppen ezrei, akik önpusztító dühvel szintén az oroszlánnak szurkoltak.

A német zsidóságból nem sok hírmondó maradt, de a francia zsidóságnak mintegy kétharmada átvészelte a náci korszakot, és ha ma a francia baloldal köreiben körülnézünk, Izrael legádázabb ellenei között ismét nagy számban látunk zsidó intellektueleket. Az izraeli vagy a mi útlevelünkkel külföldön tartózkodó héber önantiszemitákról, újságírókról, egyetemi tanárokról nem is szólva, mert hogyan is lehet egyébnek, mint öngyűlölőnek nevezni Chomsky professzort, a nyelvészt vagy Sáchám tanárt, hogy Chánoch Bártovról, az újságíróról ne is beszéljünk, aki Szábra és Satila napjaiban ezzel a címmel írta meg hírhedt cikkét: „Kulánu rocchim!" – Valamennyien gyilkosok vagyunk!

Azt hiszem, bőven elegendő volt a felsorolás, itt az ideje rátérnünk az önantiszemitizmus és a zsidó Izrael-ellenesség titkára és magyarázatára, esetleges ellenszerére is, ha van ilyen.

Kétségtelen, hogy a zsidógyűlölet első lépcsőfoka a zsidó nevelés és oktatás hiánya. Amikor a szülők, akik eltávolodtak a zsidó vallástól és népközösségtől, gyermekeiket sem Bibliára, sem a zsidó történelemre, kultúrértékekre nem taníttatják, ezzel már meg is fosztják őket az ellenállás lehetőségeitől. Ha a gyermek tanulja a befogadó nemzet történelmét, ennek többnyire glorifikáló változatait, de saját népe hősi küzdelmeiről, tanairól, erkölcsi tanításairól mit sem tud, akkor a tudatát átitatja a vendéglátó nép öndicsőítése, persze kultúrájának valóságos értéke is, amivel nem tudja a maga kulturális és erkölcsi értékeit szembeállítani, hiszen fogalma sincs róluk. A zsidóságról hovatovább csak annyit tud, amennyit a közömbös vagy éppen ellenséges tábortól hall felőle, ellenvetést nem is tehet, részben a többségi erőszak, részben pedig amiatt, mert nincs is érvekkel felfegyverkezve. Tehetetlenül vergődik ebben az önmagától elidegenítő forgatagban, és ekkor következik a második lépcsőfok.

Alapjában a tudatos asszimiláció természetes jelenség. Az állatvilágban mimikrinek hívják, „élőlények alkalmazkodásának a környezethez, főleg veszély esetén". Sajátos módja a mimikrinek a védtelenebb fajok részéről az erősebbek, védettebbek utánzása. Ezt teszi például a méhet utánzó légy.

S ahogy az élőlények hasonulni igyekeznek, úgy az emberek is, egyáltalán nemcsak a zsidók. Európa és Amerika népei kielemezhetetlen vegyületei a népfajoknak, a magyarságba legalább 20, tőle idegen nép vagy törzs olvadt bele vándorútjai során és letelepedése óta, polgáriasult rétegeiben bebizonyíthatólag sokkal több az idegen származék, mint a magyar. A nehézségek ott kezdődnek, hogy mikor például a sáska száraz ágacskának álcázza magát, akkor az ágak nem tiltakoznak, de a gazdanépek bizony tiltakoznak a betolakodók ellen, ha nem kedvelik őket. Ez az első veszély.

Az ebből fakadó második az, hogy ilyenkor a sáska igyekszik ágabb lenni az ágnál vagy – olcsó szóviccel – gallyabb lenni a gallynál. Hardenről, Trebitschről már hallottuk, mennyivel agresszívebb németek próbáltak lenni a tősgyökeres németeknél. Kosztolányi műfordítás-gyűjteményének egy fejezete, a háborús versek, megannyi pacifista megnyilatkozás, közülük csak egy uszít a féktelen gyűlöletre, az Ernst Lissauernek, a német zsidónak angolgyűlölettől izzó, hírhedtté vált költeménye. Az ilyesmi persze nemhogy elősegítené, de egyenesen megutáltatja az asszimilatórikus próbálkozásokat.

Tömérdek esetben azonban az asszimiláció sikerül. A spanyol és portugál inkvizíció menekültjeinek több százezer marannus leszármazottja jórészt nem is sejti, hogy ősei zsidók voltak. Még Németországban is tömegesen élnek olyanok, akik éppen hogy megúszták a nürnbergi fajtörvényeket, és eltűntek a tömegben. A Szovjetunióban, ahol a harmadik nemzedéket már nem faggatják a vallása felől, tömegesen lapulhatnak meg a zsidóságtól teljesen eltávolodottak, bár hozzáértők szerint nagyjából az ő származásukat is ismeri a környezetük. A túlzásoktól és önantiszemitizmustól mentes beolvadtak menekülési kísérletei ellen a tárgyilagosság nem is tiltakozhat, a dolgok ismerői azonban tudják, mily keserves, megalázó, megszégyenítő folyamat ez, több generáció titkolózása, színjátszása, hazudozása, ügyeskedése – és rettegése a felfedezéstől.

Fogas kérdés, hogyan lehet önantiszemita vagy Izrael-ellenes az izraeli zsidó, akit más, többségi nép nem gyötör, akit pályafutásában zsidó volta nem akadályoz. Írtam erről nemrégiben az Uri Ávnérikkel kapcsolatban, s itt csak röviden ismétlem meg azt a feltételezésemet, hogy ennek a jelenségnek a gyökere szintén az örökletes asszimilációs hajlam, gazdanép helyett a nagyvilág „haladó" többségébe beolvadni, véleményben, világnézetben közös nevezőre jutni velük. Hiszen emlékezhetünk arra, hogy a szocializmus zsidó hívei, sőt sok országban előfutárai, elsősorban a jövendő (eddig meg nem valósult) internacionalizmusa reményében lettek a mozgalom legönfeláldozóbb zászlóhordozói, sőt sokan még ma is azok. Az izraeli túlzó baloldaliak csak arról feledkeznek meg, hogy a politika nem érzelmek, hanem reáliák dolga, a honvédelem olykor megköveteli egyébként méltányos érvek félredobását is: még soha baloldali magyar nem pártolta azt, hogy Erdély román legyen, se baloldali román sálom áchsávos azt, hogy legalább a túlnyomóan magyarlakta Észak-Erdély legyen magyar, sőt a szocialistának, kommunistának mondott román kormány módszeres telepítési politikával igyekszik az észak-erdélyi magyar többséget az ország más tartományaiba kényszeríteni. Van ugyanis egy határ, ahol a nemzet léte kezd kockán forogni, s ezt csak a zsidó önelveszejtők lépik át.

Zsidónak lenni mindig is nehéz volt, nemhiába mondta Szép Ernő, a költő, hogy „egyszer már vonuljanak be mások is zsidónak!" A zsidó kisember, ha elhatározta, hogy lerakja a zsidóság súlyos batyuját, nevet változtat, kitér, vegyesházasságot köt, sokszor nem is párválasztási, hanem egyenesen elbúvási, eltűnési szándékkal, aztán vagy sikerül neki a mimikri vagy sem, ő mindenesetre igyekszik mindezt csendben végezni, hisz ez az érdeke. Ez is elég sajnálatos, sokan nem is tudják, mennyire, vagyis hogy ez a feltűnést kerülő módszer mekkora számszerű veszteségekkel járt az évszázadok folyamán. A minőségi veszteségekkel, mondhatnók tragédiákkal azonban a szenvedélyes, bölcselkedő, túlérzékeny zsidó lelkek többnyire a nagy nyilvánosság reflektorai fényében élő értelmiségiek menekülési kísérletei jártak, mert ezek nem érték be a bújócskával, hanem zsidó sorstársaikat is magukkal igyekeztek rántani, mindenkit meg akartak győzni, hogy egyéni lépésüket igazolják. Kísérletük többnyire nehézségekbe ütközött, szorgalmazniok kellett, érvelniök volt muszáj, ilyenkor a kudarc és az érvkeresés zsidó öngyűlöletbe torkollt, amióta pedig Izrael állama megszületett, azóta az állam lebecsülésébe, erősebb kifejezéssel elárulásába. „Én nem vagyok olyan maradi zsidó, mint a többi" – kiáltották egykor a Weiningerek.

„Én nem vagyok olyan fasiszta zsidó, mint a többi izraeli vagy cionista! – mondják manapság a professzor Sáchámok, Chomskyk és társaik.

S míg azok németebbek lettek a németeknél, a pestiek magyarabbak a magyaroknál, a maiak baloldalibbak a baloldaliaknál és arabbarátabbak maguknál az araboknál.

Hogy a zsidó öngyűlölet gyilkos kórját mi okozza, azt már sokan kutatták. Theodor Lessing, az 1933-ban a nácik által külföldön, Prágában meggyilkolt német zsidó író – Hitler utána küldte az orgyilkosokat – az örök zsidó önvádban vélte a titkot megtalálni. A zsidó erkölcsi nevelés nemcsak az egyén vétségeire vonatkozik, hanem az egész közösség megtévelyedéseiért is az egyes embert teszi felelőssé. „Kol Jiszráel árévim ze löze." (Minden zsidó felel a többiért.) És: „Mipné chátáénu gálinu méárcénu" (Bűneink miatt száműzettünk hazánkból), amikhez még tucatnyi hasonló értelmű idézetet hozhatnánk. Felhozza Lessing azt is, hogy jóm-kipurkor a bűnök oly hosszú listáját soroljuk fel mellünket verve, hogy annyit egy-egy ember el se bír egy kurta élet során követni, a bűnök iszonyatosságáról nem is beszélve. Bár egyszer egy jó kedélyű talmudtanítóm azt magyarázta, hogy épp az a jó ebben az „osámnu-bólgádnu"-ban hogy az ember ennek a végtelen – és szörnyűségében hihetetlen – bűnlajstromnak a hallatán valósággal megnyugszik: „én ennek a bűnlajstromnak csak oly jelentéktelen töredékét követtem el, hogy ez az ima tulajdonképpen nem is tartozik rám..."

De marad a tény, hogy akit annyit és annyian üldöznek, az előbb-utóbb arra a téveszmére vetemedik, hogy talán benne magában a hiba. A vallásos emberrel ez nem történhetik meg, a nemzeti büszkeséggel megáldottal sem, de akit a két gyökér egyike sem köt, az hajlik erre az önpusztító gondolatra. Most adták ki Németországban Rachel Varnhagen halálának 150. évfordulója alkalmából a hölgy levelezését. Rachel, egy nem zsidó német követségi tanácsos kitért neje, évtizedeken át vezetett Berlinben irodalmi szalont, amelyben Heinétől kezdve minden akkori nagy író, tudós és diplomata megfordult, s valamennyien a távolról sem szép Rachelben látták a női báj és emberi tökély megtestesülését. Levelezése tíz kötetben jelenik meg, és telides-teli zsidó öngyűlölettel, à la Weininger vagy Simone Weil vagy – egy Paul Ginovsky nevű francia zsidó szerint – à la Hitler!

Ugyanez az író azt állítja, hogy mivel Hitler nagyapjának bizonyíthatóan a dédmama tisztttartójának a fia volt a természetes apja, s a klasszikusan antiszemita Ausztriában nevelkedett Hitler önmagában egy nyolcadzsidót volt kénytelen tudni, az egész zsidóság elpusztításával akarta önmagából a zsidóságot kiirtani. Ez is Weiningerre és társaira emlékeztet. Kockázatos állítás, de annyi tény, hogy 1938-ban, az Anschluss évében Hitler elrendelte Braunau és a környező falvak minden anyakönyvi iratának a megsemmisítését, később pedig sorra tétette el láb alól a gyermek- és ifjúkora még élő tanúit. S ha már Ausztriánál tartunk: Kreisky örökös ágálása se mond mást, mint a zsidó öngyűlölők örök esengését: „Nem minden zsidó olyan, nézzetek engem, én nem olyan vagyok!"

S ez az egyik magyarázata az izraeli (és nemcsak az izraeli) zsidó öngyűlöletnek is, amely szintén mindig bennünk, magunkban leli a hibát – lásd Chánoch Bártov szeptemberi cikkét: „Kulánu rocchim" (Valamennyien gyilkosok vagyunk) vagy

a Cháná Zemerét: „Bocsássatok meg, arab testvéreim..." Kimondani is alig merem, de egy kevés bátorsággal talán ide lehet sorolni egy bizonyos vizsgálóbizottságot is, amely ugyancsak az önantiszemitizmus örök önvádjára hajlamos személyekből állhatott, tetejében pedig egy fél éven át kapta a bel- és külföldi agymosást, amelynek valóban nehéz ellenállni, s ami a zsidó öngyűlöletnek szintén egyik magyarázata.

Az asszimiláció és öngyűlölet ellen a leghatásosabb fegyver a nemzeti nevelés, a zsidó múlt feltárása és ismertetése, a nemzeti öntudat felkeltése. Amennyire az izraeli oktatást és nevelést, legalábbis az eredményeiket ismerem, tanintézeteink nem állanak hivatásuk magaslatán. A szétszóratásban még nehezebb jó zsidó neveléssel elérni a zsidó méltóságérzet kifejlesztését, hiszen ott egyenesen erre a célra kell drága pénzen iskolákat és intézményeket fenntartani. Normális logikával a sajtóra is lehetne támaszkodni, de hát köztudomású, hogy a hazai újságíróknak és tévé-hírmagyarázóknak elég nagy hányada nemcsak baloldali, hanem túllicitáló is. A nagyvilág internacionalistának mondott, de távolról sem ennek megfelelően gondolkodó vagy cselekvő baloldali többségébe próbálnak beolvadni, rájuk számítani e tekintetben nem lehet, sőt némely ellenségnél is nagyobb károkat okoznak.

A Cáhál 42 év óta védelmezi csodálatos sikerrel Izrael népét és határait. Talán egyszer majd elérjük azt is, hogy politikusaink kezdenek szűk látókörüknél messzebbre látni, és megteremtik a szellemi Cáhált, a helyes nevelésügyből és céltudatos felvilágosító intézményekből álló állami szervezetet. Hihetetlenül nehéz és hosszan tartó feladata lesz, hiszen a hazátlanság és kiszolgáltatottság mulasztásait kell pótolnia. Meggyőződésem, de legalábbis reményem, hogy előbb-utóbb ráébrednek erre a hazai és külországi zsidó vezetők, államférfiak, írók és tudósok, belátják hogy ha szellemi Cáhál nincs, akkor hovatovább nem lesz a fegyveres Cáhálnak mit védenie. A Szovjetunió többet költ propagandára, mint vajra, az arabok is hatalmas pénzeken vásárolják a lelkeket szerte a nagyvilágon. Nekünk sem szabad hát a szokásos fillérekkel és unott hivatalnokok rutinmunkájával beérni e téren: annyit kell a nagy nemzeti akcióra áldozni, amennyit hadseregekre szoktak, mert ennek az ideológiai hadseregnek nemcsak Izraelt és népét, hanem az egész világ zsidóságát kell megvédenie, az asszimilációs álmokból és – egy részüket – az öngyűlöletből kigyógyítania, a zsidó nép jobb jövőjét biztosítania.

Gálor Élijáhu

Josephus Flavius vagy Joszéf ben Matitjáhu?

A zsidó állam létét kívülről egy nagyhatalom közel-keleti terjeszkedése veszélyezteti, belülről széthúzó pártok gyöngítik, az ország nagy részében, de különösen Jeruzsálemben rablóbandák garázdálkodnak. A kormányzat egyik befolyásos tagját közvagyon hűtlen kezelésével vádolják; párthovatartozás szerint utcai tüntetések folynak mellette vagy ellene. Ugyanekkor a zsidó nép jelentékeny része az állam határain kívül él, és kapcsolata a zsidó államhoz, Jeruzsálemhez a zsidó nép fennmaradásának központi problémája. Mindez nem ma történik, hanem polgári időszámításunk első századának hatvanas éveiben.

Az említett befolyásos kormányzati személyiséget a kultúremberiség Josephus Flavius néven, mint történészt ismeri. Saját történelmi szerepe és főleg jelleme alkotja a 900 év óta megoldatlan „flaviusi problémát": asszimiláns vagy vallásához hű zsidó volt; áruló vagy népe érdekeit védő pragmatikus politikus és történész író; Josephus vagy Joszéf, Flavius vagy ben Matitjáhu? Lehet-e lelkileg és kulturálisan egyszerre két néphez tartozni, kettős gyökerű életet tisztességesen élni?

Az első században a zsidó állam már régen elvesztette tényleges önállóságát, függetlenségét. A római nagyhatalom a Közel-Kelet tényleges ura, bár formálisan megmaradt Judea különállása, élén Hasmoneus-heródesi kevert királyi családdal, Szinhedrionnal, de a római caesar prokurátorainak felügyelete, ellenőrzése alatt. Időnként változó határai mentén ellenséges népcsoportok törnek be az országba, a vallási életet a farizeusok, szadducceusok heves ellentétei uralják, a nép a Messiást várja, a Negevbe húzódott, remeteéletet élő, filozofikus esszénus csoport a nép megtisztulását reméli, és a fény és sötétség fiai sorsdöntő háborújának közelségét hirdeti.

Joszéf-Josephus arisztokratikus papi és királyi család sarjaként 38-ban született Jeruzsálemben. Már gyermekkorában feltűnt rendkívüli értelmessége; saját bevallása szerint papok és előkelő jeruzsálemi vezetők értekeztek vele halachikus problémákról. 16 éves korától három éven át egy Bannus nevű, feltehetően esszénus remete társaságában élt a pusztaságban, imádkozott, és tanulta a tiszta élet szabályait, az erkölcsi ideálok követelményeit. Történelmi tény, hogy 64-ben, 26 éves korában a Szinhedrion követeként küldi Rómába, hogy az ott fogva tartott három papi előkelőség szabadon bocsátását szorgalmazza. A küldetés jelzi a fiatal Joszéf megbecsült társadalmi helyzetét, bár valószínűleg görög nyelvtudása is elősegítette a diplomáciai megbízatást. Küldetése eredménnyel jár, a három papi személyt hazahozza Júdeába. A római küldetés nagy

hatással van rá; egy helybeli népszerű zsidó színész segítségével bejut a római előkelőségek társaságába, akik bemutatják az uralkodó Caesar feleségének is.

66-ban kitört a „zsidó háború" a római uralom ellen. A nép nem egységesen állt a háború gondolata mellett. Hol a békepárt, hol a függetlenséget követelő háborús párt volt erősebb. A háború vagy a lázadás a Galílban tört ki. Ott előbb Giscalai János volt a haderők parancsnoka, majd a Szinhedrion utasítására Giscalait leváltották, és a politikailag mérsékeltebb Joszéf ben Matitjáhut küldték északra, katonai főparancsnoki megbízatással. Joszéf a galíli városok megerősítését szervezi. Ezzel összefüggésben érik a közvagyon hűtlen kezelésével kapcsolatos vád. A háború elején hol győz csapatai élén, hol meghátrál. A rómaiak erősítéseket küldenek, és a végső ütközet Jodfátnál a galíli zsidó had teljes vereségével végződik. A jodfáti vereség döntő fordulatot jelent Joszéf életében, valamint az árulás vádjának kezdetét. Életben maradását *A zsidó háború* című fő történelmi művében így magyarázza: „Jodfát ostroma hat hétig tartott. Amikor a város elesett 67-ben, tamuz hó ros hódesén, Josephus 40 katonával egy barlangban húzódott meg. A katonák elhatározták, hogy sorshúzás alapján inkább egymást ölik meg, de fogságba nem esnek. A sorshúzás szerint egymást ölték a katonák. Végül csakugyan csak Josephus maradt életben – már akár a szerencsés véletlen, akár az isteni gondviselés következtében –, és vele még egy társa. Mivel Josephus nem akarta, hogy a sor ráessék, sem pedig nem akarta honfitársának vérével beszennyezni a kezét, ha ő maradna utolsónak – ezt is rávette, hogy adja meg magát a rómaiknak és mentse meg életét."

Bilincsben viszik a római expedíciós hadsereg főparancsnoka, Vespasianus elé. Josephus elbeszélése szerint itt „megjósolja" Vespasianusnak közeli császárrá választását. (Ez annál meglepőbb, mert a Talmud is beszámol egy ilyen jóslatról, de azt R. Johánán ben Zákkájnak tulajdonítja.) Vespasianusnak megtetszik az előkelő, választékos beszédű és behízelgő zsidó, akit életben hagy, bilincsben, de díszruhában. Később Vespasianus maga veszi le róla a bilincseket, és Josephus környezetének tagja lesz. Amikor Vespasianus Alexandriába megy, Josephus vele tart. Amikor Titust nevezi ki főparancsnoknak, Josephust Jeruzsálem ostromához vezénylik. Erről így ír az *Önéletrajz*ában: „Jeruzsálem falai alatt többször is veszélyben forgott életem: a zsidók mindenáron el akartak fogni, hogy kitöltsék rajtam bosszújukat. A rómaiak pedig valahányszor vereséget szenvedtek, mindig gyanakodtak, hogy az én árulásom az oka. Titus azonban rá sem hederített a rágalmakra..."

*A zsidó háború*ban Josephus elismeri, hogy az ostromolt jeruzsálemi falak alatt állva háromszor is megkísérelte rábeszélni a zsidó katonákat, hogy szüntessék meg az ellenállást, mert az csak a város és a Templom pusztulásához vezet. A zsidók azonban megvetéssel utasították el az „árulót", és egyszer Josephus háborús sérülést is szenvedett Jeruzsálem falai alatt. Elismeri, hogy a gyanakvó római katonák is megölték volna, ha Titus barátsága nem védi. Jeruzsálem eleste után Titus megengedi neki, hogy azt vegye magához a romok között, amit akar. A kohanita Josephus egy tóratekercset választott ki magának, és azt vitte el Rómába. Titus ugyan elkobozta Josephus Jeruzsálem környéki birtokait de helyettük a Jezreel völgyében gazdátlanul maradt földekkel ajándékozta meg. Josephus a császári családdal Rómába megy, és soha nem tér vissza Erec Jiszráélbe.

Állítása szerint sikerült néhány rokonát és barátját is kimenteni az ostromlott városból.

A kohén Joszéf ben Matitjáhu négyszer nősült. Első felesége Jeruzsálem ostroma alatt halt meg. Második felesége elszökött tőle. Alexandriában ismét megnősült. Új felesége három gyermeket szült neki, de csak egy, Hircanus maradt életben, és érte el a férfikort. Josephus ettől a feleségétől törvényesen elvált, és egy arisztokrata származású, krétai zsidó nőt vett el. Ebből a házasságból két fia született, Justus és Simonides-Agrippa. Figyelemre méltó, hogy gyermekeit csak római nevükön említi *Önéletrajz*ában. Josephus a polgári időszámítás szerinti 100-ban halt meg.

Joszéf ben Matitjáhu Rómában a császári palotában lakik, és felveszi a Josephus Flavius nevet. Élete végéig állami nyugdíjat élvez, történetírással foglalkozik, zsidókkal kapcsolatos dokumentumokat gyűjt és használ fel írásaiban. Vespasianus kérésére és hálából, hogy segítse a caesart Róma még mindig zavaros bel- és külpolitikai helyzetében, megírja *A zsidó háborút*, melyben az új császári család szerepét rendkívül dicséri mind a közel-keleti háború irányításában, mind pedig a Római Birodalom szolgálatában. A könyvhöz írt előszavának néhány részlete megvilágítja írójának célkitűzését és történetírói felfogását.

„A zsidók háborúja a rómaiak ellen nemcsak korunk, hanem az egész történelem egyik legjelentősebb háborúja volt azok közül, melyeket államok államok ellen, népek népek ellen viseltek. Azok, akik ennek a háborúnak történetét eddig megírták, vagy nem voltak részesei az eseményeknek, vagy csak hallomásból gyűjtöttek össze mindenféle hazug és értelmetlen mendemondát, és szofisták módjára azokat összeszerkesztették. Voltak olyanok is, akik – mivel hízelegni akartak a rómaiaknak vagy gyűlölték a zsidókat – meghamisították a tényeket, úgyhogy könyveik tele vannak vádaskodással és hízelkedéssel, de *történeti hűségnek* nyoma sincs bennük. *Én, a héber származású Josephus, Matitjáhu fia, jeruzsálemi pap*, aki a háború elején magam is harcoltam a rómaiak ellen, később pedig *kénytelenségből* az események szemtanúja voltam, elhatároztam, hogy görög nyelven *is* megírom ennek a háborúnak a történetét a caesar római alattvalói számára, mint már anyanyelvemen megtettem a Közel-Keleten élők kedvéért."

A zsidó háború más feljegyzőiről így ír: „Ezek az írók nem átallják történelemnek nevezni tákolmányaikat, melyek – nem is szólván silány tartalmukról – véleményem szerint céljukat is elhibázták, mert abban a törekvésben, hogy a rómaiak nagyságát minél jobban kiemeljék, a zsidók erejét általában jelentéktelennek tüntetik fel. Sehogy sem tudom megérteni, miért volna nagy dicsőség jelentéktelen ellenséget legyőzni. *A kiváló római hadvezérek dicsősége* – véleményem szerint – jelentéktelenné zsugorodik, ha Jeruzsálem küzdelmes elfoglalása nem lett volna *fényes haditett*. Mindazonáltal nincs szándékomban versenyre kelni azokkal, akik a rómaiakat dicsőítik, hanem pontosan akarok beszámolni arról, ami mindkét részen *valóban* történt... Merthogy a belső viszály volt az oka a város pusztulásának, és hogy maguk a zsidók zsarnokai kényszerítették a rómaiakat, *akaratuk ellenére*, hogy bevonuljanak a Templom-körzetbe és felgyújtsák a szent Templomot, annak tanúja maga Titus császár, a Templom lerombolója, aki az egész háború alatt szánakozott a népen, mert tehetetlen volt

a partizánokkal szemben, és aki a város elfoglalását saját jószántából ismételten halogatta, húzta-halasztotta az ostromot, remélve, hogy a lázadás vezetői megadják magukat..."

A történetíró feladatát a következőképpen határozza meg az előszóban:

„Elismerésre csak az tarthat számot, aki korának hiteles tényeken alapuló történetét megmentette a feledéstől, és feljegyezte az utókor számára. Alapos történeti munkát ír az, aki eredeti anyagot önálló előadásban művészi módon tolmácsol... Én itt elmondom, hogyan kegyetlenkedtek a zsidó pártvezérek honfitársaikkal, viszont milyen kíméletesen bántak a rómaiak az idegenekkel; továbbá, hogy *Titus, akinek egyetlen kívánsága volt a város és a Templom megmentése*, hogyan szólította fel békekötésre a lázadókat. Mindezt megírtam ebben a hét könyvben – olyan emberek számára, akik *az igazságot* szeretik, nem pedig csak szórakoztató olvasmányt kívánnak."

Josephus a mű előszavában említi, hogy a zsidó háború történetét először „anyanyelvén", azaz arameusul írta meg a közel-keleti népek számára. Itt valószínűleg elsősorban a Babilóniában élő zsidókra gondolt, akik nem vettek részt a háborúban, bár a jeruzsálemi harcosok remélték, hogy a lázadás kitörése után segítséget kapnak majd a nagyszámú babilóniai zsidó közösségtől. Feltehető, hogy ez az arameus nyelvű első verziója a nagy történeti műnek, nem teljesen azonos az ismert, görög nyelvű munkával, mert célja is más volt és más az olvasóközönség. Egy Behrends nevű balti német tudós e század elején közzétett egy régi, szláv nyelvű *A zsidó háborút*, melyről azt állította, hogy az az elveszett arameus nyelven írott *A zsidó háború* középkori fordítása. A történelemtudomány ezt az állítást nem találta bizonyítottnak.

A Rómában megjelent görög nyelvű *A zsidó háborút* a császári család imprimaturjával látta el, és ezzel hitelességét igazolta. Josephus általában igazolja és dicséri Vespasianust és Titust mint hadvezéreket és politikusokat, szemben a római arisztokráciával, akik lenézték őket, mint a vezetésbe betolakodókat (homines novi). Önmagáról és szerepéről természetesen szintén pozitív hangnemben ír, de ezzel érezteti, hogy önigazolásra van szüksége. Hangsúlyozza, hogy ő a békét akarta már a lázadás kezdetén, galíli ellenfeleit politikai cselekkel veri le, és pszichológiai eszközökkel, sőt csalásokkal befolyásolja a tömegeket. Többször megmenekül ellenségei kezéből, mert *Isten vele van*. A nép, a város a Templom érdekében igyekezett rávenni a város védőit, hogy tegyék le a fegyvert. Elhallgatja, hogy a messiási mozgalom erős volt Júdeában, és ez is tüzelte a nép ellenállását. Szerinte csak a „rablók" terrorja és diktatúrája kényszerítette a népet a „lázadás"-ra. Bevallott célja, hogy ily módon mentse a zsidó népet a rómaiak dühétől és bosszújától, nemcsak Erec Jiszráélben, hanem a Római Birodalom egész területén, hiszen akkor már mindenütt voltak gáluti zsidó közösségek. *A zsidó háború* legdrámaibb részlete a Szentély pusztulásának valószínűleg hiteles leírása.

„Eleázár ben Simon, Jóhánán Gus Chalav (Giszkalai János) és Simon bár Giora volt a három párt vezetője. Ezek egymást és a népet pusztították, miközben a várost a rómaiak körülzárták. Eleázárék őrjöngésükben semmiféle istentelenségtől sem riadtak vissza, de azokat, akik áldozni akartak, mégis bebocsátották a Templomba... de a lázadásnak mégis áldozatául estek, mert a hadigépekből óriási erővel kilőtt lövedékek az oltárra és a Templomba is becsaptak, és az áldozókat, valamint a papokat egyaránt leterítették. Így aztán sokan, akik a világ minden sarkából siettek a híres és mindenki szemében szent helyre, előbb rogytak össze, mint áldozati állataik, és vérükkel fröcskölték tele az oltárt, melyet a görögök és a barbárok is tisztelnek. Bennszülöttek és külföldiek, papok és világiak hullái tornyosultak itt halomba, és vérük tócsákban gyülemlett a szent helyen. (Itt Josephus a bibliai próféták stílusában kiált fel a leírásban.) Kellett-e valaha is ilyesmit elszenvedned a rómaiaktól, Te szent város? Hiszen ők csak azért jöttek, hogy a saját fiaid által rád kent mocskot tűzzel kiégessék! Mert már nem voltál Isten városa, és nem is maradhattál az, miután tulajdon lakosaid sírja lettél, és a Templomot a polgárháború temetőjévé aljasították! De talán megint régi fényedben ragyoghatsz, ha kiengeszteled azt, aki elpusztított: az Istent!"

A zsidók történetén és az annak függelékeként megjelent *Önéletrajzon* kívül Josephus igen gyakran idézett munkája az *Apión elleni vádirat*. Apión az első évszázadban egy alexandriai homéroszi akadémia igazgatója volt. Ebben az időben erős, sok lelket számláló zsidó hitközség, település létezett Alexandriában. Apiónt a világ antiszemita irodalma megalapítójának tekinthetjük. Propagandaérvei a *Cion bölcseinek jegyzőkönyve* egyik fő forrása. Írásaiban szerepel a vérvád és a szamárfej imádata. A zsidók idegenek, üldözni kell őket és kiüldözni Alexandriából. Josephus *Vádirata* két részből áll: 1. az apióni vádak negatív érvekkel történő visszautasítása, melyben erős szatírával támadja a zsidóellenes gyűlölködést, és logikus negatív érvekkel visszautasítja az alaptalan vádakat; 2. ugyanezt teszi pozitív érveléssel: felsorolja a zsidó filozófia értékeit, a hellenizmussal való összehasonlításban hangsúlyozza a judaizmus magasabbrendűségét. A zsidó erkölcs messze felülmúlja a hellenista életformát.

Ebben a művében Josephus Flavius teljesen azonosítja magát népével és vallásával. Talán itt az öregedő író visszatér a zsidósághoz, talán ez az igazi Joszéf ben Matitjáhu és nem az, aki fiatalabb korában félrevezette katonáit, hogy maga életben maradjon, és aki népének szabadságharca idején az ellenség táborában a szabadságharc vezetőit gyalázta, és megadásra biztatta a harcosokat.

Josephust mint történészt és írót kell értékelnünk. Az ókorban a történelemírás az irodalom egyik ága volt, így írónkat nem lehet a historiográfia mai követelményei szerint megítélni. Jelentősége, hogy az ő életműve a leghitelesebb dokumentum a második Templom korszakáról. Nélküle semmi *hiteleset* nem tudnánk népünk tragikus szabadságharcáról. Korunk archeológiája minden földrajzi leírását igazolja. A háború zsidó vezetőinek megítélésében egyéni érdekei és római érdekek vezették. A város eseményeit az ostrom alatt, hallomásból írta meg, szökevények, menekülők, római katonák nem mindig hiteles beszámolóiból.

Irodalmi szempontból Josephus a világirodalom ókori vezető írói közé tartozik. Epikus stílusa, hőseinek jellemzése plasztikus és meggyőző, leírásai megkapóak, pontosak és színesek – különösen *A zsidó háborúban*. Az író itt teljesen azonosítja magát könyve tárgyával: a zsidók háborújával. Országa, Maszada, Jeruzsálem elestét, a Templom pusztulását úgy írja meg, hogy számunkra az azonos az életünkben átélt Soával. A leírás, a siratás pátosza a pusztulás integráns pátosza.

Josephus zsidó szempontból történő értékelése és megítélése mind a mai napig eldöntetlen. A zsidó tradíció és számos zsidó történész árulónak tekinti, aki papi származása, halachikus nevelése és nagy műveltsége ellenére, a nép válságos óráiban elárulta testvéreit, átállt az ellenség szolgálatába és a római vezető körök érdekeit szolgálta. Mások szerint: Josephus liberális farizeus világnézete szerint cselekedett, hitt a zsidó nép jövőjében, és a fennmaradás lehetőségét Róma uralmának elismerésében látta. E felfogás szerint, bár életét erkölcstelen, pragmatikus csalással mentette meg – de azért, hogy népe általa vélt érdekeinek szentelhesse magát. Istenhite végig megmaradt, és népe megbecsüléséért – mint felvilágosult zsidó szellemi vezető – harcolt az akkori antiszemiták ellen. Igaz, hogy három római császár – Vespasianus, Titus és Domitianus – kiszolgálója volt, és jelleme nem erkölcsi ideál, de jelentősége majd kétezer éven át kétségtelen.

Haber Benjámin Zeév

Háketer

A téma, amelyről igen kevesen hallottak és még kevesebben ismerik, a zsidó nép vallási, kulturális és társadalmi történetének a 9. században kezdődő, de mai életünkben is aktuális problémakörét öleli fel.

A *Keter*, mint a legrégibb kézírásos, teljes T'nach kalandos megismerése elvisz minket elsősorban egy olyan világba – zsidó világba –, amely az európai zsidóság számára egzotikum, ismeretlen valami volt. A keleti zsidóságnak, az arab országok zsidóságának világába. Az európai zsidóság meg volt győződve arról, hogy a zsidóságot Varsó, Vilna, Galícia, a cári Oroszország, Máramaros és Szatmár jelenti. Meg voltak győződve arról, hogy a strámli, a kaftán, a fehér harisnya az ősi zsidó viselet – a jiddist pedig szent nyelvként a zsidóság nyelvének ismerték el. Távol áll tőlem, hogy kisebbítsem a jiddis nyelvnek – ahogyan azt Schön Dezső írta egy tanulmányában, „a hatmillió zsidó" nyelvének – az értékét, fontosságát lebecsüljem, de mind az említett viselettel, mind a jiddis nyelvvel elkülönítettük magunkat a világ zsidóságától. Szent nyelvnek lett deklarálva. A T'nachot, a Misnát, a Talmudot jiddisre fordítva tanultuk. Anyáink a jiddisül írt *Cene-Renét* (Ceéná ureéná) szent könyvként olvasták. Mutattak nekem egyszer egy képet, amelyen Mózes volt a kőtáblákkal, de nem Michelangelo Mózese, hanem strámlival és kaftánban öltözve. A bóchernek, aki ezt nekem mutatta, azt mondottam, hogy Mózes biztos jiddisül beszélt, legfeljebb volt egy kis egyiptomi akcentusa.

Nem tudtuk azt, hogy van pár millió zsidó, akik héberrel kevert arabot és ladinót beszélik. Nem vált bennünk tudatossá az a tény, hogy a zsidóság bölcsője itt, Keleten ringott, hogy Babilónia, Szíria, Libanon, Egyiptom, Tunisz, Marokkó, Jemen pár milliós zsidósága őrzi az ősi héber kultúrát. Ennek a világnak egy kis részébe próbállak elvinni benneteket, az előadás címében megjelölt *Háketer*en keresztül.

Mindnyájan tudjuk, hogy a Keter szó szerinti fordításban „korona". Az arab zsidó világ ezzel a névvel illetett egypár régi kézírásos T'nach-töredéket, amit arabul *Tag*nak neveznek. Rengeteg világi és vallásos kézirat maradt fenn. Ezek nagy része a világ három helyén található meg: a leningrádi kézírásgyűjteményben, amely talán a legnagyobb, de a kommunista rendszer nem engedte meg annak tanulmányozását, így az ezzel kapcsolatos ismereteink még a cári időkből erednek. Talán most, a peresztrojka idején ez az izolálás is fel fog oldódni. A másik gyűjteményt Kairóban találták meg, ezt a kairói Genizának nevezik. Az ott felhalmozott anyag mindenki által hozzáférhető volt, olyannyira, hogy nagyon sok irat el is tűnt. Bostonban van még egy régi héber kéziratgyűjtemény, amely

szintén szabadon tanulmányozható. Budapesten, a Kaufmann-hagyatékban is találtak a kairói Genizából származó töredékeket. De a zsidó világ legértékesebb T'nach-kéziratait – amelyeket a *Keter* névvel illettek – egy szíriai városban, Aram-Cubá, Chálebben, francia elnevezéssel: Aleppóban őrizték.

Ezek egyikét – amely a legrégibb –, az egyedüli tejles és a legszentebbnek tartott T'nachot Háketer jelzővel illették. A vallásos irodalomban *Keter Aram-Cubá* néven ismert. Ezzel a Keter Aram-Cubával fogunk foglalkozni.

Először nézzük meg a városnak, Chálebnek, azaz Aleppónak a fekvését, és ismerjük meg röviden a történetét. Cháleb második legnagyobb városa Szíriának, közel félmillió lakossal, Szíria északi részében. A város története egyiptomi feljegyzések szerint visszanyúlik az időszámításunk előtti 17. századba. Az évezredek folyamán a hódítók egymást váltották. Időszámításunk szerint 637-ben a várost arabok foglalták el. 1086-ban az egyiptomi hadsereg foglalta el Chálebet. 1260 körül a mongolok ismert kegyetlenségükkel elpusztítják a várost, amely később török uralom alá kerül, egészen az első világháború utánig. Ekkor francia mandátumterület lett, és 1945-ben a független, önálló Szíria részévé vált.

Földrajzi fekvésénél fogva a városnak fontos stratégiai, gazdasági és kulturális szerepe volt. Zsidó közösség már a rómaiak idején is élt itt. Egy nagy templom, amely a legendák szerint még a második Templom idejében épült, egyik nevezetessége volt Chálebnek. A 13. század közepén a mongolok óriási pusztítást végeztek a zsidó lakosság körében. A spanyol kiűzetés idején, egészen a 16. századig nagy volt a zsidó bevándorlás Aram-Cubába. Azok, akik előbb Olaszországba vagy Franciaországba mentek, most Chálebbe jöttek, és ezáltal megnőtt és megerősödött a zsidó közösség. A bevándorlókat „frankosoknak" hívták, innen az általunk is ismert és használt meghatározás az édot hámizráchra: frenkek. A 18. században európai zsidók tömegesen jöttek Chálebbe, és növelték a város zsidóságának gazdasági és kulturális szerepét. Később az Alliance is nyitott iskolákat, ahol már európai kultúrára is nevelték a fiatalságot. Az első világháború után kb. 6000 zsidó élt Chálebben. A gazdagok külön negyedben, Gemáliában laktak, ahol egy asszimilációs folyamat kezdődött (hasonlóan, mint Pesten a Lipótvárosban). A szegényebbek, akik a zsidósághoz jobban ragaszkodtak, a régi negyedben (mondjuk, a pesti VII. kerület) maradtak. A két háború között megindult a kivándorlás Argentína, Brazília, Amerika, Mexikó és Izrael felé. Mindenütt képviselve volt a chálebbi zsidóság, és így Cháleb a nemzetközi kereskedelem központja lett.

Sok talmudbölcset, -tudóst nevelt Aram-Cuba. Minden generációnak megvolt a maga híressége. Rámbámmal leveleztek, Szá'ádjá Gáón és Jehúda Álchárizi sok időt töltöttek Aram-Cubában. És mégsem erre volt büszke, és nem ezzel dicsekedett a város.

Számos gazdag kereskedő élt a városban, minden generációban, akik nemzetközi kereskedelmet is folytattak. Sok család fiókokat nyitott Tokiótól Párizsig és Brooklyntól Buenos Airesig. És mégsem erre volt büszke, és nem ezzel dicsekedett a város.

Az aram-cubai zsidóság ősrégi. Már a második Államban, de vannak bizonyítékok, hogy már az első Állam idejében is laktak zsidók Aram-Cubában. A különböző bevándorlási hullámok állandóan gazdagították és értékesebbé tették a chálebi zsidó közösséget. Egy részük a Tórát, más részük a kereskedelmet gazdagította. És mégsem erre volt büszke, és nem ezzel dicsekedett a chálebi zsidóság.

Két dologra – amelyek valójában együvé tartoztak – volt büszke és velük dicsekedett a chálebi zsidóság: az ősrégi templom és a *Keter*, amit ebben a templomban őriztek. Oly nagy volt a büszkeségük, hogy e két kincs köré egész legendakört szőttek. Egyrészt, hogy a templom még a második Állam idejében épült, másrészt, hogy a *Keter*t Ezra Hászófer írta, amikor Babilóniából Jeruzsálembe ment. Hiába voltak minden tudományos kutatás bizonyítékai, hogy a templom „csak" 1500 éves, a *Keter*t pedig „csak" a 9. század végén írták Jeruzsálemben, onnan Egyiptomba s azután Chálebbe került, ahol összesen „csak" 600 évig volt. Minden hiábavaló volt. Legenda legendákat szül. Hiszen a város melletti faluban, Tadefben volt a hagyomány szerint Ezra sírja, ott épült az Ezra Hászofér templom, ahol minden generációban csodálatosnál csodálatosabb dolgok történtek. Ott volt látható a kő, amelyen Ezra ült, és egy másik nagy kő, amelyen a *Keter*t írta. Ezek mind szemmel látható és kézzel tapintható dolgok, tehát a legenda valóságához nem férhet kétség. Hét csarnoka volt a templomnak: az egyik be volt falazva. Miért? És meséli a legenda: sok-sok évvel ezelőtt Kámel-Ádin (átkozott legyen a neve) mecsetté akarta átalakítani a templomot. Eljött a templomba, hogy a pontos utasításokat megadja az átalakításra. Ekkor a csarnokból egy kígyó jött ki, körülcsavarodott Kámel-Ádin nyakán, és megfojtással fenyegette, s nem volt hajlandó megszabadítani Kámel-Ádin nyakát, amíg meg nem esküdött Allahra és annak prófétájára, Mohamedre, hogy nem fogja bántani a templomot. Ennek emlékére falaztatták be a templom gabbejai a csarnokot.

A legmegbecsültebb csarnok az ún. Élijáhu Hánávi-csarnok volt, mert ott őrizték a *Keter*t. Egy nagy kövön egy vasláda volt, két kulcsra járó zárral. A kulcsok a község két elöljárójánál voltak. Ha ki kellett nyitni a ládát – olykor egy-két emberöltő is beletelt, míg ez előfordult –, akkor ez az egész vezetőség és a rabbik jelenlétében történt, mind a kinyitása, mind a bezárása. A művelet előtt mindnyájan a mikvében mártóztak meg. Apáról fiúra maradt a hagyomány, miszerint jobban őrizte, védte a *Keter* a közösséget, mint ahogyan a közösség védte és őrizte a *Keter*t. És mondja tovább a hagyomány, hogy amely napon eltávolítják a *Keter*t, az aram-cubai szent hitközösség pusztulásra lesz ítélve.

Ezen a szájhagyományon kívül a *Keter*ben az első oldalon valóban a következő mondat olvasható: „Áldott legyen, aki ezt őrzi, átkozott legyen, aki ellopja, átkozott, aki elzálogosítja – nem szabad eladni és nem szabad megváltásra felhasználni, ameddig a világ fennáll."

A több mint ezeréves kézirat volt a chálebiek büszkesége. A legrégibb volt az összes T'náchok közül, ameddig nem találták meg a holt-tengeri tekercseket, amelyek időszámításunk előtt ezer évvel íródtak, csakhogy ezek csupán T'nách-töredékek és nem a teljes T'nách, mint a *Keter*. Mint érdekességet említem meg, hogy a holt-tengeri tekercseket abban az évben – 1947-ben – találták meg, amikor a *Keter*, ugyancsak részben, a tűz martaléka lett. De erről majd később.

A *Keter* büszkesége volt a világon bárhol élő chálebieknek, merthogy éppen Cháleb lett a megőrzésre kiválasztva. Mert ha ott írták volna vagy a közösség

megvette volna, akkor természetes, hogy ők őrizzék. De nem így volt. Most aztán felmerül a kérdés, hogyan került a *Keter* Chálebbe. Hagyjuk el a legendákat és nézzük, mi a tudományos kutatások megállapítása! Először is lássuk, hogyan néz ki a *Keter*! Ez nem Széfer Tóra, nem tekercs, hanem könyv alakban bekötve, kódex formájú. A lap mindkét oldalára van írva, magánhangzó-pontozással és hangjegyekkel. A Tórában nem szabad sem pontozásnak, sem hangjegyeknek lennie. A felolvasónak kívülről kell tudnia mindezt. Könyvből felolvasni Tórát nem szabad – a karaitáknál pont fordítva van. A tóratekercsben pontos előírás szerint vannak elrendezve a fejezetek, bekezdések, sor- és betűtávolságok. Mindezek pontos másolatai a *Keter*nek, amely később alapját szolgálta a Rámbám által szentesített Tóra háláchának.

A *Keter*t a 9. század végén vagy a 10. század elején Rabbi Slómó ben Buájá írta vagy Jeruzsálemben vagy Tibériáson, amely akkor Erec Jiszráél kultúrközpontja volt. Azokban az időkben az Erec Jiszráélből jövő könyveknek nagyobb hatása volt a szétszóratásban élő zsidóságra, mint ma. A pontozást és a hangjegyeket egy Áháron ben Áser nevű – e téren igen híres – család leszármazottja csinálta. A *Keter* Jeruzsálemben volt egy karaita templomban. A 9. század végén, a keresztes hadjáratok idején elrabolták és Kairóba került. Ott a kairói zsidóság pénzért kiváltotta a *Keter*t a gajok kezéből, és a templomban őrizték. Itt kerül kapcsolatba Rámbám a *Keter*rel. Az összes feljegyzések szerint (nem legendák) Rámbám a 12. században fogadta el pontozásával és hangjegyeivel alapként és irányítóként a *Misné-Torá* című munkájában, mikor is előírta és meghatározta a mai napig is érvényben levő tóraírási és -olvasási halachát.

Mikor került a *Keter* Chálebbe? Ezzel kapcsolatban is többféle elmélet és bizonyíték van. Ne felejtsük el, hogy 800, sőt 1000 év előtti és alatti eseményekről van szó. Itt álljunk meg egy pillanatra! Mi, magyarul beszélő zsidók, akik itt vagyunk, jól emlékszünk még a magyar zsidóság egy részének asszimiláns törekvéseire, amelyek ma is léteznek. Büszkélkedtünk magyarságunkkal és a magyar kultúrához tartozásunkkal. Büszkék voltunk arra, hogy már a 12. századból van magyar irodalmi nyelvemlék: „Látjátok, feleim, szümtükkel..." (*Halotti beszéd*), de nem tudtuk azt, hogy ebben az időben nekünk már költőink, filozófusaink, orvosaink (orvosok és nem ráolvasók) voltak, igaz, nem reflexológusok, sem homeopaták. A 9. században már nyelvtani, pontozási és hangjegy-problémáink és -vitáink voltak. Próbáltunk volna Magyarországon érettségire menni a *Halotti beszéd* ismerete nélkül... de kérdezem én, hogy a vallásos iskolákon kívül nálunk hány érettségiző gyerek tudja, hogy mi az a *Keter Aram-Cuba*? Az a *Keter*, amit a nép még szentebbnek tartott, mint a Tórát.

No, de kissé elkanyarodtam a tárgytól... Tehát hogyan került Chálebbe a *Keter*? Sokféle történet van forgalomban; a legelfogadhatóbb, hogy A. David Nected, Rámbám dédunokája, 1375-ben vitte Aram-Cubába, és valóban itt őrizték a már elmesélt formában, közel 600 évig. Onnan az ötvenes években Izrael második elnökének, Ben Cvinek a kezdeményezésére Jeruzsálembe került, ahol ma is őrzik, és ezzel a kör bezárult. No, de ez nem ilyen egyszerű.

Mint már mondottam, Chálebben fanatikus ragaszkodással őrizték. Nem engedték sem fényképezni, sem lemásolni. Vaskazettába elrejtve, az Élijáhu-csarnokban tartották. Ide jöttek könyörögni mindazok, akiknek valami bajuk volt, gyertyákat gyújtottak, családi betegségek, szerencsétlenségek esetén, meddő és állapotos asszonyok is. És ha a rabbinikus bíróság előtt folyó valamilyen perben esküre volt szükség, úgy ez a szertartás az Élijáhu-csarnokban zajlott le; a *Keter*t őrző vaskazettára téve kezüket, esküdtek meg állítólagos igazukra.

Nagyon keveseket ért az a megtiszteltetés és szerencse, hogy láthassák és tanulmányozzák a *Keter*t. Közöttük volt Jichák ben Cvi, aki 1935-ben járt Chálebben, és tanulmányozhatta a *Keter*t. Az utolsó, aki ebben a megtiszteltetésben részesült, Dávid Kászutó volt, aki a jeruzsálemi egyetem rektorától, prof. Mágnestől kapott megbízatást egy T'nach kiadására. 1943 decemberében hosszas könyörgések, intervenciók és protekciók útján sikerült Kászutónak engedélyt kapnia a *Keter* tanulmányozására, de csak úgy, hogy állandóan két rabbi és két elöljárósági tag állott mellette, nehogy lefényképezze vagy lemásolja. Ennek a tanulmányozásnak az eredménye volt a közismert Kászutó-T'nach. A chálebi zsidó közösség teljes jogú ura volt a *Keter*nek. Szinte hozzáférhetetlen szentségként őrizték. A bajok a negyvenes évek elején kezdődtek. Az arab nemzeti mozgalmak győzelme Szíriában főleg Chálebben, és az arab nemzeti mozgalom összeütközése a cionizmussal – a bagdadi pogrom – mindmegannyi figyelmeztető vészjelzés volt a szíriai zsidóság részére és a chálebi *Keter* sorsára. Megkezdődtek a mentési kísérletek, hogy a *Keter*t Jeruzsálembe hozzák. Mindezen kísérletek élén megb. Jichák ben Cvi – második államelnökünk – állott, akit két szempont vezetett: úgy is, mint cionista vezérférfiú és úgy is, mint a zsidó múlt kutatója, törekedett erre.

A *Keter* megmentésének körülményeiről egymásnak sokszor ellentmondó történetek és bizonyítékok vannak. A *Keter* megmentése a csodálatos véletlen műve volt.

Távit és Schéber rabbik elbeszélése szerint ez így történt: „A Palesztina kettéosztásáról és a zsidó állam létesítéséről szóló ENSZ-határozatot egy pénteki napon hozták. Vasárnap még nem bántottak minket, de elrendelték a város körülzárását. A zsidók, saját határozatuk értelmében, nem hagyták el házaikat. Hétfő reggeltől egészen délig katonaság vonult fel a templom körül, azzal az indokkal, hogy a templomot védeni jöttek. Két vezetője a chálebi zsidóságnak elment Cháleb parancsnokához, valamint a rendőrség főkapitányához, és a zsidóság védelmét kérték. Megígérték, hogy mindannyian védve és őrizve lesznek. És mi el is hittük ezt – mondta a két vezető férfiú. Délben kezdett a tömeg összegyűlni és tüntetni a templom körül: „Palesztina a miénk" és „Pusztuljanak a zsidók" jelszavakat kiabáltak. A katonaság süketnek tettette magát. Délután a tömeg megrohamozta a templomot, és annak lerombolásába kezdett. A katonaság mindenben segített a pusztítóknak. Rövid órák alatt mind a nagytemplom, mind a város összes temploma leégett és elpusztult. A kivonuló tűzoltóság víz helyett benzint és petróleumot fecskendezett a lángoló templomokra. A zsidók halálfélelemben voltak, és nem mertek kimozdulni házaikból. A kormányzat figyelmeztette ugyan a tüntetőket arra, hogy ölniök nem szabad – rabolni és rombolni igen, de ölni nem. Így volt egész éjszaka – betörtek a zsidó lakásokba, raboltak és pusztítottak. Reggelfelé a katonaság megkapta a parancsot, hogy oszlassa fel a tüntetést. Másnap a rendőrparancsnok jött ki a helyszínre, és

elégedetten mosolygott. A katonaság három napig őrizte a romokat, és nem engedte a zsidókat még csak a romok közelébe se."

Eddig valamennyi vallomás megegyezik. A továbbiakban már számos, egymástól eltérő verzió született, amelyek lényege, hogy mindig más és más személy állítja be magát a *Keter* megmentőjének. Az említett két rabbi így meséli tovább a történteket: „A negyedik napon bementünk a templomba, mely tele volt a tórák, tefilinek és imakönyvek elégéséből származó hamuval, és közte egy-egy épen maradt lap. Ott találtuk meg a *Keter*t is. A *Keter*t őrző vasláda ott volt felfeszítve és összetörve. Rögtön magunkhoz vettük, és egy gójnak adtuk megőrzésre. Pár hónap múlva a *Keter* újra zsidók kezébe került, akik őrizték azt. Neveket nem árulhatunk el, mert egy része ma is Chálebben él."

Mindezek a vallomások 1949-ben Jichák ben Cvi irodájában hangzottak el. A megtalált és a későbbiekben ismertetett úton Jeruzsálembe került *Keter*ből egy igen nagy rész hiányzik. Sarkai meg vannak égve. A *Keter* Jeruzsálembe megmentése után 10 évvel, 1958-ban került, egy Mordeháj Páchám nevű, perzsa állampolgárságú, Szíriából kiutasított zsidó útján.

Az ő története a következő: a templom égése utáni éjszaka arab ruhába öltözve végigjárta a zsidó negyedet. A zsidó üzletek felgyújtva, a lakások kirabolva. Belopódzott a templomba, ott a rengeteg elégett tóratekercs és imakönyv között óvatosan járkált, nehogy rálépjen egy tóramaradványra. „Ahogyan járkáltam, megláttam egy lángokban álló vaskazettát, benne a *Keter*, amely még égett. Kirántottam, és köpenyembe burkolva eloltottam. A templom tele volt gojokkal, akik a földre szórt ezüst tóradíszeket és a tóraszekrény arannyal hímzett függönyeit lopkodták. Engem arabnak néztek, és szívélyesen köszöntöttek. A már eloltott *Keter*rel kimentem, és a sámás – Áser Bágdádi – lakásához mentem, s ott átadtam neki a *Keter*t."

Tíz évig, 1957-ig semmiféle biztos információnk nincs a *Keter* sorsa felől. És Páchám mesél tovább, s az elmondottak már ellenőrizhető tények: „Véglegesen és örök időkre kiutasítottak Szíriából. Elutazásom előtti napon elmentem a templomba, hogy elbúcsúzzak a rabbiktól és az elöljáróságtól. – Ülj le – mondotta nekem Tánvil rabbi. – Akarok neked valamit mondani, de őszintén szólva féltelek, mert egy életveszélyt magában rejtő kérésünk van. Figyelmeztetlek, hogy ha felfedeznek, akkor felakasztanak. Ezra Hászófér *Keter*jéről van szó, amelyet el kellene juttatni Jeruzsálembe, de az állam halálbüntetés terhe mellett megtiltotta a kivitelét. – Mindezek dacára – mondja Páchám – vállaltam a *Keter* kicsempészését. Kérdésemre, hogy kinek adjam oda Jeruzsálemben – ha sikerül a csempészés –, azt a választ kaptam, hogy akinek én jónak látom, csak vallásos legyen, és ne akarjon ebből anyagi előnyöket. A határon szinte csodálatos módon sikerült a motozást elkerülni, és a *Keter*t kihozni. Én Szíriából Törökországba mentem, majd egy pár hónap után Erec Jiszráélbe jöttem.

Sok általam jogtalannak tartott kérésnek, pressziónak és anyagi csábításnak kellett ellenállnom a *Keter* átadásával kapcsolatosan, míg végre úgy határoztam, hogy az aram-cubai *Keter*t Izrael államelnökének, Jichák ben Cvinek a kezébe teszem le."

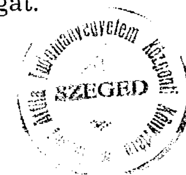
Itt most meg kell jegyeznem, hogy a *Keter* megmentése és hozzánk érkezése között eltelt tíz évben Jichák ben Cvi a világ összes zsidó fórumait, a világon szétszórt chálebi hitközségeket, az izraeli szfárádi főrabbit – mindenkit mozgósított, hogy a chálebi maradék zsidóságot rábírják a *Keter* Erecbe való kijuttatására. A siker az ő kitartásának az eredménye. A *Keter* átadásának első éveiben igen sokan próbálkoztak azt megszerezni. Voltak, akik idealizmusból, voltak, akik a legendákhoz való fanatikus ragaszkodásból, és voltak, akik remélt anyagi előnyökért próbálták a *Keter* őrzési jogát elnyerni. A rabbinikus bíróság előtt három évig tartó per folyt le. Az izraeli chálebi zsidó közületek perelték Páchámot, hogy miért adta át a *Keter*t Jichák ben Cvinek. A per, melynek során a felperest Laniado ügyvéd és Páchámot a Jichák ben Cvi által kinevezett Tuszia Cohén ügyvéd képviselte, Páchám rehabilitásával végződött. A *Keter* – nagyon hiányosan, de – itt volt. Hol vannak a hiányzó lapok? Ez a kérdés még a mai napig sincs tisztázva. Különböző verziók és tanúskodások vannak forgalomban. Egy 1948 márciusában alijázott chálebi zsidónő, Szárá Chéber szerint alijázása előtt beszélt a chálebi sámással, Áser Bágdádival, aki azt mondotta neki, hogy a *Keter* egypár lapja nála van. A sámás alijázott, de tagadta, hogy nála lennének *Keter*-lapok. Ugyanígy történt a több más helyen állítólag található *Keter*-lapokkal.

1981 decemberében egy Sulamit Romanov nevű jeruzsálemi nő juttatott el egy lapot a *Keter*ből. Ezzel a lappal együtt a *Keter*nek ma 295 33x26,5 cm nagyságú lapja van. A számítások szerint még 200 lapnak kell lennie. A meglévő lapok között vannak szakadtak, vannak olyanok, amelyeknek a sarka megégett vagy penészes. Vannak csak fél lapok vagy a lap oldalrésze hiányzik. Biztos, hogy a világ minden részén vannak elszórva a *Keter*ből lapok – úgy, ahogy azt Ámnon Sámus (aki egyébként a legalaposabban foglalkozott ezzel a kérdéssel), a megfilmesített és televízióban bemutatott *Michel Ezra Száfrá és gyermekei* című könyvében is megírta. A lapok hollétének titokban tartása magyarázható azzal, hogy talizmánként, tradícióként vagy anyagi forrás lehetőségeként ragaszkodnak hozzá. Amint már mondottam, a kezünkben levő rész is nagyon rossz állapotban van. A szakértők szerint egy-két évig tartó restaurálásra volna szükség, csakhogy éppen erre nem volt pénz.

A *Keter* egészen 1975-ig a Ben Cvi-intézet pincéjében volt, ahol egy vaskazettában őrizték. Azután átvitték a Nemzeti Könyvtárba, és az egyetemmel megegyezés jött létre a kutatómunkáról. A nyolcvanas években átkerült a megérdemelt helyére: az Izraeli Múzeum Könyvcsarnokába. Nem állították ki, mert jelenlegi állapota nem teszi lehetővé a szállítását. Az utóbbi években történtek kezdeményezések megmentésére. Létrejött egy egyesület, amely adományokat kér a restaurálás céljaira. Valami nagyon csekély összeg már összegyűlt, és a helyrehozó, javítási munkálatok megkezdődtek. A *Keter* anyagi értéke felbecsülhetetlen, de szellemi értéke felülmúlja ezt.

Így aztán a végére értünk a *Keter* történetének, amelyet igyekeztem röviden ismertetni. Tanulságként vonjuk le azt, hogyan tudunk szellemi és vallási kincseinkre vigyázni. Legyünk büszkék történelmünk erkölcsi és kulturális értékeire, és ne becsüljük le, ne nevezzük reakciósnak a „modern kultúra jegyében" vallásunkat, történelmünket és kultúránkat.

A múlt és a jelen folytatólagos összekapcsolása fogja megvalósítani a prófétai ígéretet, hogy a zsidó örökkévalóság nem hazudtolja meg önmagát.

שנשא בכל שבת באוזני המתפללים המבוגרים. למעשה כל תפקידי הרבנות רבצו עליו ועליו בלבד, מאחר והרב, **דר׳ לעוו**, היה שקוע כולו במחקריו המדעיים. פורמלית קיבל את התואר "רב ראשי" ב-1942, על-פי המלצת **הרב לעוו**, שהתפטר אז מהכהונה בגלל גילו (90 שנה).

בסגד היו בתי חולים עירוניים ובתי חולים אוניברסיטאיים; הרב פרנקל הקפיד לבקר לפחות פעם בשבוע כל חולה יהודי שהיה מאושפז באחד מבתי החולים האלה. בין החולים היו כאלה שהגיעו לאשפוז ממקומות רחוקים מאד. בפיהם ובפי משפחותיהם התהלכו סיפורי תהילה על הרב פרנקל כמושיעם בעת צרה.

בעצמו נכח בכל ברית מילה, ערך חופה לכל הזוגות החדשים ונשא הספד בעת כל קבורה, בשרב ובשלג, לעני ולעשיר וללא כל תמורה. כינויו היה "הרועה הרוחני" (lelki pasztor) של הקהילה, במלוא מובן המילה.

הרב פרנקל שימש גם – ללא שכר – כרבם של האסירים היהודיים בבית הסוהר המרכזי שהיה בסגד. בין האסירים היהודים מעטים היו השפוטים על העבירות הפליליות הרגילות בין הגויים; בין היהודים היו אסירים פוליטיים (הקומוניסטים המפורסמים מצד אחד וילדים יהודיים מאוי-וידק, שנשפטו על התנגדות פעילה לכוחות ההונגריים והגרמניים, שכבשו את עירם ב-1941, מצד שני) ועבריייני "צווארון לבן".

מעמדו של **דר׳ פרנקל** היה כמעמדם של חברי הסגל של בית הסוהר. בין תפקידיו היה לצנזר את מכתבי האסירים היהודיים שלפי התקנון של בית הסוהר רשאים היו לכתוב למשפחותיהם לעתים רחוקות בלבד. אך **לדר׳ פרנקל** היתה סמכות לאשר משלוח מכתבים גם במועדים נוספים. למעשה הוא אישר שיגור מכתבים ללא הגבלה למרות שבכך הגדיל את העומס ואת האחריות שרבצו עליו.

הוא ביקר אצל האסירים כל שבת ושבת (בחורף, בלילות שבת) ועוד מספר פעמים במשך השבוע. בבית הסוהר הותקן בית כנסת וכאן נערכו תפילות שבת בהשתתפות **הרב פרנקל**. לאסירים דתיים סידר קבלת מזון כשר, שהובא מחוץ לבית הסוהר (היה טעים הרבה יותר מהמזון הרגיל שקיבלו כל האסירים) ואפילו מזון כשר לפסח. הוא דאג לכך שכל הסוהרים יקבלו מהקהילה חבילה של מצה מתוקה... לרבים מהאסירים היהודיים השתדל והצליח להשיג שחרור מוקדם.

עמד בראש המפעל של ציוד היהודים שבפלוגות עבודות-הכפיה בבגדים, בנעלים, במזון ובתרופות. רובם נשלחו לאוקרינה ונספו שם. לפלוגות שעברו את סגד בדרכן לבור נתן גם ספרי תורה. את הפלוגות שחנו באזור סגד סעד הן נפשית והן חומרית. הוא נכח,

על-פי רצונו, בהוצאות-להורג שנערכו פעמים רבות למגוייסי הפלוגות אשר נשפטו לסגד על עריקה (לפעמים של שעות אחדות בלבד) בפני בית-דין-שדה של הצבא ההונגרי. **דר׳ פרנקל** אמר שמישהו חייב להיות ליד ההולכים למות בשעותיהם האחרונות והוא התנדב לתפקיד זה. אחרי מטח היריות היה אומר בקול, תוך שהוא מסתכן בהלשנה (הלשנה שהביאה למותם של אחדים מהמומתים...) "למה יאמרו הגויים איה אלוהיהם, ייוודע בגויים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך" (תהלים ע"ט). השעות עם הנדונים למות והמראות שראה שם היו החוויות הקשות ביותר של חייו, שראו וחוו הרבה סבל וזוועה. בין אלה היה התפקיד שהטילו עליו הז׳נדרמים בקיץ 1944, ניהול הריכוז של אלפי היהודים (בעיקר נשים, ילדים וקשישים) מסגד ומערי הסביבה, לפני שילוחם לאושוויץ (רכבת 1) ולאוסטריה (2 רכבות, שרבים מנוסעיהן ניצלו). הוא, כמובן, לא ידע איזה גורל צפוי לו, למשפחתו ולבני קהילתו (הוא ומשפחתו המצומצמת ניצלו כשהגרמנים העבירום לרכבת ההצלה שאירגן **הדר׳ קסטנר**. אז **דר׳ פרנקל** כלל לא ידע על קיומו של אדם בשם **דר׳ קסטנר**).

אחרי מלחמת העולם השניה שני ילדיו של **דר׳ פרנקל, צבי ויהודית**, עלו לארץ-ישראל, ב-1945. הם למדו במקווה ישראל, הצטרפו אל אירגון "ההגנה" ולחמו במלחמת השחרור בגוש עציון ושם נפלו בשבי, במאי 1948.

דר׳ ינו ואדיט פרנקל חזרו להונגריה לשיקום קהילת סגד. בינואר 1949 עלו לישראל ואז פגשו את בתם **יהודית**. **צבי** חזר מהשבי רק במרץ 1949. בישראל עבד כמחנך בראש פינה בצפון, בעיינות בדרום, בגבעת שמואל ובתל אביב, והבהיר שאינו רוצה ברבנות אלא בחינוך.

אחרי צאתו לגמלאות ייסד, יחד עם ידידו הטוב **משה נהרי**, שבט צופים דתיים בשכונת התקווה. הם דאגו לבניית מועדון עבור השבט וציידו אותו אפילו בספר תורה. דר׳ פרנקל נהג להתפלל שם תפילת מנחה של שבת. במשך 15 שנה עמד בראש השבט.

בתל אביב נרתם לעסקנות צבורית במסגרת אירגונים התנדבותיים, הומניטריים, חברתיים ותרבותיים. כשהלך לעולמו בכ"ז סיוון תשמ"ט (30.6.1989) היה נשיא כבוד של לשכת **נורדאו** של מסדר בני ברית, נשיא כבוד של אירגון השומר מטרנסילבניה, התאחדות עולי הונגריה וסגן יו"ר של "ברית ראשונים". כן היה פעיל במשך שנים ב"מכבי" אגודת הסטודנטים הציוניים מהונגריה, באירגון "בני הרצל", בסקטור ההונגרי של תנועת "המזרחי" ועוד.

השאיר אשה, בן, בת, 4 נכדות ו-10 נינים.

ת.נ.צ.ב.ה.

בני ברית ישראל

40 שנה ללשכת
"נורדאו"

1949-1989

A „NORDAU" PÁHOLY 40 ÉVE

BNÉ BRIT

A „NORDAU" PÁHOLY 40 ÉVE

1949-1989